

Gemeente Alphen-Chaam (GP215 t/m 220). 8.110 m.

ARTIKEL 91.

Grens tussen de gemeenten Meerle (België) en Chaam (Nederland).

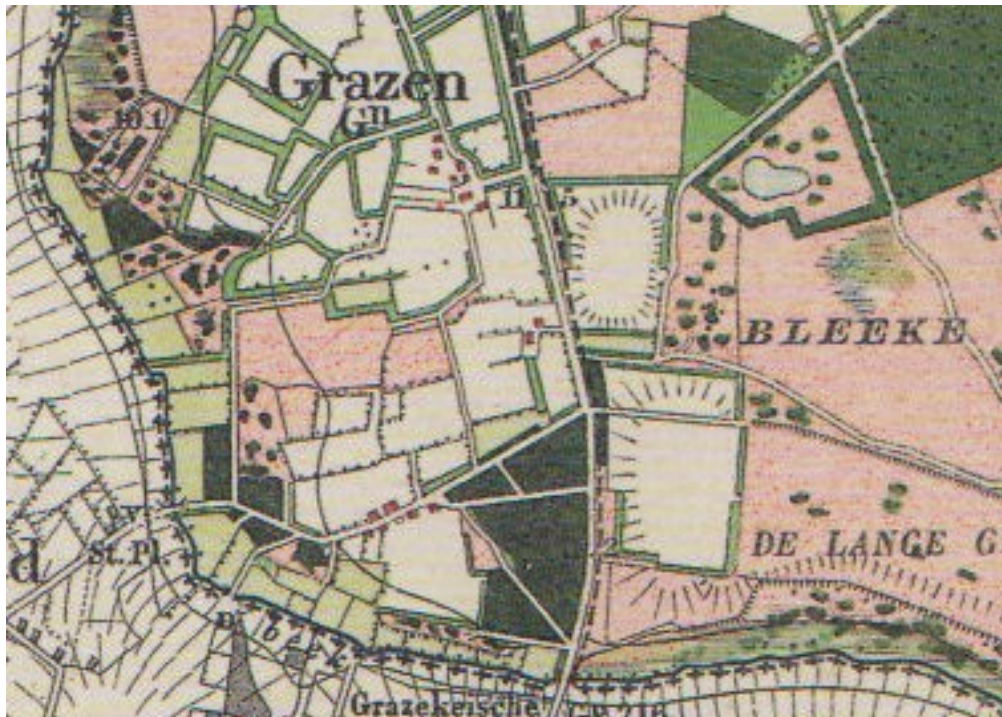
§ 1. De grens, waarvan de regelmatige beschrijving door de aanwezigheid van de gezamenlijke gebieden van de gemeenten Baarle-Hertog en Baarle-Nassau werd onderbroken, begint weer bij het contactpunt van de laatste gemeenten met dat van Meerle (België) en Chaam (Nederland).

Dit punt bevindt zich in **het midden van de beek, genaamd Chaamsebeek**, op het punt, waar de percelen 674 A van Meerle, 287 D van Chaam en 99 B van Baarle-Nassau het dichtst bij liggen. Er zal een **grenspaal (No. 215)** worden geplaatst, **tegenover de ruwe steen**, die reeds tussen de genoemde percelen 674 en 99 staat.

§ 2. Van deze grenspaal volgt de grens **het midden van de genoemde beek, tot bij de plaats, waar ze de weg van Meerle naar Strijbeek over gaat.**

Op dit punt, en op de zuidoostelijke hoek van het perceel 491 F van Ginneken, zal een **grenspaal (No. 216)** worden geplaatst, die het contactpunt van de gemeenten Meerle (België) en Chaam en Ginneken (Nederland) zal aangeven. **(930m.)**

GP215 staat aan de Oude Loop, waar de grens een haakse hoek naar het westen maakt.

•Waterschade aan grenspaal 215.

Op 8-7-1974 is er een Proces Verbaal opgemaakt waarin wordt vermeld dat GP215 "is los gewrikt en omgevallen en ligt tegen de wand van de Strijbeeksebeek met de top in het water. Herplaatsing lijkt(!) noodzakelijk.

Op 11-7-1974 meldt de gemeente Baarle-Nassau dat GP215 volledig is los gewrikt en dat de kosten van herplaatsing afhankelijk zijn van de manier waarop dit gebeurt.

Op 14-7-1974 wordt in een schrijven aan de Commissaris van de Koningin in de kantlijn het volgende bijgeschreven: "op het eerste oog zou ik zeggen: laat iemand die paal rechtzetten en daarmee basta! Maar het (her)plaatsen van grenspalen is blijkbaar ingewikkelder dan ik kon bevroeden. Het reglement van 1847 is schuldig aan deze procedure".

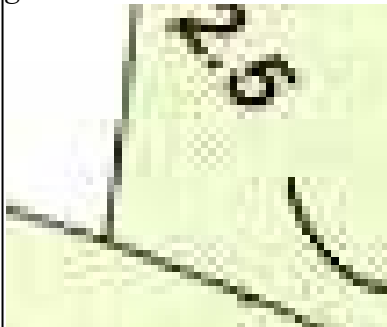
Op 9-8-1974 wordt er dus een commissie benoemd!

Op 17-12-1974 wordt in een brief van de Provincie Noord Brabant gemeld dat GP215 in de Strijbeeksebeek is gekukeld.

In 1977 ligt GP215 volgens de schouwing nog steeds in de Strijbeeksebeek.

België te groot rond GP215 ?

In jan. 2000 kreeg ik (Eef Berns) een curieuze melding van Peter Trommelen, oud-gemeente-opzichter van de gemeente Chaam (onder Breda): "Chaam had in der tijd maar een grenspaal (215, eb). Van medewerkers heb ik ooit gehoord dat deze paal in de jaren 80 door baldadige jeugd omvergetrokken is. De toenmalige burgemeester die deze paal inderdaad jaarlijks controleerde met zijn Belgische ambtgenoot de burgemeester van Hoogstraten, heeft de buitendienst toen opdracht gegeven deze paal terug te plaatsen. Medewerkers hebben hem toen aan de andere kant van de beek geplaatst, zodat deze paal hoogst waarschijnlijk op de verkeerde plaats zal staan. Als ik mij niet vergis is de paal van de zuidelijke zijde naar de noordelijke zijde geplaatst en is België een stukje groter geworden.

Als het goed is ligt er in het archief van nu de gemeente Alphen-Chaam nog een stuk dat is opgemaakt na de Belgische vrijheidsstrijd door een Belgische generaal en een Nederlandse Genie kolonel die samen de grens ter plaatse hebben vast gelegd. Dit stuk is zowel in het Nederlands en het Frans opgesteld."

Peter, je hebt gelijk: deze paal staat momenteel inderdaad aan de Noordzijde van de beek. Het oorspronkelijke proces-verbaal van de loop van de grens meldt dat op dit punt de grens precies door het midden van de beek loopt maar dat grenspaal 215 (zo begrijp ik het) geplaatst dient te worden tussen 2 percelen op de Zuidzijde van de beek tegenover een "borne brute" die daar zou liggen.

Ongeveer 150 meter verder passeren we een landbouwbrugje over de beek, die inmiddels Chaamse Beek wordt genoemd. Steeds wordt het midden van de beek verder gevolgd tot de kruising met de Grazeneseweg, waar **GP216** staat.

Gemeente Alphen-Chaam (GP215 t/m 220). 8.110 m.

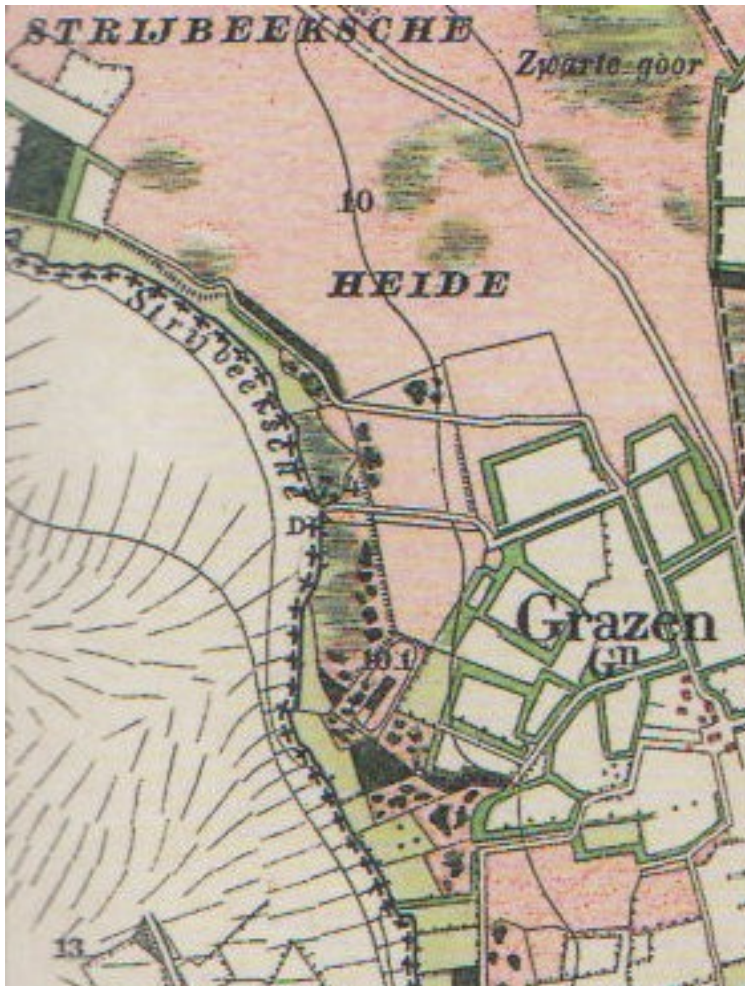
ARTIKEL 92.

Grens tussen de gemeenten Meerle (België) en Ginneken (België).

*§ 1. Van het contactpunt van de gemeenten Meerle, Chaam en Ginneken blijft de grens stroomafwaarts **door het midden van de genoemde beek** gaan, die ook de naam **Strijbeeksebeek** aanneemt, en die ze in al zijn kronkelingen volgt, tot aan het punt, waar deze beek aan **de weg van Hoogstraten naar Breda** komt, waar een **grenspaal (No. 217)** geplaatst zal worden op de noordwestelijke hoek van het perceel 3 A van Meerle. **Twee hulpstenen** zullen worden geplaatst bij **twee over de beek gelegen bruggetjes.** (3670m.)*

I

GP216 staat zeer diep weggestoken aan de Grazeneseweg, naast het brugje over de beek, waar in de gemetselde boog een bout is te zien van de CID. Hier verandert de Chaamsebeek van naam in de Strijbeeksebeek.

Bij **GS216a**, tegenover een manege, ligt een dubbele buis onder de Meerleseweg door, je zou kunnen zeggen: de ene voor Belgisch water, de ander voor Nederlands water.

Op 10-11-1970 is gemeld dat deze steen is omgevallen. Vervolgens werd toestemming verleend om de paal te herplaatsen aan de Strijbeeksebeek. In 1971 was er echter nog niets gebeurd.

Vanaf deze grenssteen volgen we de Strijbeeksebeek met diverse mooie doorkijkjes.

Bij de plaats waar **GS216b** zou moeten staan, zien we alleen een grote berg grond langs de beek, waar in 1843 een wegje liep, met een brugje over de beek.

*Op 28-5-1986 wordt bij de schouwing gemeld dat paal 216b "door plantengroei aan het oog is onttrokken".
In februari 2012 hebben Frans Meeus en ik geconstateerd dat de paal bij werkzaamheden rond de beek weer tevoorschijn is gekomen. Na een goed gesprek met de opzichter heeft deze man geregeld dat de paal omhoog getrokken is en nu staat deze weer in volle glorie te pronken naast een wandelroute.*

De grens volgt verder de beek tot, na passeren van een sluisje, de kruising met de Strijbeekseweg, waar **GP217** staat.

Gemeente Alphen-Chaam (GP215 t/m 220). 8.110 m.

§ 2. Van daar blijft de grens, na genoemde weg overgestoken te zijn, **het midden van de beek** volgen tot aan het punt, waar hij **in de rivier de Mark** uitmondt; ze gaat vervolgens **door het midden van deze rivier** tot aan het punt waar de percelen 91 D van Meerle en 425 G van Ginneken aan elkaar grenzen, op welk punt een **grenspaal (No. 218)** zal worden geplaatst. **Een hulpsteen** zal worden geplaatst bij de samenkomst van de beek met de rivier de Mark. (2000m.)

㊦ GP217 staat naast het brugje van de Chaamseweg over de beek, waar we in het wegdek precies de scheiding tussen België en Nederland zien.

㊦

㊦
㊦

㊦ Aan de Belgische zijde staat een fraai café/restaurant, met de toepasselijke naam ㊦ “de douanier”. Vanaf hier loopt de beek verder in westelijke richting.

Even voor GS217a is een sluisje in de Strijbeeksebeek, waar vandaan de loop naar het noordwesten draait.

GS217a staat vlak naast een voormalige aardbeikwekerij. Deze grenssteen is van beton.

GS 217a is er wel, is er niet, is er wel, is er niet ....

Op 1-5-1945 is bij de schouwing gemeld dat:

“een steenen paal, op het punt waar de Strijbeeksche beek in de rivier “de Mark” stroomt, is bij het graven van een tankval voor het Duitse leger verloren gegaan”.

Op 1-4-1946 werd gemeld dat deze grenssteen weer is teruggevonden bij het gedeeltelijk opruimen van de tankgracht, waarbij deze zelfs op de juiste plaats zou zijn blijven staan. Na volledige herstructurering van de omgeving kan pas worden vastgesteld of dit zo is.

Op 1-5-1947 wordt merkwaardigerwijs gemeld dat de steen niet meer aanwezig is, althans niet meer zichtbaar. De steen zou bij het verder opruimen van de tankgracht opgeruimd kunnen zijn.

Op 14-6-1949 is er een brief van de Directie Juridische en Administratieve Zaken aan de Belgische Ambassade, betreffende het gewijzigde grensverloop rond de monding van de Strijbeeksebeek in de Mark. Er wordt voorgesteld om een nieuwe grenslijn te bepalen en over te gaan tot grond ruiling voor de boeren in deze omgeving.

Op 12-4-1961 is er een Proces Verbaal, waarin de plaatsing van een betonnen paal wordt voorgeschreven. Deze staat nu ca. 50 meter naar het oosten aan de Strijbeeksebeek, net voor het punt van samengaan met de Mark.

Even verder vindt de Strijbeeksebeek een roemloos einde in een rommelig dammetje, net voor de uitmonding in de Mark.

Dan volgt de grens over een lengte van ongeveer 300 meter de Mark in noordelijke richting tot tegenover **GP218**.

De Strijbeeksebeek bij GP217

Gemeente Alphen-Chaam (GP215 t/m 220). 8.110 m.

§ 3. Van de laatste grenspaal gaat de grens naar het noordwesten, scheidt het perceel 91 D van Meerle en een ontginningsweg, van de percelen 425 en 421 G van Ginneken; gaat op één meter (el) om het huis genummerd 85 en 419, genaamd **Het Hoekje**, dat aan België blijft, en dat toebehoort aan de heer Schrickx; daarna volgt ze de zuidelijke kant van de weg van Rijsbergen naar Meer, tot aan de komst aan het perceel 1 D van Meerle en 960 G van Ginneken, die ze scheidt totdat ze aan de weg van Meerle naar Breda komt, op het midden waarvan het contactpunt van de gemeenten Meerle, Meer (België) en Ginneken (Nederland) bevindt.

Er zal een **grenspaal (No. 219)** worden geplaatst. **Drie hulpstenen** zullen worden geplaatst rond het hiervoor genoemde huis. (470m.)

I

GP218 staat dichtbij het punt waar de grens de Mark verlaat, in de grenslijn naar het westen. GP218 heeft een kop, die kennelijk gerepareerd is nadat de toorts afgebroken is.

Grenspaal 218 is tussen 1 mei en 18 augustus 1943 al eens omgevallen en herplaatst. Ook in 1970 is de paal omgevallen door de inwerking van het rivierwater van de Mark. De kosten van herplaatsing worden begroot op fl.349,33.

In juni 2015 is de kop er afgeslagen.

In november 2015 is de paal afgevoerd naar de gemeentewerf in Meerle voor reparatie.

Na reparatie en opschilderen is de paal herplaatst, helaas niet ingeseind.....

Hiervandaan loopt de grens 150 meter naar het westen tot het huis aan de Dreef(B)/Galderseweg(N), in 1843 “het Hoekje” genoemd, nu café Moskes.

GS'n 218 a/b/c staan rond het café, waar de grens op 1 meter rond is getrokken. GS218a staat aan de oostzijde, GS218b op de noordwesthoek en GS218c aan de westzijde van het huis annex café. De laatste achter een muurtje verborgen.

Vervolgens volgt de grens de zuidelijke kant van de Kerzelseweg tot aan de plaats waar GS218d heeft gestaan (ongeveer waar de fietser zich bevindt).

GS218d staat momenteel in de voortuin van het Heemkundig Museum in Ulvenhout.

De steen is op 8 januari 1988 verwijderd, bij de wegverbreding van de Kerzelseweg. Deze steen is niet genoemd in het verdrag van 1843.

GS218e staat ongeveer 20 meter naar het zuiden. Deze steen is niet genoemd in het verdrag van 1843.

Daarna loopt de grens nog 50 meter naar het westen, waar **GP219** staat, pal tegen het huis, dat in 1843 “de Paal” werd genoemd.

Grensverloop tussen Gp218 en 219 met 5 hulpstenen.

Op 1-5-1945 is bij de schouwing gemeld dat:

“de andere steenen paal, op den hoek van het café van Opstal te Meersel-Dreef, is door een tank van geallieerde militairen stuk gereden. Het onderste gedeelte van dezen paal is echter op de juiste plaats blijven staan”.

Op 16-4-1946 wordt in een brief van het Kadaster beschreven als “een der drie kleine palen, op de noordwesthoek van het (tot België behorend) huis aan de weg van Ginneken naar Meerle. De scheef gereden voet is nog aanwezig”. Hiermee blijkt duidelijk dat genoemde steen GS218b, op de noordwesthoek van het huidige café Moskes moet zijn.

Op 14-11-1949 is er een Proces Verbaal opgemaakt van een vergadering in café Opstal over de noodzakelijke werkzaamheden aan de grensstenen 218a, 218b en 218c.

Op 10-1-1950 zijn deze werken gecontroleerd en goedgekeurd. Een prachtige detailtekening rond café Opstal is bijgevoegd, waarbij de grens op precies 1 meter rond het café loopt, terwijl ook duidelijk te zien is, dat de grensstenen 218a en 218c niet in elkaars verlengde staan, gezien vanaf GP218.

In dit PV werd tevens vermeld dat beide laatste grensstenen GS218d en GS218e later zijn toegevoegd, getuige een opgezocht aanvullend Proces Verbaal van 15/17-11-1844, waarbij in artikel 92 de 5 stenen werden genoemd als volgt:

“een grenspaal van hardsteen op het punt voorgeschreven in het Proces Verbaal dichtbij de deur van het huis genoemd “het Hoekje”, een dito steen op de noordwest hoek van hetzelfde huis, een dito steen op 11 meter ten zuiden van de voorgaande, een dito (toegevoegde) steen op de noordoosthoek van het perceel 960G van Ginneken, een dito (toegevoegde) steen op de noordoosthoek van het perceel 1A van Meerle”.

Gemeente Alphen-Chaam (GP215 t/m 220). 8.110 m.

ARTIKEL 93.

(ca. 1000 m.)

Grens tussen de gemeenten Meer (België) en Ginneken (Nederland).

*De grens gaat, om het huis, genaamd De Paal, aan België te laten, op één meter (el) afstand langs de oostelijke zijde, tot aan de noordoost hoek van de tuin, genummerd 2A van Meer en 963 G van Ginneken. Van deze hoek gaat de grens diagonaal door genoemde tuin, om in een rechte lijn, en door het midden van een greppel, naar een dijk te gaan, tot het ontmoetingspunt van de percelen 90, 87A van Meer, 1194G van Ginneken en 525E van Rijsbergen. Dit punt, waar een **grenspaal (No. 220)** zal worden geplaatst, geeft het contactpunt aan van de gemeenten Meer (België), Ginneken en Rijsbergen (Nederland). **Een hulpsteen** zal worden geplaatst op de noordoost hoek van de genoemde tuin.*

(1040 m.)

I

GP219 staat op 1 meter afstand van het huis te Hei-einde, in 1843 “de Paal” genoemd.

De grens loopt verder langs de oostgevel en de noordgevel tot waar, diep in de voortuin van dit zelfde huis **GS219a** zit.

GS219a zit op het punt waar de grens een flauwe knik maakt.

GS219a geeft de noordelijkste punt van België aan!

Daarna volgt de grens in rechte lijn een greppel en sloot tot **GP220**.

Gemeente Rijsbergen (GP220 t/m 221). 4260 m.

ARTIKEL 94.

Meer (België) en Rijsbergen (Nederland).

Van de laatste grensmaal, (No. 220) blijft de grens de genoemde greppel volgen aan de zuidzijde; gaat dan naar het westen en maakt verschillende hoeken, waardoor ze de percelen 87, 91, 103 (die ze deelt en voor de helft aan Rijsbergen laat), 104, 105 en 106 A van Meer, scheidt van 525, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535 (die ze deelt en de helft aan Meer laat), 539, 539 (a), 540, 545 en 546 E van Rijsbergen, waarna ze aan de beek, genaamd Leyloop komt. Twee hulpstenen zullen de belangrijkste hoeken in deze lijn aangeven en een derde (hulpsteen) het punt, waar de grens in het midden van de Leyloop komt, die ze in al zijn kronkelingen volgt tot aan het punt, waar tegenover het perceel 571 F van Meer de Nederlandse gemeenten Rijsbergen en Zundert aan elkaar grenzen.

Er zal een grensmaal (No. 221) worden geplaatst.

(4260 m.)

GP220 staat op een flauwe knik in de grens, waar de sloot in zuidelijke richting verder loopt.

Eerst komen we bij **GS220a**, die gebroken is en waarbij het bovenstuk heel erg wiebelend op het onderstuk staat.

In 1924 wordt geconstateerd dat de paal is afgebroken.

Van hier gaat de sloot in westelijke richting verder en bereikt de plaats waar **GS220b** heeft gestaan.

Deze steen is verdwenen in 2006, nadat deze een tijd in de sloot en daarna in de weide heeft gelegen. Het laatst is deze steen gesignaleerd aan de Meerselsedreef.

Dan gaat de sloot weer naar het zuidwesten, langs een gloednieuw kassencomplex, en kruist de Oude Tramweg.

GS220c staat ongeveer 60 meter verder aan de Leijloop.

Op 6-7-1905 wordt gemeld dat GS220c in de Leijloop ligt.

Op 4-8-1905 worden de kosten van herstel geraamd op 40 Bfr. Hiervoor moet de paal uit de Leijloop worden getakeld als de waterstand voldoende laag is en herplaatst worden.

Op 12-6-1906 wordt geconstateerd dat de paal nog steeds in de Leijloop ligt vanwege de hoge waterstand.

Op 2-9-1926 wordt gemeld dat GS220c weer in de Leijloop ligt.

Op 27-9-1926 wordt gemeld dat een houten raamwerk en betonnen voet nodig zijn.

Op 19-10-1926 wordt andermaal gemeld dat de paal omver ligt binnen het raamwerk.

Op 17-5-1927 wordt geconstateerd dat alle 3 stenen palen in orde zijn.

Op 21-5-1928 ligt GS220c weer in de Leijloop, terwijl het houten raam nog aanwezig is.

Daarna zijn er ongedateerde stukken, te weten een kostenraming van de fa. Rombouts a. bij hoge waterstand fl.194,50 en bij lage waterstand fl.126,-.

Uiteindelijk is de declaratie voor een bedrag van fl.117,50, waarbij de beek moest worden drooggemalen.

De grens blijft het midden van de Leijloop volgen tot GP223 in de gemeente Zundert. Het eerste traject loopt langs de zuidoost zijde van het bedrijvencomplex Hazeldonk(B), tot waar de grens een parallelweg naast de A16 kruist. Hier is de rijksgrens goed te herkennen in het wegdek.

Vervolgens kruist de grens de A16 en de HSL.

Aan de westkant van de HSL volgt de grens weer het midden van de Leijloop, langs de noordzijde van Hazeldonk.

We passeren een brugje over de Leijloop en komen bij **GP221**, waar de gemeentegrens ligt tussen Rijsbergen en Zundert.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

ARTIKEL 95.

Grens tussen de gemeenten Meer(België) en Zundert (Nederland).

*§ 1. Vanaf de voornoemde grenspaal blijft **het midden van de beek Ley of Waterloop, in al zijn kronkelingen**, steeds de grens vormen, tot aan zijn snijpunt met de weg van Zundert naar Meer, genaamd de Nieuwweg, waar een **grenspaal (No. 222)** op de oostelijke hoek van het perceel 222 D van Zundert zal worden geplaatst. (3130 m.)*

GP 221 staat aan de oever van de Leijloop, tegenover het bedrijvencomplex Hazeldonk. Alleen het nummer en het jaartal zijn zwart geschilderd.

GP 221 aan de Leijloop

Op 26-9-1890 is er een rekening voor levering van verf voor GP 221 voor een bedrag van 1,25 gulden, te verdelen over 2 landen!

Op 6-7-1905 wordt bij de schouwing gemeld dat GP 221 “geheel in den Leijloop in den modder was gezakt, waaruit hij zeer moeilijk zal kunnen opgehaald worden, door den moerassigen bodem en dan nog wel bij zeer lagen waterstand”.

Op 15-7-1905 vraagt de CvdK om een kostenraming.

Op 4-8-1905 worden de kosten voor herplaatsing van GP 221 beraamd op 40 Bfr.

*Op 12-6-1906 wordt er in een Proces Verbaal vermeld dat de grenspaal nog om ligt.
 Op 15-9-1906 is er een rekening voor het herplaatsen van GP 221 van 42,50 Bfr.
 Op 8-1-1907 is er nog een discussie over 2 kleine posten op de rekening. Het gaat bijvoorbeeld over of een gebruikte bok en hout eigendom was van de declarant.
 Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat GP 221 van zijn plaats is verwijderd en enkele meters vanaf de grens ligt.
 Op 6-5-1947 is er een Proces Verbaal opgemaakt voor de herplaatsing van GP 221, die in de Leijloop was gevallen. De oude fundering kon nog gebruikt worden voor de exacte plaatsbepaling, zodat opmeting niet nodig was.
 Een mooie detailtekening van de paal met fundering is toegevoegd.
 Op 17-6-1947 is de herplaatsing gecontroleerd en goedgekeurd.
 Op 13-10-1993 is er een Proces Verbaal, waarin de herplaatsing op de kruising van de Leijloop met de Leijzenstraat is omschreven, met detailtekening.*

De grens volgt de Leijloop naar het westen en maakt eerst een haakse bocht naar het zuiden, waar we uitzicht hebben op het bedrijventerrein van Hazeldonk. Vanaf de 2^e bocht loopt de Leijloop pal naar het westen. In de Beemden komen we een sluisje tegen, waar we de waterstand kunnen aflezen op 9,10 m.+NAP.

Uiteindelijk komen we uit bij de kruising van de Meirseweg met de Leijloop, waar **GP 222** midden op de brug staat, geflankeerd door heel wat borden, om maar duidelijk te maken dat we de landsgrens hier passeren.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

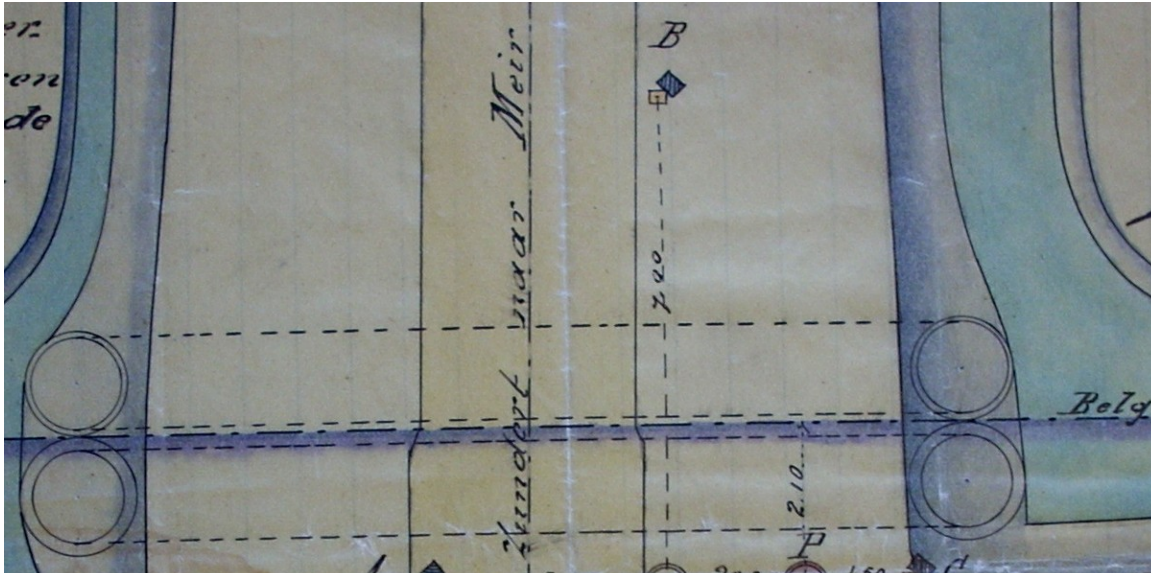
§ 2. Van daar gaat de grens naar het zuidwesten verder en herneemt **het midden van de genoemde beek** in een richting, die een weinig naar rechts gaat tot aan een **grenspaal (No. 223)**, te plaatsen ten westen van het perceel 29 E van Meer, tegenover en in de richting van de scheidslijn van de percelen 243 D van Zundert en 538 E van Meer. (990m.)

GP 222 staat midden op de brug van de Meirseweg over de Leijloop.

•**Verplaatsing van GP 222 niet zo maar even.**

Op 17-10-1891 wordt in een PV omschreven hoe de grenspaal is verplaatst. Er wordt gewerkt met “4 vaste punten A, B, C en D op een afstand van 7.00 meter en 3.50 meter haaks uit het midden van den grenspaal gemeten, welke vaste punten op 1 meter diepte beneden den begane grond zijn aangegeven door eiken palen, waartegen aan de zuidzijde een zware kantsteen gelegd is”. Daarna is de ijzeren grenspaal en fundament afgebroken en is de paal op een nieuw gemetselde fundering op de nieuwe plaats gezet. Deze nieuwe plaats ligt op 2.00 meter afstand van de oorspronkelijke in zuid-zuid-westelijke richting, parallel aan de grensrichting en tevens op 2.10 meter afstand van de grenslijn. Aan weerszijden van de grenslijn worden 2 ijzeren duikers aangelegd met een diameter van 2 meter.

De grens volgt de Leijloop verder naar het zuidzuidwesten, door haar stroomgebied de Lange Gooren en we bereiken een volgend sluisje, waar ook weer een prachtige peilschaal te vinden is. Opvallend is dat de beek erg bruin is gekleurd, waarschijnlijk door veel ijzer in de grond. De beek vervolgt haar weg in dezelfde richting in een lange rechte lijn en verlaat even voor GP 223 de Leijloop die meer naar het zuiden loopt. Er rest hier nog een droge greppel, behoorlijk dichtgegroeid met riet en met een mooie houtwal tot aan **GP 223**, die we op een hoogte zien staan.

•Een ongewild bewijs voor de juiste kleurstelling van de grijze verf !

Op 13-10-1993 is er een Proces Verbaal opgemaakt van de verplaatsing van GP 222, die te dicht bij de weg was komen te staan, waarschijnlijk niet t.g.v. wandelen van de paal, maar door een wegreconstructie. De bijzondere titel van dit stuk luidt: "Herplaatsing van de arduinen grenspaal 222". De paal was kennelijk zo natuurgetrouw volgens voorschrift geverfd, dat het niet meer opviel dat de paal niet van arduin, maar van ijzer was ! Opgemerkt werd wel dat de verplaatsing geen probleem was omdat de paal "op een symbolische plaats" stond, daar de grens het midden van de Leijloop volgt.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 3. *De beek de Waterloo, die naar het zuiden gaat, verlaat ze, om naar het westen af te buigen, tussen de percelen 243, 270, 271 en 272 D van Zundert en 538 en 536 E van Meer, tot aan de komst bij een beek, genaamd de Aardloop een weinig stroomopwaarts van zijn samenkomst met de weg van Zundert naar Hoogstraten.*
*Op dit punt, aan de zuidoost hoek van het perceel 276 D van Zundert, en in het verlengde van het omschreven deel van de grens, zal een **grenspaal (No. 224)** worden geplaatst. (460m.)*

GP 223 staat op een knik waar de grens pal naar het westen gaat, aangegeven door een droge greppel. De paal heeft nog een originele gemetselde fundering die deels bloot is komen te liggen.

Hier bloeien de elzenkatjes al op 12-2-2008. Tot slot bereiken we de schamele restanten van GP 224 aan de noordzijde van de Goorloop.

Op 9-5-1928 ligt GP223 weer omver, na in 1927 te zijn herplaatst. Geadviseerd wordt om een betonnen voet te storten, start werkzaamheden bij laag water.
Op 25-5-1965 wordt gemeld dat GP223 los staat van het fundament.
Op 16-6-1965 wordt door de toezienaar op de ruimsingswerken in de grens en Leiloo van de watering "de Mosten en Blauwputten" van Meer, ter streke "Werkhoven" onder de gemeente Meer "bestatigd dat de Rijkspaal nr.223, jaar 1843, die zich aldaar aan de grensloop bevind, omver geworpen is".
Op 24-3- en 13-4-1967 is er correspondentie van de CvdK betreffende de instelling van de grenscommissie t.b.v. De herplaatsing.
Op 31-8-1967 wordt in een Proces Verbaal gemeld dat GP 223 op 30-5 is geschouwd en op de juiste plaats was herplaatst. Bijgevoegd is een situatie-tekening.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 4. Van daar herneemt de grens **het midden van de beek de Aardloop** in zuidwestelijke richting, en gaat in een ongeveer rechte lijn naar de **grenspaal (No. 225)**, te plaatsen **naast die genaamd Op de Berg, aan de weg genaamd Sluisdijk, op de oostelijke hoek van perceel 853 D van Zundert, op de plaats genaamd Maalbergse Heide.**
(1590m.)

GP 224 bestaat nog slechts uit een scherf en staat op het punt waar de grens de Aardloop gaat volgen, in west-zuid-westelijke richting.

☹Een ongeluk heeft altijd een voorgeschiedenis !

Op 2-8-2001 wordt in een Proces Verbaal van schouwing gemeld dat **GP 224** een grote scheur vertoont. Mogelijk is er daarna nog een vogeltje tegenaan gevlogen of zo.

Nu resteert de beroemde SP (scherf paal) 224.

Op 3-10-2002 wordt bij de schouwing vermeld dat GP 224 een grote scheur vertoont.

Op 11-10-2004 stuurt dhr.J.W.Bieze een brief naar de CvdK om aandacht voor o.a. Het restant van GP224. Deze was al voor 1982 gescheurd en nu in tweeën gebroken.

Op 23-12-2004 is er een antwoord van de CvdK om een nieuwe paal te plaatsen.

Op 17-3-2010 is er dan eindelijk een PV van herplaatsing van een nieuwe GP224.

We passeren de brug van de Gaardsebaan(N)/Sluiskensweg(B) over deze beek , waar het wegdek de onderdoorgang van deze beek verraadt door een bestrating met klinkers.

We volgen de beek, die hier Blankenaartloop of Goorloop heet tot we **GP 225** bereiken.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 5. Vanaf deze grenspaal gaat de grens naar het zuiden langs een rechte lijn, die aan Nederland laat de percelen 853, 849, 847, 848, het stuk water 846 genaamd het **Witven** en het perceel 845 D van Zundert, alle in de **Maalbergse Heide**, en aan België de percelen 491, 490, 488, 485, 484, 416, 415, 414 en 408 E van Meer, gelegen in de heide genaamd **Nieuwe Gemeenten en de Koeput Heide**, en komt aan het raakpunt van de vijf percelen 845 D van Zundert 427, 428 A van Loenhout, 407 en 408 van Meer. Op dit punt, dat tevens het contactpunt van de drie gemeenten Zundert (Nederland), Loenhout en Meer (België) is, zal een **grenspaal (No. 226)** worden geplaatst.

Drie hulpstenen, geplaatst op, **gelijke afstanden** tussen de grenspalen, zullen de richting van de grens door de hei aangeven. (2010m.)

18

GP 225 staat op een knik, waar de grens in rechte lijn pal naar het zuiden de Goorloop blijft volgen, tot aan de Hollandse Punt, waar GP 226 staat. Bijzonderheden bij GP 225 zijn de afgebrokkelde fundering, het kadaster meetpunt en de kogelgaten in de paal.

Op 12-5-1959 is geconstateerd dat het terrein rond GP225 is afgegraven en geëgaliseerd, waarbij de paal nu op een verhoging staat van ca. 1 m.

Op 26-5-1959 wordt gemeld dat het terrein rond de grenspaal is afgegraven en dat de paal nu op een verhoging van ruim 1 meter staat. De paal zal moeten worden herplaatst.

Op 16-10-1959 worden de kosten voor herplaatsing geraamd op 90 gulden.

Op 29-10-1959 wordt voorgesteld om de grond rond de paal af te gaven om de juiste plaats te kunnen vaststellen.

Op 2-11-1959 wordt door de CvdK de datum van herplaatsing aangegeven en is een vergadering over de gang van zaken, erna afgesproken.

Op 25-11-1959 is er een Proces Verbaal opgemaakt bij de herplaatsing van GP 225. Deze paal was verwijderd t.b.v. egalisatiewerken. Achteraf werd geconstateerd dat men de paal ook, in aanwezigheid van de commissie, simpelweg tot de juiste hoogte had kunnen laten zakken. Dit zou de hermeting overbodig hebben gemaakt.

Op 23-12-1959 is de herplaatsing goedgekeurd.

Op 19-5-1960 is er een declaratie van fl. 150,50.

GS 225a staat aan de noordelijke Maxburgdreef, waar dichtbij een enorme vaas op een sokkel staat, behorend bij kasteel Maxburg(B).

GS 225b staat langs de houtsingel van de Maalbergsche Heide. Even verder ligt een zeer drassig stukje weide, waarschijnlijk een overblijfsel van het Witven.

GS 225c staat eveneens langs de houtsingel van de Maalbergsche Heide. Vervolgens passeren we de zuidelijke Maxburgdreef en naderen **GP 226** op de Hollandse Punt.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

ARTIKEL 96.

Grens tussen de gemeenten Loenhout (België) en Zundert (Nederland).

§ 1. Vanaf de laatst genoemde grenspaal wordt de grens gevormd door een rechte lijn, die naar het westen gaat, tussen de percelen 845 D van Zundert en 427 A van Loenhout tot aan het ontmoetingspunt van **de weg van Loenhout naar Zundert**, waar **een hulpsteen** zal worden geplaatst op de noordwest hoek van het laatste perceel.

Van dit punt neemt de grens een iets zuidelijkere richting, **gaat eerst over de genoemde weg en gaat vervolgens langs de zuidzijde ervan, genaamd Beverstraat**, die aan Nederland blijft, tot aan de noordwest hoek van het perceel 426 A van Loenhout, dat zich bevindt **op een halve meter (el) afstand van de schuur**, toebehorend aan **het huis genaamd De Heibloem**, genummerd 840 D van Zundert.

Op dit punt zal **een hulpsteen** worden geplaatst. Van daar gaat de grens naar het zuiden, **evenwijdig aan de oost zijde van genoemde schuur, tot aan gene zijde van de weg naar Popendonk** en tegen de noordelijke kant van het perceel 120 bis A van Loenhout, waar **een hulpsteen** zal worden geplaatst.

Vanaf dit punt herneemt de grens de westelijke richting, volgt in al zijn kronkelingen **de zuidelijke zijde van de Beverstraat** tot aan de zuidoost hoek van het perceel 824 D van Zundert, waar **een hulpsteen** zal worden geplaatst.

Van dit punt zal de grens worden gevormd door **de laagste zijde van een hoog gelegen sloot of berm**, die eerst in een westelijke richting gaat, dan naar het noordwesten, de percelen 824, 823, 822, 821 en 820 D van Zundert scheidt van de percelen 116, 105 en 104 A van Loenhout, tot ze aan **een waterloop komt, waarvan ze het midden volgt** tussen de percelen 820 D van Zundert en 103 A van Loenhout **tot het midden van de beek, genaamd Aa of Weerijs**. Tegenover dit punt, en op de westelijke hoek van het genoemde perceel 820 zal een **grenspaal (No.227)** worden geplaatst. **(1330m.)**

13

GP 226 op de kruising met de Beverstraat(N)/ Vaalmoer(B), heeft een nummertje op een aluminium plaatje (GC 579) gekregen, waarschijnlijk bij de herplaatsing voor 2004.

In 2004 stond op de paal de tekst "5,93 m", terwijl in het wegdek op deze afstand een markeringsbout te zien was, de eigenlijke plaats voor de grenspaal.

Deze grenspaal is aangereken en staat wat scheef op de Hollandse Punt, waar de grens een haakse hoek maakt naar het westen.

Hier volgt de grens de Beverstraat, eerst aan de noordzijde en na het kruispunt met de zuidelijke Maxburgdreef aan de zuidzijde van de weg.

GS 226a staat tegenover de oude weg van Loenhout naar Zundert, de Maalbergenstraat, in een eik gegroeid. We vervolgen de Beverstraat tot aan een leegstaand huis(N), waar tegenover de 2^e steen is te vinden.

GS 226b is te vinden aan de oprit naar een boerderij(B), in 1843 het huis “De Heibloem”. Het onderstuk zit nog op de juiste plek in de grond, aan de oostzijde van de oprit, terwijl het bovenstuk aan de westzijde van de oprit ligt.

GS 226c moet volgens de boer nog op 21 meter afstand in de grond zitten op de kruising van 2 lijnen: de lijn van GS 226b richting rode schuur, rechts en de lijn langs de rand van het asfalt. In 1843 liep hier de weg naar Popendonk. De steen zou dicht bij de schuur moeten zitten.

厶

Grensstenen 226b/c/d aan de Beverstraat

In 1850 wordt reeds gemeld dat “een hoek Kei in de Beverstraat op België is omvergevallen op den Hollandsche grond”.

Op 15-2-1958 wordt gemeld dat GS 226c juist boven de grond is afgebroken.

Op 17-4 1958 wordt de grenscommissie benoemd.

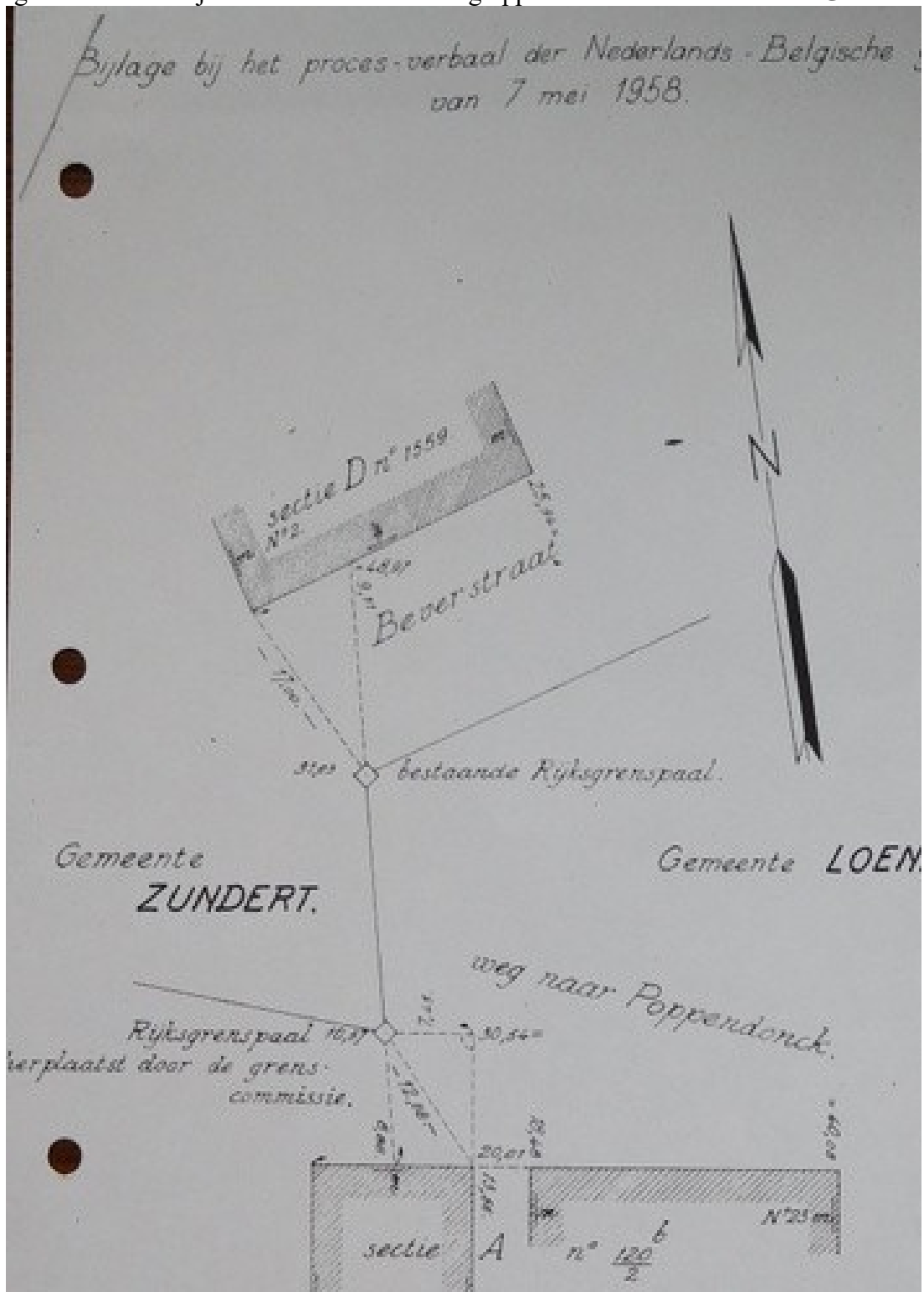
厶 *Op 7-5-1958 is een Proces Verbaal opgemaakt voor de herplaatsing van de afgebroken GS 226c, waarbij het onderstuk kon worden rechtgezet en het bovenstuk pal naast de paal werd ingegraven. Detailtekening is bijgevoegd.*

De grenslijn loopt verder langs de schuur, waar in 1843 de weg naar Popendonk liep, tot aan de Beverstraat, waar deze weg aan de zuidkant verder wordt vervolgd.

GS 226d stond tot aan de ruilverkaveling in de 70-iger jaren bij de eikenboom, kort voor het laatste huis aan de Beverstraat. De grenssteen is door een Belgische boer opgeruimd,

nadat de gemeente de steen op zijn land had laten liggen en is gebruikt bij de verharding van het erf van zijn boerderij aan de Larenweg 8, naast de koeienstal.
De grens vervolgt de sloot aan de zuidzijde van de Beverstraat tot het laatste huis en loopt langs de zuidwest zijde van dit huis door een greppel en tenslotte bereiken we **GP 227**.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 2. Van deze grenspaal herneemt de grens **het midden van genoemde beek**, waarvan ze alle kronkelingen volgt, tot tegenover de scheiding van de percelen 994 E van Zundert en 396 C van Wuustwezel.

Op de scheiding van deze percelen, en aan de kant van de beek, op korte afstand ten noorden van de brug, genaamd **Watermolenbrug**, zal een **grenspaal (No.228)** worden geplaatst, die het contactpunt van de drie gemeenten Zundert (Nederland) Loenhout en Wuustwezel (België) zal aangeven. **(1080m.)**

GP 227 heeft een zichtbare gemetselde voet, die behoorlijk is aangetast.

Grenspaal 227 diverse malen uitgespoeld door de Aa of Weerij.

Op 10-8-1853 wordt voor het eerst gemeld dat GP 227 "door den hoogen stand van het water eenigszins losgespoeld is". Dat geldt ook voor GS 234a.

Op 14-10-1861 wordt nogmaals gemeld dat GP 227 dreigt uit te spoelen.

Op 28-8-1920 wordt gemeld dat GP 227 moet worden herplaatst.

Op 2-8-1921 is er een rekening voor het ophalen van de paal uit de rivier en het plaatsen op een stenen voetstuk en houten fundering van GP227.

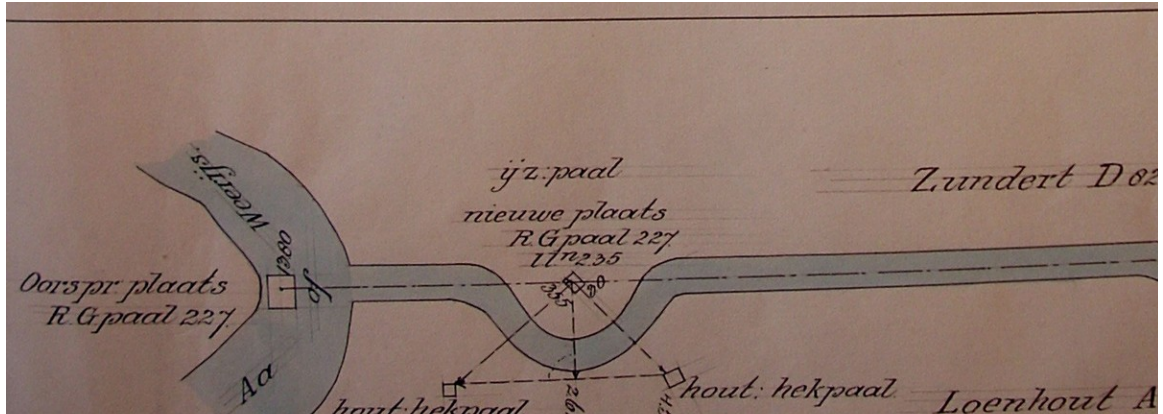
Op 23-3-1946 is geconstateerd dat GP 227 in de Aa of Weerij is gevallen.

Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat GP 227 van zijn voetstuk is gevallen en in de Aa of Weerij ligt.

Op 23-3-1946 werd GP 227, liggende in de Aa of Weerij gevonden. Herplaatsing op de oude standplaats was door uitspoeling niet mogelijk.

Op 13-5-1947 werd de paal herplaatst op een punt 13.8 meter in oostelijke richting, dit om uitspoeling te voorkomen.

Op 17-6-1947 wordt Proces Verbaal opgemaakt van de herplaatsing.

De grens volgt hiervandaan de loop van de Aa of Weerijns en passeert een stuw, waar het water van de Sluiskensvijver uitmondt in de Aa, waarna we **GP228** bereiken.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

ARTIKEL 97.

Grens tussen de gemeenten Wuustwezel (België) en Zundert (Nederland).

§ 1. Vanaf het contactpunt van de drie gemeenten, genoemd aan het eind van het vorige artikel, waarvan **het midden van de beek, die hier zijn naam verandert van Grote Beek in Aa of Weerijs**, wordt de grens eerst gevormd door het midden van een sloot, die naar **het westen gaat**, tussen de percelen 994 E van Zundert, 396 en 393 C van Wuustwezel; ze gaat vervolgens **over de oude weg van Antwerpen naar Breda** en gaat verder in ongeveer de zelfde richting **door het midden van een sloot**, die de percelen 995 en 997 E van Zundert scheidt van perceel 317 C van Wuustwezel, tot aan haar komst bij het perceel 316 C van Wuustwezel. Daar gaat ze naar het noorden en volgt over een afstand van vijf meter (ellen) de oostelijke zijde van dit perceel; dan gaat ze naar het noordwesten en wordt dan gevormd door **de zijde van een berm of kant van een opnieuw uitgegraven greppel**, met twee zeer stompe hoeken, die in België uitsteken, die de scheiding vormt tussen de percelen 997, 998, 999, 1000 en 1003 E van Zundert met de percelen 310, 311 en 306 C van Wuustwezel, en komt bij perceel 1053 E van Zundert, waar op de zuid hoek **een hulpsteen** zal worden geplaatst.

Vandaar gaat de grens naar het westen tot aan de noordelijke hoek van het perceel 303 C van Wuustwezel en laat aan Nederland het perceel 1053 E van Zundert, en aan België het perceel 306 C van Wuustwezel. Op het contactpunt van de Nederlandse percelen 1053 en 1054, en van de Belgische percelen 306, 303 en 300 zal een **grenspaal (No. 229)** worden geplaatst. (910m.)

GP 228 vertoont kogelgaten en staat op het punt waar de grens de Aa verlaat.

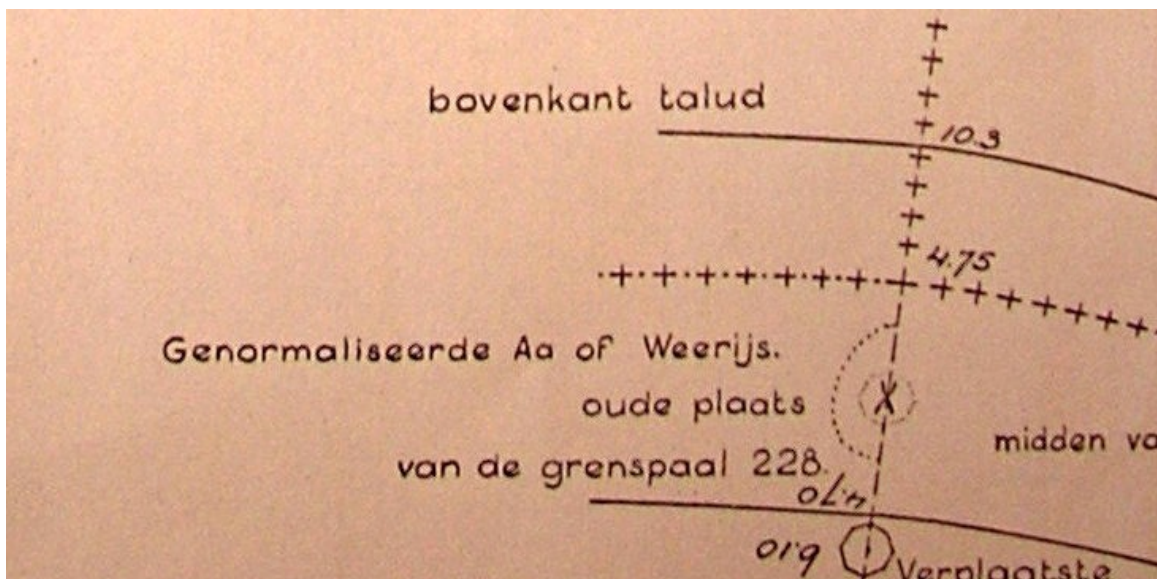
Grenspaal 228 onder water gezet.

In 1893 werd een grenspaal nog geschilderd voor een bedrag van fl.1,05!!!!

Op 9-2-1901 is er een declaratie voor het metselen van een voetstuk en het plaatsen van GP228 voor een bedrag van fl.24,80.

Op 31-8-1967 is er een Proces Verbaal opgemaakt van de verplaatsing van GP 228, die zich door wijziging van de waterloop, midden in de Aa of Weerij was komen te staan. De paal wordt daarbij, in het verlengde van de perceelgrenzen, in oostelijke richting verplaatst over een afstand van 6.10 meter. De paal wordt in een voet gezet van 2 m³ beton en zo staat hij er nog.

Bij GP 227 zal er ook wel iets dergelijks gebeurd zijn. Hier is er een bijzonder goed zicht op de gemetselde fundering, die bij de meeste andere onder de grond zit.

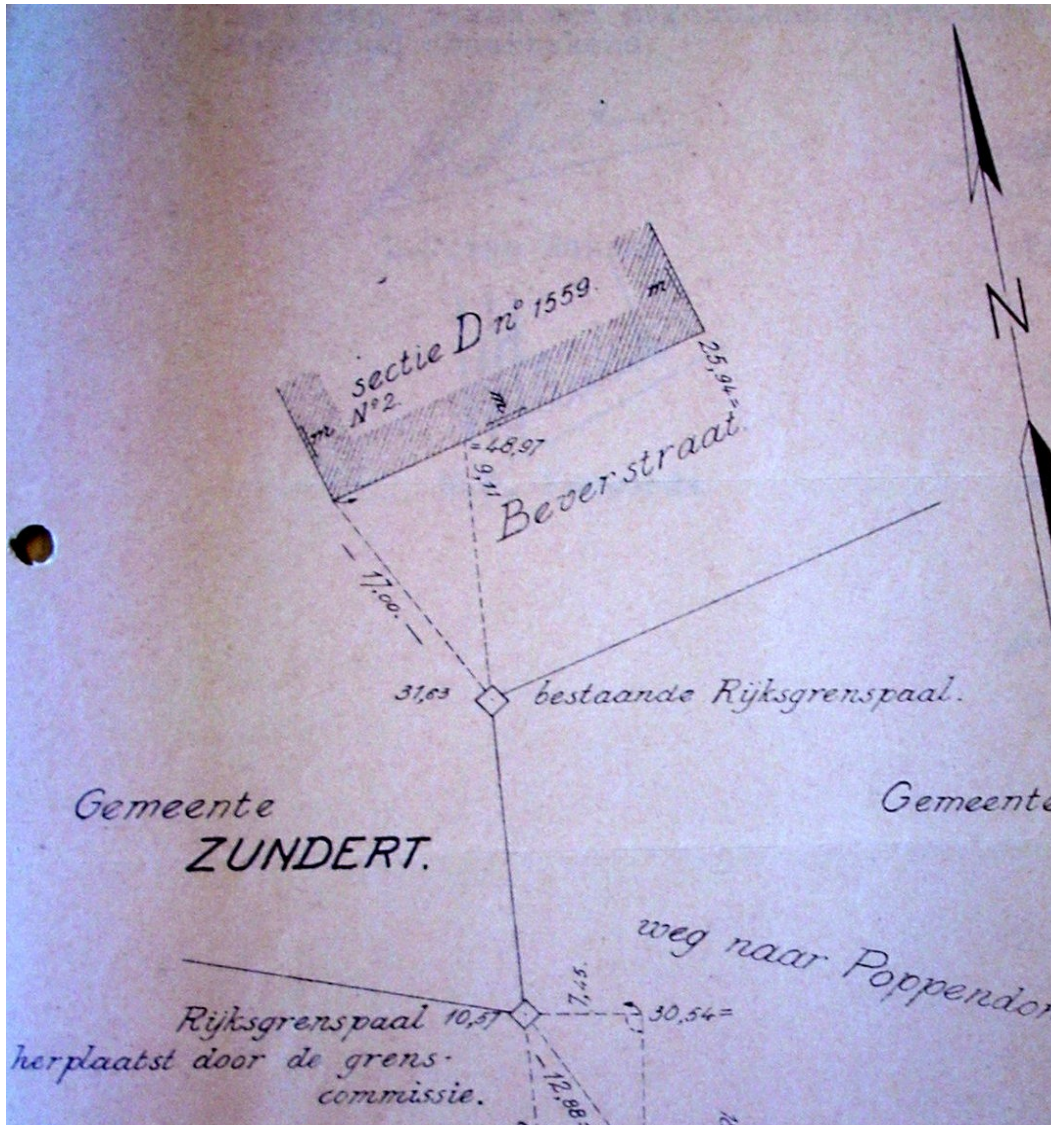
De grens loopt in westelijke richting verder, langs de berkensingel, terwijl de Aa als Grote Beek naar het zuiden België in stroomt.

De grens kruist de oude weg van Antwerpen naar Breda, de Lentsebaan(N)/Tereik(B), wat goed in het wegdek is waar te nemen en blijft een greppel volgen met een lange rij berken. Aan het einde staat een paal met een prachtige isolator en loopt de droge greppel de weilanden door.

GS 228a staat op de westelijke punt van een kwekerij, waarvandaan de greppel met wat grensbomen doorloopt tot **GP229**.

Op 7-5-1958 is geconstateerd dat een stuk van de paal schuin is afgebroken en dat de paal iets scheef staat. Rechttrekken wordt voldoende geacht.

Er is een Proces Verbaal van 30-5-1967, waarin gemeld wordt dat deze paal in de sterk verbreedde bedding van de Aa is terechtgekomen. De paal wordt 6.10m. naar het oosten herplaatst aan de oever van de Aa, op een nieuwe betonnen voet van 2 m³ beton.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 2. Vanaf de laatste grenspaal en tot aan de volgende gaat de grens naar het west-noord-westen en volgt in eerste instantie **een lange met het oog te volgen lijn, waarvan de richting wordt bepaald door de schoorsteen van het huis genaamd De Paal, waarvan gesproken zal worden in de hierna volgende paragraaf, en door een oude grensaanduiding van witte steen, geplaatst in een in de hei gemaakte kuil, genaamd Steenpaalheide, op ongeveer twee en twintig meter (ellen) ten zuidoosten van een in Nederland inspringende stompe hoek, gevormd door het oude kanaal, genaamd Turfvaart, zeer dicht bij de zuidzijde van een poel of vijver, genaamd het Grauwe Ven. Dit eerste deel van de lijn komt uit op de grote weg van Antwerpen naar Breda, aan de oostelijke zijde daarvan en tegenover de scheiding van de percelen 1056 E van Zundert en 296 C van Wuustwezel.**

Hier zal een **grenspaal (No. 230)** worden geplaatst.

(440m.)

GP 229 staat op de zuidelijke punt van een volgende kwekerij, waarvandaan de grens in een lange rechte lijn doorloopt tot aan het huis op De Paal bij GS 230e.

We bereiken eerst een sloot, vlak voor GP 230. Dan komen we nog een voormalig douanekotje tegen en bereiken uiteindelijk de voormalige Groote Weg van Brussel naar Amsterdam, de Wernhoutseweg(N)/ Bredabaan(B) waar **GP 230** staat, aan de oostzijde van de weg.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 3 Van daar wordt de grens, na de genoemde grote weg overgestoken te zijn, gevormd, tot aan de noordelijke hoek van het perceel 175 C van Wuustwezel, door **het tweede deel van de hiervoor omschreven met het oog te volgen lijn**. Van dit punt, gelegen bij de woning genaamd De Paal, gelegen aan de westzijde van **oude weg van Brasschaat naar Zundert** en die is ingeschreven onder nummer 299 B van Wuustwezel, gaat de grens van de visuele lijn, hiervoor besproken, af, om in de zuidwestelijke richting **en in al zijn kronkelingen het midden van een sloot te volgen**, die gelegen is ten noorden van het hiervoor genoemde perceel 175. Aangekomen op de zuidwest hoek van het perceel 1164 E van Zundert gaat ze langs de westelijke zijde evenwijdig aan dit perceel en **op twee meter (ellen) afstand van de oostzijde van de muur van de schuur van het huis genaamd De Paal**, tot dat ze komt aan de zuidzijde van het perceel 1166 E van Zundert; dan gaat ze naar het westen langs de zuidelijke zijde van dit perceel; gaat in een rechte lijn **over de oude weg van Brasschaat naar Zundert**; neemt vervolgens in de zelfde richting **het midden van een ontginningsweg**, laat aan Nederland de percelen 244, 245, 246, 249 A, 250, 251 en 252 G van Zundert, en aan België de percelen 299, 298, 297, 296, 295 en 393 B van Wuustwezel; draait ten slotte naar het noorden langs de oostelijke zijde van het Belgische perceel 292, om weer te komen, op het punt waar dit laatste perceel raakt aan de percelen 252 en 253 G van Zundert, **aan de visuele lijn, zoals hiervoor omschreven**. Van daar wordt de grens gevormd door **het derde en laatste deel van deze visuele lijn**, die komt op het punt in de heide, genaamd **Steenpaalheide**, waar een **grenspaal van witte steen staat**, aangeduid in de vorige paragraaf, en waar een nieuwe **grenspaal (No. 231)** naast de genoemde zal worden geplaatst. **Negen hulpstenen** (waarvan de vijf eerste op gelijke afstand tussen de hoofdweg van Antwerpen naar Breda en de schuur van het huis genaamd De Paal) zullen zowel de richting van de lijn, alsmede de hoeken van de afwijking bij de woning De Paal aangeven. **(3530m.)**

GP 230 staat aan de voormalige Groote Weg van Brussel naar Amsterdam, de Wernhoutseweg(N)/Bredabaan(B),

In het wegdek is de grens waar te nemen, waarna de grens de heg langs het huis(B) volgt.

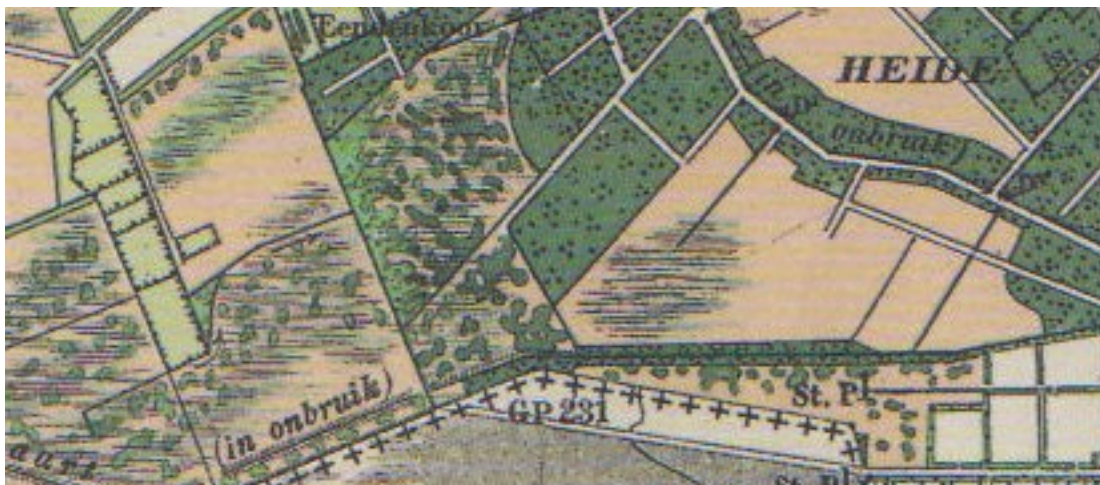
We vervolgen de lange rechte lijn vanaf GP 229 tot aan het huis op De Paal bij GS 230e. De grens wordt aangegeven, eerst door een greppel en vervolgens door een ondiepe sloot.

GS 230a ligt plat in de sloot. We vervolgen de grenssloot en bereiken de volgende grenssteen.

GS 230b ligt eveneens plat en mist een deel van de kop.

GS 230c staat in een haag, ca.10 meter voor de Kalmthoutsebaan(N)/Huisheuvelstraat(B). De grens loopt aan de overzijde van de weg verder door een greppel en we passeren een paar rijen knotwilgen en bereiken de 4^e grenssteen.

GS 230d is scheefgezakt en licht beschadigd. We vervolgen de rechte lijn en komen bij de voorlopig laatste grenssteen op deze lijn, waarna de grens tot GS 230i een afwijking vertoont.

GS 230e en **GS 230f** staan zo'n 15 meter uit elkaar, op het boerenerf aan de Groenstraat(N)/Polderstraat(B), waarna de grens pal noord loopt, tot een wel heel erg beschadigde hulpsteen.

GS 230g staat in een droge sloot. Vanaf deze paal loopt de grens weer in rechte lijn naar de grenseik in de verte. Eerst staan er nog 2 fragmenten van een oude arduinen grenssteen, die in maart 2006 door Peter Dirven en Frans Meeus zijn geïnspecteerd aan de oostzijde van de Huisheuvelweg(B), later door mij gefotografeerd.

Deze paal is enige tientallen jaren geleden, bij het aanleggen van de waterleiding vanuit België is opgegraven. Het huis "de Paal" heeft zeer waarschijnlijk haar naam te danken aan deze grenspaal.

We zien beide boerderijen bij de grensovergang, op de voorgrond in België en het 2^e huis in Nederland. We staan op de kruising met de Steenpaalweg, die vernoemd is naar deze oude grenspaal en parallel aan de grens naar het oosten loopt. De grens loopt verder in de richting van een grensboom, waar de 8^e grenssteen bijna geheel is ingegroeid.

GS 230h is bijna overgroeid door deze prachtige grenseik, waarna de grens in noordelijke richting verder loopt tot de 9^e grenssteen.

GS 230i ligt omver, waarschijnlijk door de oersterke trekpaarden omgeduwd bij het schuren van hun lijven. Er is een stuk afgebroken, dat er gelukkig nog naast lag terwijl een klein plantje net genoeg voedsel vindt om te groeien.

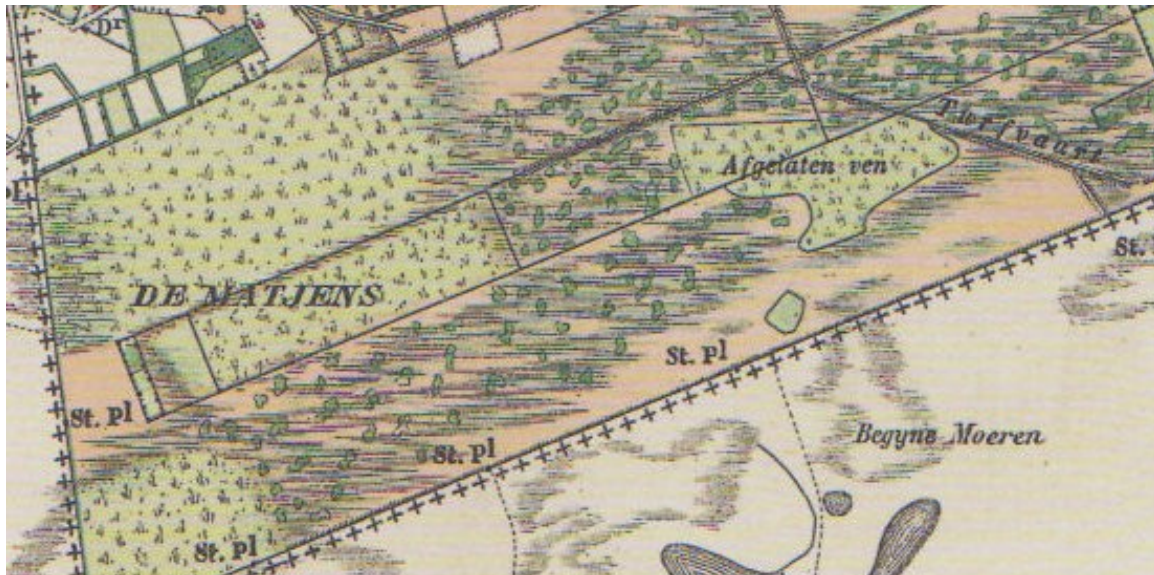
Bij deze grenssteen zijn we inmiddels weer aangeland op de lange rechte lijn, die doorloopt vanaf GP 229 tot 231. Deze lijn ligt precies in de kijkrichting, waarlangs we eindelijk GP 231 bereiken.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 4 Van de laatste grenspaal gaat de grens via een visuele lijn naar het zuidwesten, die de zuidoostelijke zijde van het perceel 253 G van Zundert scheidt van de noordwestelijke zijde van het perceel 289 B van Wuustwezel, tot ze aan **een sloot** komt, waarvan ze **het midden in de zelfde richting volgt** en de percelen 254, 329, 330, 333 etc. etc. G van Zundert van de percelen 285, 284, 283 etc. etc. B van Wuustwezel scheidt, tot aan het raakpunt van de percelen 370 G van Zundert, 157 B van Wuustwezel met het perceel 661 C van Kalmthout. Op dit punt, dat het contactpunt tussen de drie gemeenten Zundert (Nederland), Wuustwezel en Kalmthout (België) aangeeft, zal een **grenspaal (No. 232)** worden geplaatst.

Vijf hulpstenen, geplaatst op **ongeveer gelijke afstand**, zullen de richting van deze lijn aangeven. (2920m.)

GP 231 staat midden in de paardenwei op een flauw knikpunt in de grens. De paal staat op een nieuwe betonnen voet, bij de herplaatsing gestort op 17-10-2003.

Op 30-7-1996 wordt gemeld dat GP 231 sinds 1990 al plat in het weiland ligt.
 Op 2-8-2001 wordt in een PV van schouwing aangegeven dat de grenspaal omver ligt.
 In 2003 ligt de paal naast een kuil (1e foto).
 Op 16-10-2003 is er een Proces Verbaal van herplaatsing.
 De coördinaten zijn 98502,16 / 382952,56
 In 2005 blijkt de paal inderdaad in ere hersteld te zijn. Nu het schilderwerk nog.

De trek(!)paarden proberen de grenspaal weer om te duwen(!), zoals te zien is aan de grote plukken paardenhaar op de grond en aan de paal.

De grens loopt hiervandaan in westelijke richting naar de boom in de verte, precies in het midden van de foto. Bij deze boom volgt de grens weer een sloot, waar GS 231a zou moeten staan, maar die is niet te vinden.

GS 231b ligt onderin de sloot en we kijken even terug naar het oosten. De grens volgt de sloot in rechte lijn naar het westen en we naderen de plaats van GS 231c.

GS 231c staat aan de rand van de sloot, in 2006 herplaatst. Hiervandaan blijft de grens de sloot volgen en we naderen GS 231d.

GS 231d staat scheef langs dezelfde sloot en is gebarsten. Vervolgens loopt de grens verder en we zien hier Belgische (links) en Nederlandse rasters (rechts), met een strook van 1 meter niemandsland(?) ertussen. We naderen de plaats waar GS 231e moet staan.

GS 231e ligt op het punt waar de Berkenbeek de grens kruist. De Berkenbeek komt vanuit het zuiden uit België (links) en vervolgt haar weg naar het noorden in Nederland. De grens blijft de steeds de verbrede sloot volgen tot bij **GP232**.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.**ARTIKEL 98.*****Grens tussen de gemeenten Kalmthout (België) en Zundert (Nederland).***

*§ 1. Van de laatste grenspaal (No. 232) draait de grens plotseling naar het noorden, en, bepaald door een zichtbare lijn scheidt ze de percelen 661, 658, 660, 656, 383 en 381 C van Kalmthout van de percelen 370, 371, 407 en 408 G van Zundert, **volgt het midden van de sloot, die langs de oost zijde van de weg, genaamd Heikantstraat gaat, die aan België blijft, en komt aan het kruispunt gevormd door de samenkomst van de genoemde weg, met die, genaamd Paalstraat.***

*Er zal een **grenspaal (No. 233)** op dit punt, op de noordwest hoek van het perceel 440 G van Zundert worden geplaatst. **Twee hulpstenen** zullen worden geplaatst op gelijke afstand tussen de twee laatste grenspalen. **(1330m.)***

GP 232 heeft 2 kogelgaten, wat wel vaker voorkomt. Mogelijk werden de palen in de tijd van de 2^e Wereldoorlog geregeld als doelwit voor schietoefeningen gebruikt. Verder heeft de paal een los topstuk. Nu maar hopen dat er geen souvenirjagers langskomen.

Hiervandaan maakt de grens een scherpe bocht naar het noorden en volgt daarbij de brede sloot.

GS 232a moeten we zoeken in het natuurgebied De Maatjes. De steen staat scheef, in de bocht van een landbouwweg.

GS 232b staat achter een boerderij bij een duiker. Van hier af loopt de grens langs een zandweg, de voormalige Heikantstraat, nu de Maatjesstraat, in de richting van **GP 233** die vlak voor een oprit staat.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 2. *Vandaar blijft de grens het **midden van de hiervoor aangegeven sloot** volgen, bereikt de weg genaamd **Lepelstraat**, waar ze **schuins over** gaat en aan de kant waarvan een **grenspaal (No. 234)** zal worden geplaatst, op de zuidwest hoek van het perceel no. 459 G van Zundert. Er wordt afgesproken dat de **Nederlandse bewoners van de Heikantstraat**, en waarvan de huizen heden op de percelen 410, 418, 420, 433 en 439 y staan, **vrije doorgang** zullen genieten. (280m.)*

GP 233 staat juist voor een oprit van een grote semi-bungalow, in het verlengde van de Jeroom Beckerstraat, waarna de grens een houtsingel volgt tot aan GP 234. Deze paal staat aan de kruising met de Lepelstraat,

waar de landscheiding goed te zien is in het wegdek.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237).**24.300m.**

§ 3. Van daar gaat de grens in de zelfde richting verder, komt bij **een landweg, waarvan ze het midden volgt** en scheidt de percelen 314, 313, 312, 310, 308 en 307 C van Kalmthout van de percelen 459, 460, 461, 462, 464, 466, 467 en 468 C van Zundert; ze gaat vervolgens **schuins over het kanaal van Roosendaal, genaamd Roosendaalse Turfvaart**, om, wederom steeds in de zelfde richting de percelen 29, 28 bis, 28 en 27 C van Kalmthout te scheiden van de percelen 132, 131 en 130 G van Zundert; dan gaat ze **schuins over de weg genaamd Dreef van de Hei Hoeve**, en na de scheiding van de percelen 25 bis, 24 bis, 23 en 19 C van Kalmthout van de percelen 128, 1, 5, 7 en 8 G van Zundert gevolgd te hebben, komt ze aan de **droge sloot waarvan ze het midden volgt** en die de percelen 19, 18 en 6 C van Kalmthout scheidt van het perceel 31 G van Zundert. Op het punt waar deze sloot een hoek vormt om naar het noordoosten te gaan, en op het Belgisch perceel 5 bis, zal een **grenspaal (No. 235)** worden geplaatst. **Drie hulpstenen** zullen worden geplaatst: de eerste op de plaats waar de grens aan het kanaal van Roosendaal komt, de tweede op het snijpunt van de weg genaamd Dreef van de Hei Hoeve en de derde op de driehoek gevormd door de grens en de twee wegen, die naar de boerderij genaamd Nieuwe Hof gaan. **(1370m.)**

GP 234 staat op de kruising van de Nieuwmoerseweg(N)/ Jos Tilborgstraat(B) met de Lepelstraat bij Nieuwmoer(B), waar de landscheiding goed te zien is in het wegdek. De grens vervolgt haar loop, precies langs de hoek van het perceeltje links op de foto.

GS 234a staat in het talud van de Roosendaalse Turfvaart. De grens loopt dwars door weilanden, in lijn met het weidepaaltje naar een solitaire boom in de verte.

GS 234b ligt aan het begin van een grenssloot naar het noorden, op de kruising met een andere sloot. Vlak voor Mariënville kruist de grens een zandweg en bereikt GS 234c.

GS 234c staat net voor de bermsloot langs de Mariënvillestraat, tegenover Mariënville. De grens loopt tussen de huizen door in rechte lijn naar **GP 235**.

Straffe zuidwester?

Op 21-9-1964 wordt het volgende gemeld:

“In de wei van Felix Goetstouwers aan de Nieuwe Moerseweg bij het landgoed “Mariënville” is een tussengrenspaal omgewaaid”.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

§ 4. Van deze grenspaal, gaat de grens in een rechte lijn naar het noordoosten en komt de **hiervoor genoemde sloot** aan het contactpunt van de gemeenten Kalmthout, Essen (België) en Zundert (Nederland), welk punt zal worden aangegeven door de **grenspaal (No. 236)** te plaatsen, op de zuid hoek van het perceel 1185 A van Essen. (570m.)

GP 235 staat op een lichte knik in de grens in noord-noord-oostelijke richting, langs de greppel, terwijl GP 236 al te zien is als een wit streepje in de verte. Net voor de kruising met de weg staat **GP 236** achter een dierenpension.

Gemeente Zundert (GP 221 t/m 237). 24.300m.

ARTIKEL 99.

Grens tussen de gemeenten Essen (België) en Rucphen (Nederland).

*Van bovengenoemde grenspaal (No. 236) gaat de grens in een rechte lijn verder naar het noordoosten tot aan het contactpunt van de gemeenten Essen(België), Zundert en Rucphen (Nederland), waar een **grenspaal (No. 237)** op de zuidelijke hoek van het perceel 178 K van Rucphen zal worden geplaatst. **Drie hulpstenen** zullen aanduiden: de eerste het vervolg van de lijn van het kanaal genaamd Tweede Hulle Vaart; de tweede het punt van scheiding van de kadastrale secties G en H van de gemeente Zundert; en de derde het punt waar de grens de weg van Roosendaal naar de Minnelingsebrug en die van Horendonk naar de Buissche Heide kruist. **(2.380 m.)***

GP 236 staat net voor de kruising met de Kievitstraat(B)/ Helstraat(B), achter een dierenpension. De fundering ligt bloot en is sterk uiteen aan het vallen.

De grens volgt hierna een greppel met een houtsingel en daarna een sloot, waar ooit **GS 236a** moet hebben gestaan, maar die is niet meer te vinden.

Kort voor de plaats van GS 236b draait de sloot België in en volgt de grens een houtsingel tot aan een bosje.

GS 236b ligt tegen de slootberm, juist in de bocht van de weg, achter een rood-wit geblokt hek.

GS 236c staat even voorbij de Scham, langs de grenssloot. De steen is voorzien van een prachtige pruik van allerlei mossen.

De grens volgt de sloot verder tot GP 237, aan de Zoeksedijk, bij de Roosendaalsebaan, waar de grens van richting verandert van het noordoosten naar het noordwesten tot GP 238. Dit is tevens de gemeentegrens tussen Zundert en Rucphen.

Er is een Proces Verbaal van 21-1-1985 over de herstructurering van de rijksgrens tussen GP 237 en 242, met veel kaarten t.b.v. de kadastrale metingen.

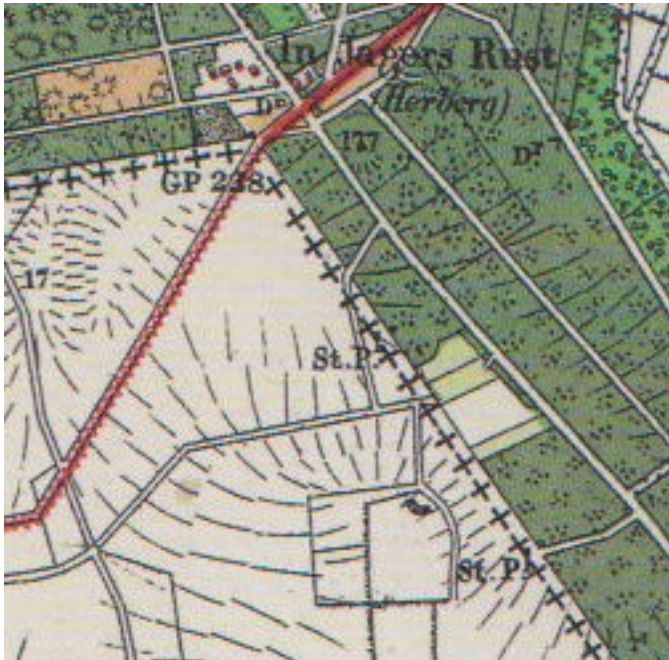
Gemeente Rucphen (GP 237 t/m 239). 4.850m.

ARTIKEL 100.

Grens tussen de gemeenten Essen (België) en Rucphen (Nederland).

§ 1. Van de grenspaal (No. 237) gaat de grens in een rechte lijn naar het noordwesten, in een rechte lijn, tot aan het contactpunt van de noord hoek van het perceel 1071 A van Essen met de percelen 175 en 173 K van Rucphen. Dit punt zal worden aangeduid door een **grenspaal (No. 238)**. **Twee hulpstenen**, geplaatst op **ongeveer gelijke afstand**, zullen de richting van de grens aangeven. **(1230 m.)**

Op 21-1-1985 is er een Proces Verbaal van de herstructurering van de rijksgrens tussen GP 237 en 242, met veel kaarten t.b.v. de kadastrale metingen.

GP 237 staat aan de Zoeksedijk, bij de Roosendaalsebaan, tevens de grens tussen Zundert en Rucphen. Hier verandert de grens van richting van het noordoosten naar het noordwesten tot GP 238. De grens loopt eerst langs een bosje en vervolgens tussen weiland en bouwland door.

Daarna bereikt de grens een bosje, waar op 10 meter na de hoek GS 237a staat.

GS 237a staat in de bosrand.

Deze hulppaal was bedekt met gele korstmos en verticaal gespleten.

Dit is een zwakte van arduin, waaruit deze palen zijn uitgezaagd. Het is een gelaagd gesteente en als er in de winter wat water in een spleetje blijft staan, kan door opvriezen steeds grotere schade ontstaan. Uiteindelijk zou de paal volledig kunnen splijten.

Hierna loopt de grens dwars door een bosje en langs een prachtig vennetje, vervolgens langs een sloot en verlaat het bosje.

De grens passeert een dwarssloot met houtsingel en bereikt, tussen 2 kwekerijen door, de plaats waar GS 237b heeft gestaan.

GS 237b heb ik op 2-4-2007 terug gevonden na een buurtonderzoek, bij het huis Achtmaalsebaan 46. De steen was vrijwel gaaf, zwart verweerd en stond bij de noordwest hoek van het huis, achter een haag.

Intussen loopt de grens verder langs de greppel met prachtig bloeiende bremstruiken en bereikt een volgend bosje, waar de grens dwars door heen gaat.

Via de tuin van een Belgisch huis gaat de grens dwars over de weg naar de plaats waar **GP 238** staat. Op de straat is de grens, vanuit het zuidoosten gezien, aangegeven met een dubbele witte streep.

INTERMEZZO LOOPTECHNIEK DOOR EEN MAISVELD

Het doorlopen van een volgroeid maisveld gaat ongeveer als volgt:

1. bepaal de rijrichting van de mais.

2. zoek 2 rijen uit, waar een tractorspoor tussen loopt.

3. stel je op tussen deze 2 rijen, met de ellebogen naar voren ter bescherming voor het gezicht.

4. ga voorwaarts zonder af te wijken naar rechts of links.

5. volg je deze instructies niet, dan zal er veel mais beschadigd worden, krijg je erg zwarte schoenen van het zand en als je pech hebt, een boze boer achter je aan.

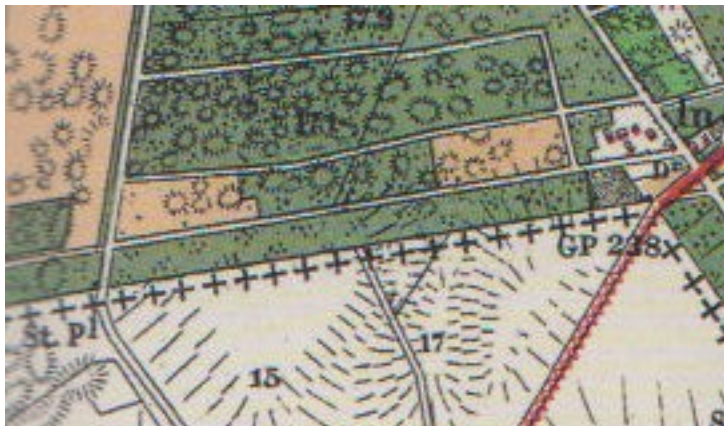
Gemeente Rucphen (GP 237 t/m 239). 4.850m.

§ 2. *Van de laatste grenspaal (No. 238) gaat de grens naar het Westen, en in een rechte lijn, tot de viersprong, gevormd door de samenkomst met de weg genaamd Steenpaalstraat met de weg genaamd Hei Dreef, die aan Nederland blijft. Deze lange grenslijn, die plotseling een lichte bocht maakt om om het huis 758 L van Rucphen te gaan, gaat over de oude weg van Antwerpen naar Moerdijk en het kanaal van Roosendaal naar Nieuwmoer, genaamd Eldertse Vaart.*

Een hulpsteen zal worden geplaatst op de noordelijke hoek van het perceel 945 A van Essen en twee andere (hulpstenen) op de punten waar de grens de oude weg en het voornoemde kanaal kruist.

Een grenspaal (No. 239), geplaatst op, het midden van het hier boven vermelde kruispunt zal het contactpunt van de gemeenten Essen (België), Rucphen en Roosendaal(Nederland) aangeven. Er wordt afgesproken dat de Belgische grensbewoners van de weg genaamd Hei Dreef, en waarvan het huis heden op perceel 493 staat, vrije doorgang zullen genieten. (3620m.)

GP 238 staat op de plek waar de Horendonkse Steenweg overgaat in de Hoeksestraat. Hier maakt de grens een scherpe hoek, dwars door een tennisbaan, in ongeveer westelijke richting tot GP 239.

De grens loopt langs het raster van de oude steenfabriek

“De Schouw” en langs de oude stortplaats(B). Vervolgens loopt de grens dwars door een stukje heideveld.

GS 238a is de beroemde “strontpaal”, zo genoemd omdat de douaniers achter deze paal hun behoeften zouden doen, als ze op wacht stonden om smokkelaars te betrappen.

Deze paal was ernstig beschadigd, de hele kop was eraf. Hiervoor in de plaats is een betonnen bovenstuk gemaakt, waarvan een detailfoto de overgang laat zien. In deze steen zijn de initialen “K V”, een kruis en een datum gebeiteld.

De initialen slaan op “Klaveren Vrouwke”, een beruchte smokkelaar, die hier in de 1^e Wereldoorlog is doodgeschoten.

*Op 6-5-2006 is het originele bovenstuk provisorisch naast de stontpaal geplaatst, aanleiding voor een groot volksfeest.
Later werd dit bovenstuk vastgezet in een betonnen voet.
Of het onder- en bovenstuk ooit nog zullen worden samengevoegd?*

De grens loopt in rechte lijn verder door de bossen en passeert een zijpad naar het zuiden en een kruispunt van bospaden. We verlaten de bossen bij hoeve “de Raaiberg” onder Grote Horendonk(B) en volgen een greppel. Vlakbij hoeve “de Raaiberg” vinden we een rij van drie arduinen hectometer paaltjes en een waterschapspaaltje in een tuin.

GS 238b, waarvan de kop is gerepareerd, staat aan de Antwerpsebaan(N) /Dondersteen(B). Merkwaardig is de afstand tussen de grenssteen en de schijnbare grens in het wegdek . De grens loopt verder in de richting van de bosrand, juist in lijn met de grenssteen te zien.

Langs de tuin van een Belgisch huis aan de Heiblok(B) loopt de grens door een greppel en een sloot. Dan doorkruist de grens een pas aangelegd aardappelveld en gaat dwars over het erf van een boerderij, genoemd in het verdrag van 1843.
Zie ook onderaan in het artikel van Frans Meeus.

De grenslijn loopt tussen kippenhok en woonhuis aan de Nederlandse kant, en een schuur aan de Belgische kant, vervolgens op 1.5 meter afstand langs de gevel van het woonhuis, te zien aan de dubbele rij kasseien. Als we het erf weer verlaten aan de westzijde, kruist de grens eerst de weg, te zien aan de dubbele rij strepen in het wegdek en vervolgens de Eldersche Turfvaart(N)/ Roosendaalsche Turfvaart(B). De grenslijn ligt een 20-tal meters ten zuiden van de kruising met de Grensstraat en de Heidreef .

GS 238c staat, diep in de berm weggezakt, aan de oostelijke rand van de Roosendaalse Vaart. In mei 2006 heb ik deze steen wat uitgegraven.
Hiervandaan loopt de grens schuin door het aardappelveld naar de Heidreef en volgt deze verder in westelijke richting. De grens gaat langs een klein bosje en bereikt de Steenpaal,

waar GP 239 staat.

Pl 238C ter hoogte van de hoeve van de familie Antonissen - van Meel

Al verscheidene keren was ik op zoek gegaan naar de bewuste tussenpaal aan de Roosendaalse Vaart maar steeds zonder succes. Zo ook weer op dinsdag 2 maart. Heb dan maar mijn stoute schoenen aangetrokken en bij de dichtstbijzijnde woning annex boerderij aangebeld. Een vriendelijke man, dit bleek achteraf Martin Antonissen te zijn, melde zich. Op mijn vraag of hij mij misschien kon vertellen waar zich het bewuste tussenpaaltje bevond stapte hij direct in zijn klompen om mij te begeleiden naar de exacte plaats in de berm naast de weg waar juist alleen de beschadigde bovenkant van de arduinen paal nog zichtbaar was. Martin wist mij te vertellen dat de rijksgrens bij hem over het eigendom loopt en van zijn ongeveer 30Ha er 20Ha in België en 10Ha in Nederland gelegen waren.

Dit is op zich niet zo vreemd en komt veelvuldig voor in de grensstreek waar eigendommen verdeeld worden door de landsgrens. Hier echter doet zich nog een ander fenomeen voor dat het woonhuis, garage en tuinhuis in het Nederlandse Rucphen staat en de stallen in het Belgische Essen. De rijksgrens loopt op ongeveer één meter voor het woonhuis langs en is te zien op bijgaande foto waar ik hem met rode stippellijn ingetekend heb. Wie in de buurt van de rijksgrens woont kent ook allerlei verhalen die met deze denkbeeldige lijn te maken hebben zo ook Martin. Zo wist hij te vertellen dat in een periode dat de kalveren in Nederland beter van prijs waren dan in België. En zo gebeurde het dat een drachtige koe van Martin in de weide kalfde en dan wel juist over de grens in Nederland. Wanneer het nuchtere kalf dan verhandeld werd en op transport in Nederland werd onderschept door de douane werd Martin erbij gehaald om te verklaren wat de reden was van het illegaal invoeren van een Belgisch kalfje. Hij wist in ieder geval de wetsdienaren te overtuigen dat het geen Belgisch kalf was maar

Nederlands om daar zijn of haar geboortegrond lag. Blijkbaar heeft Martin het bij het rechte eind gehad want de handel kon verder gewoon doorgaan zonder problemen. Een ander verhaal is dat op een zekere dag, nadat hij met het bedrijf gestopt was en de stallen leeg stonden, er iemand langs kwam om de stallen voor een bepaalde tijd te huren. Het ging hier om een paardenhandelaar die 300 Shetland pony's de grens wou over krijgen en deze telkens met een lading van 30 stuks tijdelijk wilde huisvesten in Martin zijn stallen. 100 gulden per pony zou zijn deel zijn. Al heel zijn leven aan de grens wonende en nooit problemen gehad met de wetsdienaren nam hij het wijselijk besluit van dit aanbod af te zien.

(Frans Meeus)

Gemeente Roosendaal (GP 239 t/m 244). 7.500m.

ARTIKEL 101.

Grens tussen de gemeenten Essen (België) en Roosendaal (Nederland).

§ 1 Van de laatste grenspaal (No. 239) gaat de grens, na de weg genaamd Steenpaalstraat over gegaan te zijn, door het midden van een waterloop, genaamd Bansloot, tot aan de samenkomst met de beek, genaamd Watermolenbeek, die stroomt van Kalmthout naar Roosendaal en waarvan de grens het midden naar het noordwesten volgt, om weldra weer door het midden van de Bansloot te gaan, die ze volgt tot aan de brug gelegen aan de weg van Essen naar Nispen.

*Op dit punt, ten westen van het Nederlandse perceel 832 zal een **grenspaal (No. 240)** worden geplaatst, en **een hulpsteen** op het punt waar de Bansloot met de genoemde beek samenkomt, op het perceel 588 E van Roosendaal. (1900 m.)*

GP 239 staat bij Steenpaal. De naam is afgeleid van een stenen paal, die de grenzen van 3 rechtsgebieden markeerde: Roosendaal, Rucphen en Essen.

De grens loopt met een flauwe bocht in westelijke richting en volgt een houtwal langs de Bansloot tot waar GS 239a staat.

GS 239a staat op het punt waar de Bansloot uitmondt in de Kleine Aa(B) of Watermolenbeek(N), die van Kalmthout naar Roosendaal loopt. De Watermolenbeek stroomt in noordelijke richting met ontelbare meanders. Deze beek wordt over enkele tientallen meters gevolgd, waarna de grens weer de Bansloot volgt naar het westen. De uitstroom van de Bansloot in de beek verraad zich door de roestbruine kleur. De grens volgt de loop van de bansloot en bereikt tenslotte een duiker, vlak voor de parkeerplaats aan de N262 met een kleurrijk Vlaams frietkot. Aan de westzijde van de N262 volgt de grens de roestbruin gekleurde Bansloot verder in zuidwestelijke richting door de Broekakkers, langs rijen knotwilgen tot we de bebouwing van Essen naderen, vlak voor de Essenseweg. Via de parkeerplaats van een handelaar in klassieke auto's, bereiken we de Essenseweg(N)/ Nieuwstraat(B) waar **GP 240** aan de oostelijke zijde van de weg staat.

Gemeente Roosendaal (GP 239 t/m 244). 7.500m.

§ 2. Van daar gaat de grens door het midden van de sloot, die langs de noordelijke zijde van de weg van Meerschhoef naar Essen gaat, die aan België blijft. Er wordt afgesproken, dat de aan deze weg wonende Nederlandse grensbewoners, en waarvan de huizen tegenwoordig op de percelen 569 b, 570 en 829 staan, vrije doorgang zullen genieten. De grens, die de noordelijke zijde de genoemde weg blijft volgen, gaat over de weg van Nispen naar Kalmthout, genaamd Berken Dreef en komt aan een viersprong gevormd door de samenkomst van de weg van Bergen op Zoom naar Hemelrijk en die genaamd zijn Brabantse Dreef en Hollandse Dreef. –

Er zal op dit punt een **grenspaal (No. 241)** worden geplaatst, die het contactpunt tussen de gemeenten Essen (België), Roosendaal en Wouw (Nederland) zal aangeven.

Twee hulpstenen geven aan: de eerste het ontmoetingspunt van de wegen van Essen naar Meerschhoef en van Nispen naar Kalmthout; de tweede het punt waar de wegen van Meerschhoef naar Essen en de Berken Dreef samenkomen. (1560m.)

GP 240 staat aan de oostzijde van de Essenseweg(N)/ Nieuwstraat(B), waar ook een legertje borden is te zien.

Lotgevallen van een grenspaal"knop" BN/DeStem - dinsdag 2 maart 1999

ESSEN - Bovenop grenspaal 240 in Essen prijkt na een knoploze periode van twintig jaar weer fier de zwarte, zeventien centimeter lange gestileerde dennenappel.

Het gietijzeren gevalletje werd gisteren teruggeplaatst door de burgemeester van Essen, F. Schrauwen en de Roosendaalse wethouder A. de Leeuw. Die handeling symboliseerde de afronding van de renovatie van zes grenspalen. De ambtenaren die eraan gewerkt hebben, mochten samen met de gemeentebestuurders het glas heffen op de succesvolle opknopklus. Paal 240 werd niet zomaar uitverkoren als feestvarken. Twintig jaar lang lag de knop van die paal namelijk te verpieteren op een zolder in Wouwse Plantage. Het ding was ooit door een aangeschoten jongmens na een feestje los gewrikt en meegenomen. Het deed dienst als tegenwicht voor een zolderluik, totdat iemand op een expositie herkende wat het was. Speciale gast op de bijeenkomst gisteren in de Essense Taverne 1804 was Piet Roelands, geboren pal naast de paal. En succesvol smokkelaar. Tonnen Nederlandse boter loodste hij als manneke van negen jaar samen met zijn moeder via allerlei stiekeme paadjes over de grens.

Hij was er naar eigen zeggen 'nogal bedreven' in. En ja, het was oorlog. Smokkelen was voor hem pure noodzaak en had nooit een criminele inslag.

Na het plaatsen van de gietijzeren top werd een boekje uitgedeeld over grenspalen getiteld 'De grens bepaald'. Paal 240 staat op de oude grensovergang tussen Nispen en Essen aan de Essenseweg. De palen dateren van 1843, het jaar waarin de grensscheiding tussen België en Nederland in een verdrag werd vastgelegd.

In 1950 werd bij de schouwing de kop van de paal als vermist opgegeven.

Op 8-8-1974 wordt de kop weer als vermist opgegeven. Kosten voor herstel worden dan begroot op 5090 Bfr.

Ook in 1980 verdween de kop, maar werd 20 jaar later teruggevonden en teruggeplaatst (zie intermezzo). In 2006 is de onofficiële hulppaal geschilderd in het lelijkste paars.

Grenspaal 240 (1914)

De grens steekt schuin de weg over naar de hoek van het voormalig douanekantoor. Het verloop van de grens wordt hierna nauwkeurig aangegeven door witte klinkers in het wegdek, en loopt schuin over de Grensstraat van de zuidzijde naar de noordzijde hiervan, waar de grens de sloot verder volgt.

Hier treffen we verschillende bordjes “Grensstraat” aan.

Hierna loopt de grens in west-zuid-westelijke richting tot GS 244a.

De grens loopt langs de noordzijde van de Grensstraat en kruist de Kloosterstraat, waar we GS 240a kunnen vinden.

GS 240a staat diep in de sloot, achter een schrikhek, waar de Kloosterweg (de voormalige weg van Nispen naar Kalmthout) de Grensstraat kruist. Vervolgens kruist de grens de Hollandsdiepstraat(N), die naar het noorden loopt en volgt dan de sloot, nog steeds aan de noordkant van de Grensstraat.

De grens kruist de spoorlijn van Roosendaal naar Antwerpen met een uitzicht resp. richting Essen en Roosendaal.

Aan de noordkant staan 2 borden, die voor de treinen uit België de overgang aangeven tussen de beveiligingssystemen van Nederland en België.

Bij de spoorwegovergang bij Nispen, 2 km naar het noorden, vinden we de beide bordjes voor de treinen uit Nederland. Het vervallen wachthuis is nog steeds “in gebruik” en daar zijn leuke foto’s te maken.

GS 240b staat 150 meter naar het westen, bij de kruising met de voormalige Berkendreef, waar het gehucht Hemelrijk(B) ligt.

We bereiken **GP 241** op de kruising van de Grensstraat met de Nigtestraat, de voormalige weg van Bergen op Zoom naar Hemelrijk.

Gemeente Roosendaal (GP 239 t/m 244). 7.500m.

ARTIKEL 102.

Grens tussen de gemeenten Essen (België) en Wouw (Nederland).

§ 1. Van het hierboven omschreven punt, grenspaal (No. 241), volgt de grens in zuidwestelijke richting de lijn die de **Brabantse Dreef** scheidt van de **Hollandse Dreef** tot aan het punt waar deze laatste eindigt en waar **een hulpsteen** zal worden geplaatst. Van daar gaat de grens in een rechte lijn verder, volgt de noordelijke zijde van de **Brabantse Dreef**, die aan België blijft, tot aan de komst van de weg, genaamd **Moerkantse Heide**, waar een **grenspaal (No. 242)** zal worden geplaatst op de oostelijke hoek van het perceel 411 G van Wouw. **Een hulpsteen** zal worden geplaatst op de plaats waar de Brabantse Dreef de weg Peerde Dreef kruist. (2110m.)

GP 241 staat op de kruising van de Grensstraat en de Nigtestraat(N), aan het begin van de Hollandse Dreef. Bij de grenspaal staat nog een bordje met de toepasselijke naam "Grensstraat". Opvallend is het roze geschilderde topstuk (waarschijnlijk een actie op de roze zaterdag) en de reparatiebouten, waarmee de top is vastgezet.

Er is een tekening van een "muts" gemaakt t.b.v. een nieuwe kop voor deze paal. Deze is te vinden in een vermelding van verdwijning tussen 2 en 27-3-1981. Het ding werd geschat op een waarde van 300 gulden en werd vervaardigd voor fl.383,50 incl. BTW (zie bijlage). Opmerkelijk is dat er veel namen voor de kop van een paal in omloop zijn, zoals kop, peer, lelie, vlam en muts.

Naast GP 241 staat een grappige wegwijzer, vlak naast de paal.
Het asfalt van de Grensstraat gaat hier over in de zanderige Hollandse Dreef.

In 1843 liepen hier de Brabantse Dreef en de Hollandse Dreef parallel, maar die zijn waarschijnlijk samengetrokken in de huidige brede dreef.

GS 241a staat 500 meter verder aan de zuidkant van de dreef, in de bosrand. Aan de Nederlandse kant is een koperen pen aangebracht met de letters “NAP”, een kernnetpunt van het kadaster voor de geografische hoogte. Hier ligt aan de Nederlandse zijde een pas aangelegd aardappelveld met “maagdelijke” ruggen.

Sommige stenen veroorzaken een lawine aan werk.

*Op 18-5-1943 wordt in een Proces Verbaal gemeld dat **GS 241a** is omgevallen. Bij de hermeting eindigde de discussie over de juiste plaats onbeslist.*

Op 17-6-1946 is er een Proces Verbaal opgemaakt van de hermeting tussen GP 241 en 242. Daarbij is GS 241b weer precies op de grenslijn geplaatst. GS 241a werd op Belgisch grondgebied, op een afstand van precies 68 cm van de juiste plaats, gezet. Een ijzeren piket gaf de juiste plaats aan, omdat hier een fietspad liep.

Op 20-5-1947 wordt het fietspad verlegd en GS 241a op de juiste plaats gezet. Er zijn detailtekeningen gemaakt.

GS 241b ligt 600 meter verder, omver gereden of uitgegraven, bij de kruising met de Mariabaan (de voormalige Peerdedreef), langs de Brabantse Dreef. Duidelijk is hier de ruw behakte onderkant te zien, die normaal in de grond zit.

In het voorjaar van 2008 is de steen bij de autorally “Nacht van Achtmaal” verwijderd en is er een betonblok voor in de plaats gezet.

Na 250 meter kruist de grens de Zoom of Moervaart, waar het brugdek is geplaveid met kasseien. Aan de Nederlandse kant staat een geëmailleerde peilschaal, die een hoogte aangeeft van 8.5 meter +NAP.

Hier vinden we ook nog een prachtige isolator aan een weidepaal.

Vanaf de bocht in de Hollandse Dreef volgt de grens de greppel.

De grens kruist een wegje en volgt weer de greppel, tot we het wegje naar Noordeinde bereiken, waar **GP 242** staat, waar de grens in het wegdek weer goed is waar te nemen.

Gemeente Roosendaal (GP 239 t/m 244). 7.500m.

§ 2. Van daar blijft de grens in een rechte lijn de noordelijke zijde van de Brabantse Dreef volgen, tot aan de plaats waar ze komt aan **de samenkomst met de weg van Moerkant naar Bergen op Zoom**, op welk punt een **grenspaal (No. 243)** zal worden geplaatst op de scheiding van de percelen 408 G van Wouw en 78 A van Kalmthout. Deze grenspaal zal het contactpunt tussen de gemeenten Essen, Kalmthout (België) en Wouw (Nederland) aangeven. **(910m.)**

GP 242 staat aan het Noordeneind, de voormalige Moerkantse Heideweg.

Op 5-11-1945 is grenspaal 240 opnieuw geplaatst.

Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat GP 242 was omgevallen maar op 12-7-1946 is herplaatst..

Op 20-5-1947 is er een Proces Verbaal van herplaatsing van GP 242, nadat het fundament was uitgegraven.

De grens volgt daarna de greppel, eerst langs een schapenwei en dan dwars door een aantal landerijen, naar een prachtige solitaire grensnaaldboom.

Vervolgens kruist de grens met de oostelijke tak van de Vleetweg, waarna we aankomen bij de westelijke tak van dezelfde Vleetweg, de voormalige weg van Moerkant naar Bergen op Zoom, waar **GP 243** te vinden is.

Gemeente Roosendaal (GP 239 t/m 244). 7.500m.

ARTIKEL 103.

Grens tussen de gemeenten Kalmthout (België) en Wouw (Nederland).

*Van de laatste grenspaal (No .243), gaat de grens in het verlengde van de rechte lijn, hiervoor omschreven, verder, en gaat intussen **rond een schuur**, die op het perceel 73 A van Kalmthout staat; ze vervolgt in de zelfde richting tot aan de komst bij **een waterloop**, waarvan ze **het midden volgt tot tegen de grote weg van Kalmthout naar Bergen op Zoom, genaamd Moerkantse Baan**, waar ze **schuins over gaat** om aan de andere kant van de weg te komen aan het contactpunt van de gemeenten Kalmthout (België), Wouw en Huybergen (Nederland).
Op dit punt, en op de noordelijke hoek van het perceel 50 A van Kalmthout zal een **grenspaal (No. 244)** worden geplaatst. **(1.020 m.)***

GP 243 staat bij de Vleetweg(B). Het fundament ligt er deels verbrokkeld bij.

Op 18-10-1892 is er een declaratie ingediend voor het verven van de grenspalen GP 243 t/m GP 250, voor een bedrag van fl.2,50 per paal. Dat waren nog eens tijden!

Van hier loopt de grens verder door het restant van een greppeltje, langs een pas aangelegd aardappelveld. Vanaf de kruising met het beekje de Zeepe, volgt de grens een kaarsrechte greppel tot we **GP 244** aan de Moerkantsebaan bereiken.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

ARTIKEL 104.

Grens tussen de gemeenten Kalmthout (België) en Huijbergen (Nld).

*§ 1. Te beginnen bij de laatste grenspaal (No. 244) volgt de grens tussen deze twee gemeenten in zuidwestelijke richting **het midden van een waterloop**, die het perceel 203 A van Huijbergen scheidt van de percelen 50, 49, 41, 40 en 39 A van Kalmthout, **tot aan de overzijde van de weg, genaamd Tuimelaarstraat, die op dit punt begint**, en waar **een hulpsteen** zal worden geplaatst. Van daar draait ze naar het noordwesten en blijft **over een kleine afstand het midden van de genoemde waterloop** volgen en gaat vervolgens verder **langs de buitenzijde van een opgehoogde kant**, die de scheiding volgt van de percelen 202, 201 en 200 A van Huijbergen, van die van 3, 2 en 1A van Kalmthout, tot aan de komst aan de weg van Huijbergen naar Wouw, waar een **grenspaal (No. 245)** zal worden geplaatst op de noord hoek van het perceel 1 A van Kalmthout.*

(680 m.)

GP 244 staat aan Moerkantsebaan, waar de grenslijn duidelijk in het wegdek waarneembaar is.

Opvallende details zijn de KAD-bout aan de voet en het aparte topstuk.

Op 7-8-1919 is er een Proces Verbaal van de Marechaussee, waarin gemeld wordt dat GP 244 omver geworpen en in de sloot gegooid is. Voor kwaadwilligheid is geen bewijs te vinden, mede omdat de paal kennelijk al geruime tijd om ligt.

I De grens loopt vlak langs de Mariafarm(N) en volgt daarna een greppel tot aan de plaats waar GS 244a staat.

II

I **GS 244a** staat aan de Tuimelaarstraat en is in meerdere stukken gebroken. Hier komt een einde aan de lange rechte lijn vanaf GP 241 en loopt de grens tot GP 245 in noordwestelijke richting, precies langs het bosje in de verte.

De grens loopt langs de houtsingel van de boerderij tot **GP 245**.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 2. Van deze grenspaal gaat de grens eerst naar het zuiden, daarna naar het zuidwesten, volgt het midden van de genoemde weg van Wouw naar Huijbergen, tot aan de samenkomst met de weg van Bergen op Zoom naar Kalmthout, waarvan ze eveneens het midden volgt, in de zuidelijke richting tot aan de eerste bocht naar het oosten, waar een **grenspaal (No. 246)** zal worden geplaatst op de scheiding van de percelen 166 en 155 A van Huijbergen.

Een hulpsteen zal worden geplaatst op de noordwest hoek van het perceel 12 A van Kalmthout, bij de viersprong, gevormd door de genoemde wegen. (490m.)

GP 245 staat westelijk van de Mariafarm, waar de grens in zuid-zuid-westelijke richting verder loopt tot GP 246.

Schouwingen GP 245 t/m 250

Op 13-8-1920 wordt, na de schouwing, een voorstel gedaan voor herstel van de grenspalen GP 245 t/m GP 250, herplaatsing van 2 grensstenen tussen GP 248 en GP 249 en herplaatsing van een grenssteen tussen GP 246 en GP 247, die in een waterloop was gevallen.

Op 20-5-1931 is het laatste voorstel eindelijk uitgevoerd voor een bedrag van 9 gulden.

Op 27-5-1935 is er een gedetailleerd verslag van de schouwing, waarbij de grenspalen alle een verfje nodig hebben en het kopstuk ontbreekt bij GP 247, het kopstuk beschadigd is bij GP 248, GP 249 en GP 251 en de aanbeveling om niet al te grote beschadigingen te herstellen met stopverf of gips. Verder wordt vermeld dat GP 246 opgehouden heeft te bestaan en dat de 2 hulppaaltjes ca. 18cm boven het maaiveld uitsteken.

Op 11-6-1935 is er een kostenraming voor het verven van 2 gulden per paal en een nieuw kopstuk voor 3 gulden, dus totaal 15 gulden.

Op 30-10-1935 wordt dit uitgesteld tot "betere tijden".

De grens volgt een wegje met een mooie houtwal en gaat via een flauwe bocht door naar de plaats van GS 245a.

I 陸

I 陸 GS 245a staat waar de grens doorloopt tot precies in het midden van de Weg naar Wouw. De paal staat diep verscholen in de zuidkant van de berm, naast een lantaarnpaal.

I 参

I 四 Daarna volgt de grens de genoemde weg over 110 meter en bereikt de plaats van **GP 246**.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 3. *Van af de laatste grenspaal volgt de grens **het midden van de weg van Bergen op Zoom naar de Kalmthoutsehoek, tot aan de komst aan het verlengde van het midden van een sloot**, die naar het noordwesten gaat en gaat **langs de noordwestelijke hoek van een schuur**, gelegen op het eigendom, aangeduid als 1 B van Huijbergen (Nederland).*

*Van daar volgt de grens **het midden van deze sloot tot aan een heg**, die in zuidoostelijke richting de scheiding aan geeft tussen het perceel 1 B van Huijbergen en 33 A van Kalmthout; dan gaat ze **langs deze heg** tot aan de samenkomst met de lijn, die de percelen 3 en 4 B van Huijbergen scheidt van de percelen 33 en 34 A van Kalmthout, die ze volgt naar het noordoosten, om te komen aan **de weg, genaamd Lange Dreef, waarvan ze het midden in zuidoostelijke richting volgt** tot aan het punt en tegen het perceel 14 B van Huijbergen; gaat vervolgens eerst naar het noordoosten en kort daarna naar het zuidoosten, gaat langs de scheidinglijn tussen de percelen 14, 15 en 16B van Huijbergen, en 150 en 151 A van Kalmthout **tot aan de samenkomst met een afwateringssloot**, die, in de zelfde richting, de percelen 16, 17, 23, 24, 25 en 27 B van Huijbergen scheidt van de percelen, 218, 219 en 220 A van Kalmthout, **van welke sloot ze het midden volgt** tot aan de samenkomst met het perceel 221 A van Kalmthout, waar ze haar richting verlegt naar het westen.*

*Van dit punt wordt de grens gevormd door een zichtbare lijn, die naar het zuidwesten gaat, bijna tot aan de samenkomst van **de noordoostelijke hoek van een huis**, gelegen op het eigendom aangegeven als 76 B van Huijbergen (Nederland); ze gaat **over de weg van Bergen op Zoom naar Kalmthout** en vormt de scheiding tussen de percelen 28, 29 en 30 B van Huijbergen, en 222, 223 en 226 A van Kalmthout.*

*Van daar gaat de grens in zuidelijke richting en scheidt de percelen 76, 77, 79, 80, 81 en 82 B van Huijbergen van de percelen 226, 228, 229, 230, 231, 232 en 234 A van Kalmthout; ze gaat daarna naar het oosten en komt aan het perceel 108 B van Huijbergen en gaat langs de noordelijke zijde tot aan de samenkomst met **een weg die van Huijbergen naar Essen gaat, van welke weg, genaamd van Huijbergen naar 't Hol, ze het midden volgt**. Op dit punt, en op de zuidwest hoek van het perceel 240 A van Kalmthout (België), zal een **grenspaal (No. 247)** worden geplaatst, en **acht hulpstenen** zullen de **voornaamste hoeken** in de grenslijn aangeven, te weten:*

- 1e. op de zuidelijke hoek van het perceel 32 A van Kalmthout, waar de grens de weg van Bergen op Zoom naar Kalmthoutsehoek verlaat;*
- 2e. op de oostelijke hoek van het zelfde perceel, waar de grens bij de hiervoor genoemde heg komt;*
- 3e. bij de zuidelijke hoek van het perceel 33, zelfde sectie en gemeente, waar de grens de heg verlaat;*
- 4e. op de zuidwest hoek van perceel 149, zelfde sectie en gemeente, tegenover het ontmoetingspunt van de grens met de weg genaamd Lange Dreef;*
- 5e. op de noordwest hoek van het perceel 221, zelfde sectie en gemeente, waar de afwateringssloot in westelijke richting gaat;*
- 6e. bij de noord- oostelijke hoek van het huis gelegen op het perceel 76 B van Huijbergen;*
- 7e. Op de zuidwest hoek van het perceel 234 A van Kalmthout, waar de grens naar het oosten gaat; en*
- 8e. aan de westelijke zijde van het perceel 239, zelfde sectie en gemeente, tegenover het punt waar de grens samenkomt met het midden van de weg die van Huijbergen naar Essen gaat.*

(2340m.)

18

GP 246 staat aan het begin van de Bredestraat en is in 2004 herplaatst (zie aantekeningen). Let op de vreemde “2”. Opvallend detail is het gietmerk “RW”. De beschrijving van de geschiedenis van de paal staat kort aangegeven op een paneel. De oorspronkelijke plaats is aangegeven door een roestvrijstalen plaat in het wegdek van de Weg naar Wouw.

•Lotgevallen grenspaal 246

•Op 16-1-1904 gaat er een brief van de Commissaris van de Koningin naar de burgemeester van Huijbergen, waarin feitelijk een commissie werd benoemd voor de verplaatsing van GP 246, in verband met de noodzakelijke verbreding van de weg van Huijbergen naar Wouw.

Op 23-1-1904 volgt een brief van het Kadaster. Hierin wordt gemeld dat een eenvoudige oplossing zou zijn de paal onder de grond te behouden en de precieze plaats aan te geven door een ijzeren rooster o.i.d. in het wegdek. Ook zou de plaats kunnen worden aangegeven door 2 kleine paaltjes in lijn met de ingegraven grenspaal.

Op 29-2-1904 werden de werkzaamheden gepland.

Op 4/8-5-1904 is een Proces Verbaal opgemaakt, waarin het volgende is genoemd: De grenspaal zal verticaal worden ingegraven op dezelfde standplaats.

Het rooster werd van de hand gewezen, vanwege kans op beschadigingen.

Wel zouden er 2 paaltjes van 70x15x15 cm, met alleen het behouwen gedeelte van 18 cm bovengronds, worden geplaatst en vastgelegd in een situatietekening.

Op 1-8-1916 gaat er een brief van de Commissaris van de Koningin naar de burgemeester van Huijbergen, waarin gesproken wordt over het uitgraven en herplaatsen van de grenspaal, in verband met de neutraliteit van Nederland. Dit wordt echter bezwaarlijk gevonden omdat dan overleg moet plaats vinden met de Belgische en Duitse overheden. De situatie is voldoende duidelijk aangegeven om grensoverschrijding te voorkomen.

Op 5-5-1933 wordt gemeld dat de 2 stenen paaltjes aanwezig zijn.

Op 29-2-2004 volgt na een lange periode van rust rond de paal de definitieve herplaatsing van GP 246, waarbij een nieuwe paal is vervaardigd, omdat de oude niet meer is gevonden. Er is een nieuwe situatietekening.

De grens volgt de Bredestraat in zuidoostelijke richting tot een boerderij, die in de verte al is te zien. In de berm naast de boerderij aan de Bredestraat is de plaats waar GS 246a te vinden is.

I喜 GS 246a staat in de berm aan de Bredestraat, voor de boerderij. Hiervandaan loopt de grens door de voortuin en langs het woonhuis, naar de achterkant van een schuur.

I貳

I參 GS 246b staat vlak achter de noordelijke schuur van deze boerderij.

I肆

I伍 GS 246c staat ca. 50 meter verder, vlak achter de zuidelijke schuur.

GS 246d staat ca. 300 meter achter de boomkwekerij van deze boerderij, die in de verte nog te zien is. De grens loopt verder in ongeveer zuidoostelijke richting tot de plaats van GS 246e.

I喜

I喜

I貳 GS 246e staat eveneens achter de boomkwekerij, ca. 140 meter in zuidoostelijke richting. Deze steen is niet genoemd in het verdrag van 1843. De grens volgt de sloot verder naar het zuidoosten en bereikt de plaats waar GS 246f staat.

I參

I肆 GS 246f staat onthoofd, diep in de walkant van de Molenbeek. Hiervandaan loopt de grens dwars door het weiland, vlak langs de boerenschuur, in zuidwestelijke richting tot we de plaats van GS 246g bereiken.

I伍

I六 GS 246g staat op het erf van de heer C.P.J.Hoeckx aan de Bredestraat, schrijver van het boek "Huijbergen, een gespleten Heerlijkheid", waaruit ook kaartjes zijn overgenomen. Deze man is inmiddels overleden, maar zijn broer woont er nog. Leuke naam voor het huis "t Hoeckxske". Achter het huis staat nog een prachtige ANWB-wegwijzer.

De grens loopt verder in zuidelijke richting langs een rij haagbeuken.

Vervolgens gaat de grens via een greppel, over het erf van een boerderij, tussen woonhuis en schuur door en bereikt de plaats waar GS 246h staat.

GS 246h staat ca. 30 meter ten westen van de Hollandseweg, diep in de grond, waarvandaan de grens een 30 meter naar het oosten loopt.

Landje pik rond GS 246h

Op 24-4-1867 is er een Proces Verbaal opgemaakt betreffende de situatie aan de Lange Dreef op de limiet van Huijbergen en Calmthout. De Lange Dreef ter plekke is niet meer zichtbaar, alleen de smalle heg langs het erf van Petrus van Campen. Deze heeft alles als bouwland ingenomen en beweerde dat de dreef geheel zijn eigendom was. De Lange Dreef stond volgens Gerardus van Loon echter bekend als een land- en buurtweg sinds onheuglijke jaren. Adriaan Claessens verklaarde dat zijn schoonvader Marijnus van Campen de genoemde hofstede met erf en bijbehorende landen op 29-5-1782 had aangekocht en de dreef sindsdien is gebruikt voor de verbinding naar de openbare weg. Verder bleek uit het Proces verbaal van de grensbepaling dat de grens door het midden van genoemde dreef is getrokken.

Op 10-5-1867 wordt gerapporteerd dat “ingezetenen van Calmthout de steen grootendeels ingenomen en vernietigd hebben en dat de steen tussen de percelen 149 en 150 is geraakt”.

Op 1-9-1868 wordt onderzoek gedaan, waarbij wordt vastgesteld dat slechts de helft van de Lange Dreef eigendom is van Petrus van Campen. Hij beweert echter dat de afscheidingslijn tussen Nederland en België door zijn werken niet is overschreden.

Op 25-10-1869 wordt een Proces Verbaal opgemaakt betreffende de herplaatsing van een hardstenen grenspaal ten zuiden van het midden van de Lange Dreef, tegen de kant van de sloot van het perceel B14, op een afstand van 2,5 meter ten oosten van perceel B5, beide van Huijbergen en op 11,5 meter afstand van perceel A150 van Calmthout.

GS 246i staat aan de oostzijde van de Hollandseweg, naast een bord, met ca. 130 meter verder GP 247. De exacte plaats van de grens in de weg wordt hier aangegeven met een pen bij GS 246i en een buis bij GP 247.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 4. Vanaf de laatste grenspaal (No. 247), gaat de grens naar het oosten, via **het midden van de weg, genaamd: van Huijbergen naar 't Hol, tot aan de samenkomst met de laan, genaamd Dreef naar de Verbrande Hoef, die aan België blijft, en waarvan ze de westelijke zijde volgt**, in een bijna zuidelijke richting, tot aan de scheiding van de percelen 122 B van Huijbergen met het perceel 508 A van Kalmthout; dan gaat ze naar het westen en scheidt de percelen 122, 123 en 124 B van Huijbergen van de percelen 508, 509 en 510 A van Kalmthout; komt aan **een greppel, die tussen de percelen 158 B van Huijbergen en 510 en 511 A van Kalmthout ligt, waarvan ze het midden volgt**, dan gaat ze naar het zuiden tot aan de samenkomst met **de weg, genaamd het Vijverstraatje, dat aan Nederland blijft, langs welke weg ze langs de noordelijke zijde gaat, tot aan de zuidwest hoek van het perceel 508 A van Kalmthout, waar een grenspaal (No. 248) zal worden geplaatst. Vier hulpstenen zullen de belangrijkste hoeken in de grens tussen de twee laatste palen aangeven. (1360m.)**

GP 247 staat op de hoek van een T-splitsing, waar de Hollandseweg naar het westen afbuigt en de Huijbergsebaan naar het oosten loopt en de grens vormt. De paal staat t.g.v. een aanrijding scheef en heeft oude kogelgaten en bijna geheel onder geverfde bouten bij de kop om deze vast te zetten.

I 壹 GS 247a staat ca. 250 meter verder, in de hoek van de Weg naar de Verbrande Hoef, waar de grens een haakse hoek maakt naar het zuiden.

I 貳

I 參 GS 247b staat ca. 400 meter naar het zuiden, waar de grens weer een haakse hoek maakt naar het westen. De grens volgt een greppel met een prachtig grensboom en bereikt de Weverbeek.

I 肆

I 伍 GS 247c staat aan de rand van de Weverbeek, aan de Hollandseweg, waar de grens nogmaals een bijna haakse hoek naar het zuiden maakt. Deze grenssteen is omgevallen, gelukkig niet in de richting van de beek.

GS 247c gelicht en afgevoerd?

*Op 8-1-1931 is er een brief van de Commissaris van de Koningin aan de burgemeester van Huijbergen, voor toestemming om **GS 247c** uit de sloot te lichten en te herplaatsen.*

Op 6-2-1931 volgt een brief, waarin over de herplaatsing wordt gesproken:

“ U is bereids medegedeeld dat de landmeter in het midden van de holte waar de paal gestaan heeft, ondergronds een piket heeft aangebracht”.

Op 20-5-1931 is er een declaratie die een bedrag laat zien van 9 gulden.

I

I **GS 247d** is bij de kruising van de Weverbeek en het Vijverstraatje niet meer te vinden.

I

I De grens maakt een bijna haakse hoek naar het oosten en volgt het Vijverstraatje tot ca. 150 meter verderop **GP 248** al te zien is.

Grenspaal 247 (1914)

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 5. Van de zuidwestelijke hoek van het hiervoor genoemde perceel 508 gaat de grens in zuidelijke richting en scheidt de percelen 174, 175, 176, 178, 179, 180 en 181 B van Huijbergen van de percelen 512, 513, 514, 515, 517 521 en 522 A van Kalmthout; dan draait ze naar het westen en scheidt de percelen 180, 181 en 183 B van Huijbergen van het perceel 527 A van Kalmthout; komt aan het **verlengde van de reeds genoemde greppel; volgt er het midden van** naar het zuiden, tussen de percelen 186 en 184 B van Huijbergen en 527 en 528 A van Kalmthout, en draait met deze greppel naar het westen, **tot aan een bruggetje, gelegen op het punt waar deze greppel de weg, genaamd Staartsestraat, die van Huijbergen naar Kalmthout loopt, snijdt.** Op de zuidwest zijde van het genoemde perceel 184 B van Huijbergen en **tegenover het bruggetje** zal een **grenspaal (No. 249)** worden geplaatst en **drie hulpstenen** zullen worden geplaatst op de **voornaamste hoeken** van de grens, te weten: Een op de zuidoost hoek van het perceel 180 B van Huijbergen en twee andere aan de kant van de greppel. (1210m.)

I

GP 248 achter de Vijverhoeve, aan het Vijverstraatje heeft wel een verbourtje nodig.

Hiervandaan gaat de grens pal naar het zuiden en volgt een ondiepe greppel en kruist een houtwal, vlak voor een boerderij waar de grens over het erf loopt.

Met een slinger in zuidoostelijke richting loopt de grens tussen een schuur en het woonhuis van de boerderij door en dwars door een paardenwei naar de plaats waar GS 248a moet staan

GS 248a staat aan het eind van de doodlopende Heidebaan, waar de grens een haakse hoek maakt naar het westen, langs de Heidebaan.

GS 248b zit diep in de dam bij de kruising van de Weverbeek en de Heidebaan, terwijl de kop is afgevlakt. Dat het echt gaat om de hulpgrenspaal is te zien aan de gefrijnde zijkant.

一 Op 1-10-1970 wordt aangemeld dat de steen bij de verbreding van de Heidebaan, midden in het wegdek zal komen te staan.
 二 Op 15-12-1970 is kennelijk de steen al verwijderd.
 三 Op 11-2-1971 volgt dan een Proces Verbaal met tekening van de verplaatsing. Pikant detail is dat de paal slechts 10 cm boven het maaiveld uitstak t.g.v. de aanwezigheid van een riolering.
 四 Dop 4-5-1971 volgt dan een Proces Verbaal met tekening van de verplaatsing.
 五 Pikant detail is dat de paal slechts 10 cm boven het maaiveld uitstak t.g.v. de aanwezigheid van een riolering.
 六 In 2005 had ik deze steen niet kunnen vinden, maar deze is herontdekt door Frans Meeus op 22 oktober 2006.

七

八 De grens volgt de Weverbeek naar het zuiden en bereikt de plaats van GS 248c.

九

零 GS 248c staat aan een bocht van de Weverbeek, waar de grens ca. 50 meter naar het westen loopt tot aan **GP 249**.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§6. Na de weg, genaamd Staartsestraat overgegaan te zijn, gaat de grens naar het zuidwesten, gaat eerst langs de **zuidoostelijke zijde van de genoemde greppel**, tot aan de zuidelijke hoek van het perceel 287 C van Huijbergen, daarna volgt zij de scheiding van de percelen 286, 285, 284, 283, 282 en 275 C van Huijbergen, met die van 556 en 557 A van Kalmthout, en komt aan **een heuveltje** gelegen op de westelijke hoek van het laatste perceel, dat zich bevindt in de richting van een vastgestelde zichtbare lijn met aan het ene deel de kerktoren van Huijbergen en aan de andere zijde een **in de hei geplaatste grenspaal**, die staat op het contactpunt van de vier gemeenten Huijbergen, Putte, Ossendrecht (Nederland) en Kalmthout (België). Op deze heuvel zal een **grenspaal (No. 250)** worden geplaatst. (560m.)

GP 249 staat aan de Staartsestraat. Het topstuk van deze paal is verdwenen.

Hiervandaan volgt de grens de Weverbeek in zuidwestelijke richting, ten zuiden van de Wolfshoeve langs tot we GP 250 in de bosrand zien staan.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 7. Van de laatste grensmaal wordt de grens gevormd door de genoemde zichtbare lijn te volgen en scheidt in zuidoostelijke richting de percelen 288, 289, 292 en 293 C van Huijbergen van de percelen 557, 558 A en 893 G van Kalmthout, tot aan de in de vorige paragraaf genoemde grensmaal, die zich bevindt op ongeveer zestig meter (ellen) ten oosten van een poel of deel van een plas, genaamd de Grote of Zuster Meer. Op dit punt, dat het contactpunt is tussen de vier gemeenten Huijbergen, Putte, Ossendrecht (Nederland) en Kalmthout (België) zal een **grensmaal (No. 251)** worden geplaatst. **Twee hulpstenen** zullen worden geplaatst op, de snijpunten van deze lijn met de e weg van Ossendrecht naar Kalmthoutsehoek, of van Ossendrecht naar Wildert en die genoemde weg van Ossendrecht naar Essense Wildert of van Ossendrecht naar Niel. (1530m.)

¶

GP 250 staat achter de Wolfshoeve, aan het eind van de Bakkerstraat, waar de grens naar het zuidoosten gaat. Dichtbij staat een mooi smeedijzeren hek.

•Krachtmeting tussen 10 Duitse soldaten en grensmaal 250

Op 26-5-1942 wordt in een Proces Verbaal, opgemaakt door Jacobus Alphonsius Adriaansen, onbezoldigd rijksveldwachter, gemeld dat “grensmaal 250, staande ter plaatse genaamd “de Wolf”, gelegen onder de gemeente Huijbergen met geweld was omvergeduwd of getrokken, daar aan den voet van

genoemden grenspaal de grond alsmede de steenen waarin deze paal was ingemetseld geweest geheel was los gewrongen. Volgens ik constateerde was de grond begroeit met gras om dien grenspaal met een schop of ander voorwerp verwijderd, daar nog eenige grasmatten bij dien grenspaal aanwezig waren”.

•Er zijn nog enige getuigen gehoord, waarvan gedetailleerd hun woorden zijn vastgelegd.

Hieruit bleek dat Duitse soldaten de paal op die dag moeten hebben omgegooid. Bij navraag bij een onderofficier ter plaatse, zei deze dat “ tachtig militairen konden verklaren dat de militairen de grenspaal niet hadden omvergehaald en dat deze er nog stond toen de militairen het terrein verlieten”.

De betrouwbaarheid van de getuigen werd hierna nog eens onderstreept.

I Vanaf GP 250 loopt de grens langs een bospad naar het zuidzuidoosten door de Steertse Duinen, tot we de 1° grenssteen tegenkomen.

II

I **GS 250a** wordt ook wel de “Duitse Paal” genoemd. De steen staat langs het pad en is erg beschadigd en verweerd.

De grens volgt het pad verder door het bos en bereikt de rand van landbouwgronden, waarna een greppel de grens aangeeft tot GS 250b.

I

II **GS 250b** ligt scheefgezakt tegen de oostkant van de greppel. Op de zijkant van de steen staat nog redelijk zichtbaar het nummer “7”. De grens volgt de greppel tot we een uitloper van het bos op de Steertse Heide bereiken.

De grens loopt dwars door dit bosje tot **GP 251**.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

ARTIKEL 105.

Grens tussen de gemeenten Kalmthout (België) en Putte (Nederland).

§ 1. Van de grenspaal (No. 251), omschreven in het vorige artikel, gaat de grens in zuidoostelijke richting en wordt gevormd door een lange, rechte lijn, aangegeven door **acht, ongeveer op gelijke afstand geplaatste hulpstenen**, en gaat tussen de percelen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 26, 27, 29, 30, 35, 37, 38, 39 A, 369, 368, 367 en 366 B van Putte (Nederland) en de percelen 893, 894 G, 69 en 68 F van Kalmthout. In deze loop gaat de grens over de weg van Ossendrecht naar Kalmthout, de plas, genaamd **Kriekelaar Ven**, een andere weg van Ossendrecht naar Kalmthout, die van Putte naar Roosendaal, de plas genaamd **Moeren Ven** en tenslotte de weg genaamd **Hoge of Bergdreef**, en komt aan het perceel 67 F van Kalmthout.

Er zal een **grenspaal (No. 252)** worden geplaatst op de oostelijke hoek van het perceel 366 B van Putte. **(4620 m.)**

GP 251 is behoorlijk mishandeld, gezien de ingekraste namen en de sterk ingekorte paal.

•Mag het ook iets korter?

*Op 22-6-1945 is er in een Proces Verbaal gemeld dat **GP 251** is vernield, waarschijnlijk door een zeer nabije explosie, waardoor de onderste helft aan barrels is gegaan.*

Op 27-5-1947 geeft een Proces Verbaal de herplaatsing van het bovenstuk. Hiertoe geeft een ijzeren staaf het centrale punt in de nieuwe betonnen fundering aan, waarover het restant van de paal heen wordt geplaatst, ingegoten in beton. Vandaar !

De paal staat aan het begin van een grenspad, dat doorloopt tot aan een groot particulier terrein op de kruising met de Oude Postbaan.

Op 22-5-1951 voor het eerst wordt bij de schouwing vermeld dat GP 251 verkeerd om staat. In 2002 is het nog niet veranderd.

Hiervandaan loopt een smal grenspadje vlak langs de grens op Nederlands grondgebied tot we aan de oostkant bij GS 251a komen.

肆

肆GS 251a staat na ca. 500 meter aan de oostzijde van het grenspad. Deze steen heeft een, ooit met sjabloon opgebracht nummer, waarschijnlijk “6”. Aan de oostkant van de grens begint een padje dat vlak langs een diepe gracht loopt op Belgisch grondgebied tot we GS 251b bereiken.

參

肆GS 251b vertoont eveneens resten van een nummer.

伍

伍GS 251c staat aan de oostzijde, vlak langs het grenspad.

比

比GS 251d staat langs een minipaadje dat van het grenspad is afgegaan. De steen heeft weer restanten van een nummer en prachtige spierwitte korstmossen.

Dan loopt de grens door een restant van het Kriekelaarsven en gaat over de Paalberg.

肆GS 251e staat op de Paalberg (30m.+ NAP).

伍Hier staat op Belgisch grondgebied een arduinen paaltje van 12x12cm, met op de kop en op 1 zijde een kruis. Dit is een Belgisch kadaster meetpunt. De grens kruist de Postbaan, waar een grote grenseik op de hoek van een 1100 ha. groot privé-domein, genoemd de Putse Moer, staat. Dit is grondgebied van de familie Van Thillo en ligt zowel op Belgisch als op Nederlands grondgebied. Er staan 4 villa’s op het terrein, waarvan 3 bij de Putse Moer op Belgisch grondgebied en 1 op Nederlands grondgebied, “het Pavillion” genoemd.

參Verder staan er verspreid een viertal boswachters woningen en een jachthuis bij de Hoogenberg. Als we de afrastering op de grens volgen komen we bij GS 251f.

肆GS 251f staat net binnen de afrastering van het privé-domein de Putse Moer.

伍

1吉

1武GS 251g staat op het privé-domein de Putse Moer, onder een rododendron.

1参

1四GS 251h, op de Putse Moer, is volgens diverse getuigen verdwenen, waarschijnlijk in het Moerven geplonsd.....

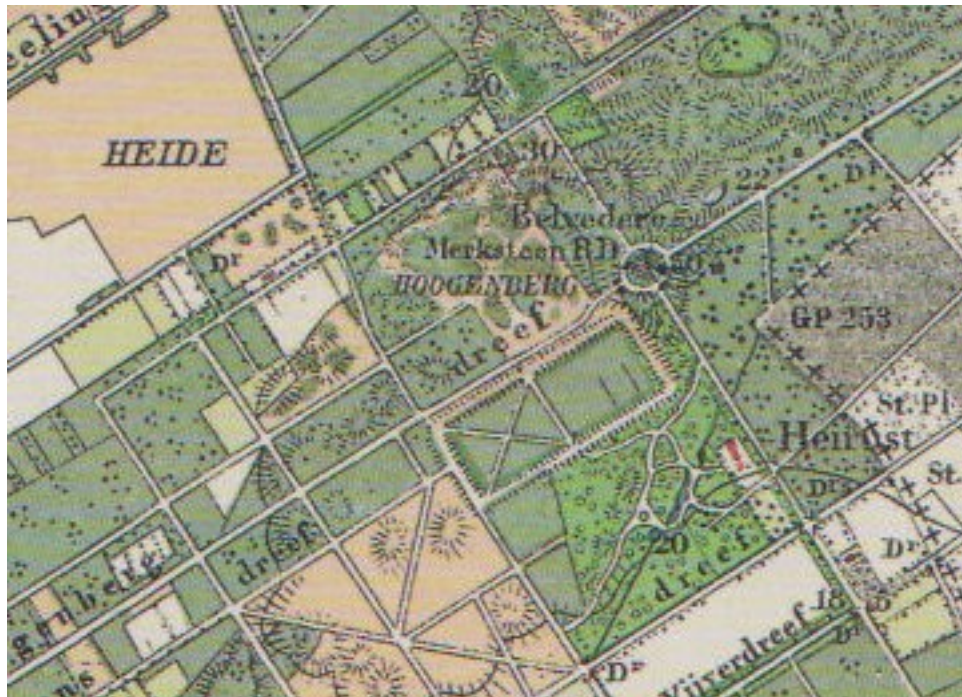
1伍

1六Op de oosthoek van het domein staat GP252.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 2. Van de laatste grenspaal gaat de grens naar het zuidwesten en volgt in een rechte lijn **het midden van een sloot**, die de hiervoor genoemde percelen 366 (Nederland) en 67 (België) scheidt; gaat over **de weg genaamd Wolfsdreefke**; gaat in de zelfde richting verder **tot aan de noord zijde van een dijkje**, tussen het perceel 365 B van Putte (Nederland) en 70F van Kalmthout en gaat weer in de zelfde richting verder tot aan de westelijke hoek van het perceel 71 F van Kalmthout, waar een **grenspaal (No. 253)** zal worden geplaatst. **(610m.)**

GP 252 staat op het privé-domein de Putse Moer. In 1997 werd de paal liggend aangetroffen.

Op 3-10-2002 wordt bij de schouwing vermeld dat GP 252 omver ligt en dat er op het fundament een merkteken (meetpunt) is aangebracht.

Met een uitstekende punt bij GP 254, loopt de grens ongeveer in zuidwestelijke richting tot GP 257 op het kruispunt in Putte.

1
3

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 3. Van dit punt herneemt de grens haar richting naar het zuidoosten, volgt een **op drie plaatsen licht gebroken lijn**, waarvan de hoeken op het gebied van Kalmthout liggen, welke lijn langs de oostelijke zijde van een heuvel gaat die de percelen 364, 363, 362, 357, 356, 355, 354, 353, 352 en 351 B van Putte scheidt van de percelen 71, 70, 72, 73, 75, 76, 78 en 79 F van Kalmthout, gaat **over de wegen genaamd Smaldreefke, Zanddreef, Vijver of Visserijdreef en twee andere kleine wegen** en komt aan het eind van de genoemde hoogte op de zuidoostelijke hoek van het perceel 315 B van Putte, waar een **grenspaal (No. 254)** zal worden geplaatst.

Drie hulpstenen zullen worden geplaatst op de kruisingen van de grens met de drie hierboven genoemde wegen. (940m.)

一

GP 253, in 1999 liggende op het privé-domein de Putse Moer.

二

Op de Hoogenberg, 39.1 m boven NAP, staat een **RD-steen** van de Rijks Driehoeksmeting. Deze “berg” is de op 1 na hoogste heuvel in Brabant.

三

GS 253a, op het midden van het Smaldreefken, de Putse Moer.

四

GS 253b, naast de Zanddreef, de Putse Moer.

五

GS 253c, ligt naast de Visserijdreef, de Putse Moer.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 4. Van dit punt, gaat de grens naar het oosten en wordt gevormd door een rechte lijn die de percelen 351, 355, 348, 349, 346, 347 A, 347, 343 en 342 B van Putte scheidt van de percelen 79, 81, 49, 82, 85 en 83 F van Kalmthout; ze gaat in het noorden **door een kleine plas genaamd Spiegelvijver** en komt aan de noordwest hoek van deze vijver, waar **een hulpsteen** zal worden geplaatst; van daar gaat ze in zuidwestelijke richting verder en scheidt de percelen 342 en 338 B van Putte van de percelen 83 en 84 F van Kalmthout, komt aan **de kant van een sloot, genaamd Gemene Wal, tegen een vijver genaamd Middelveu**. Op dit punt, en op de zuidoost hoek van het perceel 336 B van Putte zal een **grenspaal (No. 255)** worden geplaatst, die het contactpunt tussen de drie gemeenten Putte (Nederland), Kalmthout en Kapellen (België) zal aangeven.
(750m.)

⌚

GP 254, op de punt in de grens, de Putse Moer.

⌚

⌚GS 254a, staat aan het Middelveu op het privé-domein de Putse Moer.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

ARTIKEL 106.

(1.970 m.)

Grens tussen de gemeenten Kapellen (België) en Putte (Nederland).

*§ 1. Vanaf de laatste grenspaal (No. 255) wordt de grens tussen de twee laatst genoemde gemeenten gevormd door een rechte lijn, die in zuidwestelijke richting gaat en die **door een plas, genaamd Middelfven** gaat en gaat dan **door het midden van een sloot**, die de percelen 336, 334, 333, 332 en 331 B van Putte scheidt van de percelen 71, 69, 68, 62 en 61 van Kapellen, totdat ze komt aan een **weg genaamd van Putte naar de Drie Hoeven**, waar een **grenspaal (No. 256)** zal worden geplaatst, op de zuidelijke hoek van het perceel 331 B van Putte.*

(1200m.)

Foto GP 255, op het grondgebied van de Zwaluwenhof.

Dit domein van 46 ha. groot is eigendom van een gepensioneerde havenbaron uit Rotterdam, de heer Schoufour. Omdat hij zelf niet thuis was, ben ik naar het huis ernaast gegaan, waar de tuinman bleek te wonen. Hij bracht me bij deze paal, die goed verborgen staat tussen allerlei met dieren bevolkte boskaveltjes. Deze man bleek in Den Haag in dezelfde straat gewoond te hebben als ik zelf, nl. de Hoefkade. Dat gaf natuurlijk wel een gemakkelijke “binnenkomer”.

Vanaf GP 255 volgt de grens steeds het midden van een sloot tot aan GP 256. Op dit traject, vanaf het domein Zwaluwenhof, hebben we diverse mooie vergezichten langs de grens tot vlak voor GP 256, waar de sloot uitmondt in de Waterleiding. Deze waterleiding loopt verder naar het westen tot waar de Bosweg en de Vierhoevenweg bij elkaar komen, waar **GP 256** naast de duiker staat.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 2. *Van deze grenspaal volgt de grens in de zelfde richting het midden van de genoemde weg, totdat ze komt aan de weg van Bergen op Zoom naar Antwerpen. Er zal een grenspaal (No. 257) worden geplaatst bij de zuidelijke hoek van het huis, ingeschreven onder nummer 252 B van Putte (Nederland). Bij deze grenspaal bevindt zich in het midden van de genoemde weg het contactpunt van de drie gemeenten Putte (Nederland), Kapellen en Stabroek (België). (900m.)*

GP 256 staat aan de Driehoevenseweg vlakbij Putte, voor het huis “ten Paele”. De wapens zijn fraai opgeschilderd, zodat de klauwende Vlaamse Leeuw en de Hollandse Leeuw met zwaard, goed tot hun recht komen. We zien hetzelfde bij de volgende grenspaal 257. De paal mist de toorts.

Op 17-9-1931 wordt gemeld dat GP 256 “veel te leiden heeft onder kwaadwilligheid”.

Vanaf deze grenspaal wordt het midden van de Driehoevenseweg in westelijke richting gevolgd tot waar de Grensweg vanuit Kapellen bijkomt en deze naam overneemt. Op het zeer flauwe knikpunt van de grens ter plekke is een z.g. kadasterbuis in het wegdek te zien. Daarna loopt de grens verder tot een volgende flauwe knik, waar een kadasterbout is te vinden, vlak voor het kruispunt met GP 257 in Putte.

Vlak voor de kruising van de Grensstraat met de voormalige weg van Bergen op Zoom naar Antwerpen, midden in Putte vinden we nog een bordje “Grensstraat”.

Schuin hier tegenover, op de rand van het trottoir (noordoostzijde kruispunt) zit een koperen kadaster-pen.

In het midden van de kruising zijn 2 eurotekens in de bestrating ingelegd.

Het kruispunt met GP 257, met in westelijke richting, een gemeenschappelijke grensstraat, in 1843 de Oude Broekweg geheten.

Aan de noordzijde heet deze straat Canadalaan(NL) met nr.1 op de hoek en aan de zuidzijde heet deze zelfde straat A.C.Swinnestraat(B) en begint met het geel geschilderde café, ook met nr.1.

De Putsestraat(N) loopt in noordelijke richting en de Ertbrantstraat(B) in zuidelijke richting.

De exacte plaats van GP 257 is vastgelegd met een tweede koperen pen in het wegdek, schuin tegenover deze grenspaal.

In 2014 hebben de gietijzeren grenspalen van Gemeente Woensdrecht een verfbeurt gekregen en zijn de kleuren dus verdwenen.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

ARTIKEL 107.

Grens tussen de gemeenten Stabroek (België) en Putte (Nederland).

§ 1. Van de laatste grenspaal (No. 257) gaat de grens in westelijke richting verder, gaat over de weg van Bergen op Zoom naar Antwerpen, en volgt het midden van de weg genaamd de Oude Broekweg of Leempad, tot aan de samenkomst met de weg genaamd Achter den Dijk, waar aan de westelijke zijde daarvan een grenspaal (No. 258) zal worden geplaatst. (710m.)

Vanaf GP 257 loopt de grens in westelijke richting.

Op de paal zien we de fraai opgeschilderde wapens, de klauwende Vlaamse leeuw en Hollandse leeuw met zwaard en pijlen. Schroefdraad voor de (verdwenen) toorts.

GP 257 op het terras van café "Grenszicht" met een verklaring van de aanwezigheid van deze grenspaal t.b.v. een grensroute.

Grenspaal 257 omvergereden

Op 3-5-1929 wordt gemeld dat GP 257 scheef staat "door een aanrijding met den electrischen tram".

Op 17-9-1931 wordt gemeld dat GP 257, midden in het dorp, "ternauwernood geschilderd of kwajongens(is doorgestreept!) kwaadwilligen besmeerden de paal en maakten het werk zo goed als ongedaan".

Op 23-10-1941 wordt gemeld dat "het ijzeren bovenstuk niet meer loodrecht op het in den grond gemetselde voetstuk staat, waarschijnlijk een gevolg van een ontploffing tijdens de oorlogsdagen in mei 1940, mogelijk ook door sloop van huizen in de onmiddellijke nabijheid, na de ontploffing".

Op 16-6-1941 wordt gemeld dat GP 257 t.g.v. een ontploffing in mei 1940 is ontworicht.

Op 30-10-1941 is er een ruwe schatting van de kosten van reparatie voor 50 gulden.

Op 1-5-1945 is aangegeven dat GP 257 in oktober 1944 is omvergereden.

Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat GP 257 omvergereden is bij oorlogshandelingen in oktober 1944.

Op 3-6-1947 wordt voorgesteld om GP 257 opnieuw te plaatsen. De grens is exact bepaald en de paal is buiten de rijweg herplaatst. De oorspronkelijke plaats, midden op het kruispunt, zal worden aangegeven door een ondergronds merkteken. Hiervoor dient een tapvormig betonblok van 50x50(30x30)x70cm, waarin een ijzeren staaf met een diameter van 13 mm, is geplaatst, waarvan het bovineinde gelijk is met de bestrating. Een detailtekening is bijgevoegd.

Op 5-4-1948 is er een kostenraming voor GP 257: fl.51,65 en voor GP 260: fl.60,25.

Grenspaal 257 (1914)

De Canadalaan loopt in westelijke richting, de voormalige Oude Broekweg. De kruising met de Europalaan, waar in 1843 het Leempad begon met een kadasterbout, aangevend het (flauwe) knikpunt in de grens. Even verder hebben we zicht op kasteel “Ravenhof”.

In de Canadalaan in westelijke richting zien we nog een kadasterbuis in de weg. We passeren kasteel “Ravenhof” in België, waartoe de Moretusbossen(N) met een zichtas naar de theekoepel in Nederland.

We komen bij het Oudbroek(B) bij **GP 258**, waar de grens haaks naar het noorden gaat.

INTERMEZZO KASTEEL RAVENHOF

Het Kasteelpark bestaat uit kasteel Ravenhof, theehuis De Gloriëtte, het centrale parkgebied, de landschapstuin en het Moretusbos.

U vindt het gebied aan het einde van de Canadalaan in Putte. Deze straat vormt de grens tussen Nederland en België.

Dit Kasteelpark dankt zijn bestaan aan

Jonker Johannes Josephus Moretus die het in het midden van de 18e eeuw liet aanleggen als onderdeel van zijn landgoed Ravenhof. In ruil voor een goede boterham schakelde hij bijna de complete en straatarme bevolking van Putte in bij de aanleg van het bos. Deze mensen maakten van een kale, dorre heidevlakte een gebied met lommerrijke bossen, lanen en fraaie terrassen.

Het parkbos is ontworpen naar de plannen van Versailles. Het Moretusbos heeft veel mooie laantjes, hoogteverschil, verre doorkijken, een theehuisje, wandelpaden, terrassen en symmetrische "sterrenbosjes". Volgens de toen heersende baroktuinstijl werd de natuur geordend. Kenmerkend voor het parkbos is de centrale (symmetrie-) as, die loopt van kasteel Ravenhof naar theehuisje de Gloriëtte, een pronkgebouw in rococostijl anno 1768. Van daaruit lopen alle lanen weg het bos in.

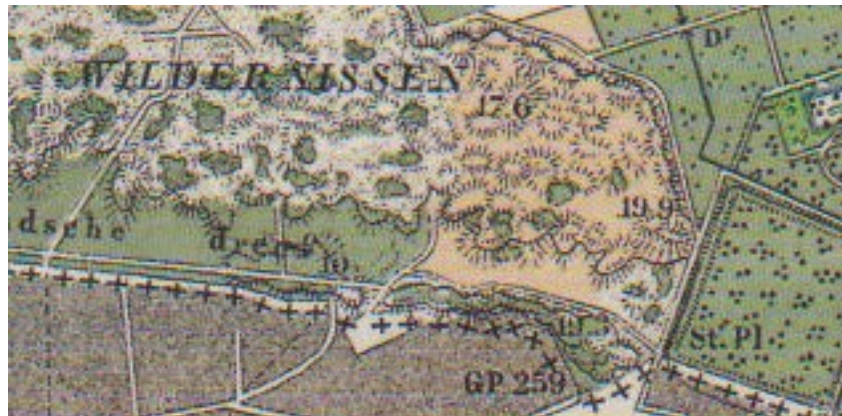
Het bos bestaat uit volwassen beuken, grove den en in de latere jaren aangebrachte rododendron, in de volksmond "bloemotten" genoemd.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 2. Van daar volgt de grens **het midden van de genoemde weg Achter den Dijk** – in noordwestelijke richting - **tot dat ze tegenover een dijk of opgehoogde weg komt; dan draait ze naar het westen; volgt het midden van deze dijk; gaat over een heuvel genaamd Huzarenberg, en blijft het midden van de dijk volgen, tot aan de samenkomst met een andere dijk of opgehoogde weg, die van het noorden naar het zuiden gaat; ze gaat over deze weg en vervolgt naar het zuidwesten via een rechte lijn, die het perceel 320 C van Putte scheidt van perceel 104 A van Stabroek, ze komt aan de oost hoek van het perceel 278 C van Berendrecht, dat het contactpunt is van de gemeenten Stabroek, Berendrecht (België) en Putte (Nederland). Op dit punt zal een **grenspaal (No. 259)** worden geplaatst, en er zullen **drie hulpstenen** worden geplaatst, te weten: de eerste op het hoekpunt, gevormd door de weg Achter den Dijk en de dijk of opgehoogde weg; de tweede op de stompe hoek, gevormd door deze dijk en de derde op zijn uiteinde, waar de grens naar het zuidwesten gaat. (1260m.)**

I

GP 258 staat op een haakse knik van de grens in noordelijke richting. De dreef tussen GP 258 en GS 258a, in 1843 Achter den Dijk geheten, bij GS 258a.

GS 258a staat op het knikpunt van de grens naar het westen, aan het begin van de in 1843 genoemde “Verhoogde Dijk”.

GS 258b achter het gaas, op een flauwe knik in de grens. Een kadasterbout geeft het exacte knikpunt in de grens aan naast GS 258b.

Zicht op de Huzarenberg, waar de grens midden overheen loopt en een terugblik vanaf de Huzarenberg, richting GS 258b.

GS 258c staat op een particulier terrein achter het gaas, op het knikpunt van noordwest naar zuidwest, waar in 1843 een verhoogde weg werd bereikt. Je kunt een foto maken door het gaas met telelens.....of door een zijpoort binnenglippen.

1
 1

1*Hadden de landmeters zich maar vergist met de weg.....*

*Op 25-9-1911 is er een Proces Verbaal opgemaakt van de herplaatsing van de omgevallen **GS 258c**, dichtbij GP 259. De eigenlijke plaats is het kruispunt van de verhoogde zandweg vanaf de Huzarenberg en een andere verhoogde zandweg, die in noord/zuid richting liep. Aan de west kant van deze weg werd de steen geplaatst. Enkele meters verderop liep een lage heideweg en die ligt er nog steeds. De plaats van de verhoogde weg is alleen aan een lichte golving op het particuliere terrein te lokaliseren. Hadden de landmeters de lage heideweg genomen dan stond de steen op het punt waar de Hollandsedreef uitkomt op de Lage Heideweg, dus buiten het hek. Nu kun je de steen nog maar net waarnemen op ca. 20 meter achter het hek.*

GP 259 staat op de grensknik van zuidwest naar noordnoordwest.

1
 1

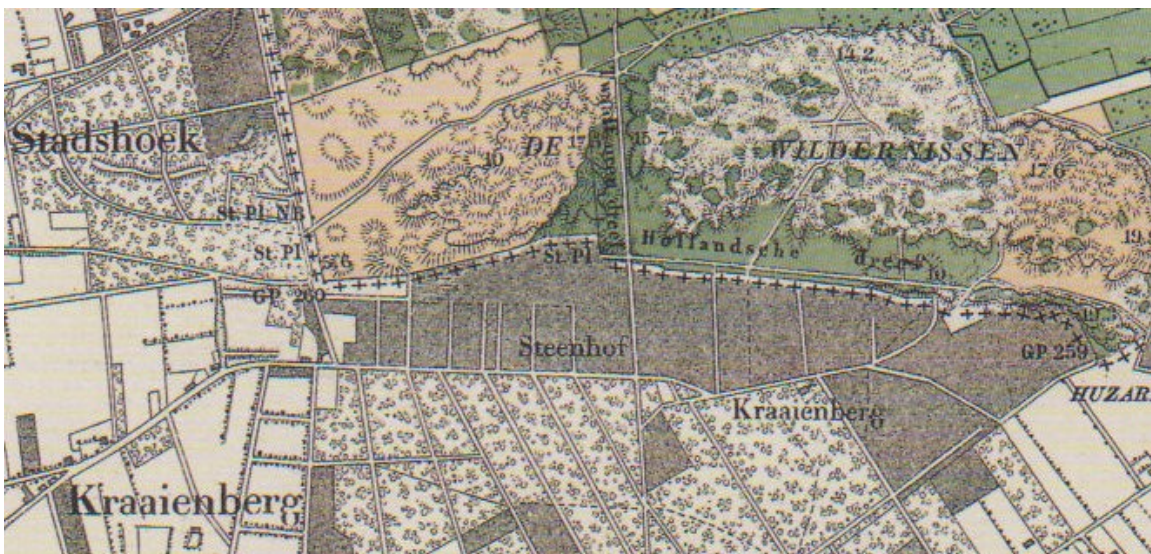
Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

ARTIKEL 108.

Grens tussen de gemeenten Berendrecht (België) en Putte (Nederland).

§ 1. Van de laatste grenspaal (No. 259) wordt de grens gevormd door **het midden van een sloot**, die naar het noordwesten gaat, **tot aan de voet van enige duinen**, gelegen op het grondgebied van Putte, en scheidt het perceel 320 C van Putte, van het perceel 278 C van Berendrecht: **dan volgt ze de voet van deze duinen in de kronkelige lijn** naar het westen, langs de noordzijde van de percelen 278, 276 en 274 en een deel van 273 C van Berendrecht. De grenslijn gaat verder naar het westen, door **het midden van een sloot**, die de scheiding vormt van de percelen 321, 326 en 330 C van Putte met de percelen 273, 272 bis, 269, 264, 263, 248 en 247 C van Berendrecht tot aan het perceel 245 C van Berendrecht, waar **een hulpsteen** zal worden geplaatst. Van daar gaat de grens in noordelijke richting verder, volgt **het midden van een sloot**, aan de oost zijde van dit laatste perceel, tot aan zijn noordoost hoek, waar **een andere hulpsteen** zal worden geplaatst; daarna gaat ze naar het westen en blijft steeds **het midden van de sloot** volgen, die ten noorden van het genoemde perceel loopt en scheidt vervolgens perceel 311 C van Putte van perceel 243 C van Berendrecht, ze komt aan **de weg van Zandvliet naar Putte**, waar een **grenspaal (No. 260)** op de zuidwest hoek van het hiervoor aangeduide perceel 331 zal worden geplaatst. Dit punt is het contactpunt van de gemeenten Putte (Nederland) en Zandvliet (België).
(1970m.)

Vanaf GP 259 loopt de grens in noordwestelijke richting langs de rand van het bos, waar in 1843 een sloot langs liep en nu nog slechts een ondiepe greppel resteert.

*Bij het opmeten en plaatsen van de 26 tussenpalen onder Putte (zie hierna) lezen we in het aanvullend Proces Verbaal uit 1887 en 1888, dat **GP 259** zich toen 9 meter van zijn oorspronkelijk bedoelde standplaats stond zoals beschreven in het PV uit 1843 (zie ook de detailtekening).*

Samen met de 26 tussenpalen werd GP 259 toen op de juiste plaats gezet.

Op 15-1-1930 is er een opgave van herstelwerkzaamheden voor o.a. het dichten van kogelgaten (met een schroefbout met platte kop) en dichten van een gat (met een ijzeren plaat). Op 6-10-1930 worden de kosten begroot op fl.26,56 totaal.

R. Havermans over de geschiedenis van de tussenpaaltjes

(In: CALMPHOUTANIA : driemaandelijks tijdschrift voor geschiedenis, folklore en streekstudie. Orgaan van "OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN KALMTHOUT", 29e jaargang - 1977 - nummer 3 en 4 (het betreft hier een dubbel nummer) Blz. 58)

Het verdrag van 1843 was gegrondvest op een gedetailleerde grensbeschrijving opgemaakt door de commissarissen aan de hand van plattegronden op schaal 1/2500, die vastgelegd werd in een algemeen proces-verbaal, dat openbaar werd gemaakt bij de wet van 5 april 1887. Iedere gemeente werd in het bezit gesteld van een afschrift van dit stuk, dat ter beschikking moet liggen van alle belanghebbende ingevolge een onderrichting van 31 december 1844 (Maastricht).

Bij de afpaling werden niet op alle door de grens gevormde hoekpunten palen geplaatst.

Wat soms aanleiding kan geven tot afwijkingen of moeilijkheden. Anderzijds staan er op sommige rechtlijnige grensvakken tussen genummerde palen soms wel meerdere stenen tussenpalen, zoals bv. bij de westelijke grens van Kalmthout, doch deze maatregel biedt alvast voordelen voor de landmeters die aldaar moeten werken in dit golvend terrein. Bij ieder snijpunt van de rijksgrens met een gemeentegrens werd een genummerde paal geplaatst. In bijzondere gevallen werden nog bijkomende kleinere palen geschakeld tussen de ijzeren of hardstenen grenspalen. Dit is b.v. het geval in Berendrecht (Antwerpen), waar in 1888 de grens opnieuw werd vastgesteld aan de voet van een duinen complex , waar zandverstuiving optrad die de grenslijn onzichtbaar maakte.

Onmiddellijk ten westen van grenspaal Nr. 259 bevinden zich, op zeer korte afstand van elkaar, 26 vierkanten hardstenen hulpgrenspaaltjes, die het vak afbakenen, dat in art. 108 van het grensverdrag van 1843 wordt beschreven als volgt: "Van paal nr. 259, wordt de grens gevormd door de aslijn van de gracht die zich noordwestwaarts begeeft tot aan de voet van enkele duinen, gelegen op het grondgebied Putte en die het perceel 320 C van Putte scheidt van het perceel 278 C van Berendrecht ; dan volgt zij de voet van deze duinen, volgens een kronkelende richting naar het westen, langs de noordzijde van de percelen 278, 276, 274 en een gedeelte van 273 C van Berendrecht. De grens loopt steeds westwaarts volgens de aslijn van een sloot die de scheiding uitmaakt tussen de percelen 321, 326 en 330 C van Putte en de percelen 273, 272 bis, 269, 264, 263, 248 en 247 C van Berendrecht, waar een stenen hulpgrenspaal zal worden geplaatst".

Deze grensbeschrijving is niet wiskundig en steunt alleen op aan verandering onderhevige landschapselementen, zoals de voet van duinen, de aslijn van sloten, enz.

Het bleek dan ook noodzakelijk het meest aan wisselvalligheden onderworpen grensvak aan de voet der duinen, tussen de ijzeren paal Nr. 259 en een punt A, op een meer rationele wijze vast te leggen. Op 3 december 1887 stelde de internationale commissie voor de rijksgrensafbakening een proces-verbaal op, ondertekend voor Nederland door Peter Herman Maas, afgevaardigde van de Gedeputeerde Staten van Noord Brabant en Elias Elemans, ingenieur-verifikateur van het Kadaster te 's-Hertogenbosch; voor België door Justin Jozef Peeters-Verellen, lid van de Bestendige Deputatie der Provincie Antwerpen en Henri Jozef Stockman, hoofdingenieur van Bruggen en Wegen te Antwerpen. In dit document wordt, kort samengevat het volgende vastgesteld: De Provinciale grens tussen Antwerpen en Noord Brabant is tevens rijksgrens volgens art. 1 van het verdrag van 19 april 1839.

In het proces-verbaal van vaststelling der provinciegrenzen, opgemaakt in 1825, komt het volgende voor: "Gaande van het punt in het vorig artikel beschreven, zuidwaarts de gemeente van Putte, hebben wij volgens aanwijzing van de schout en aanwijzers van Putte en in tegenwoordigheid van de burgemeester en aanwijzers van Berendrecht bevonden, dat de grenslijn, die het grondgebied van beide gemeenten moeten bepalen, gevormd wordt door een sloot, scheidende het land toehorende aan van Pelt en een gedeelte hakhout van dezelve, beide onder Berendrecht gelegen, van een perceel heide onder Putte tot aan de voet van enige duinen, mede onder Putte behorende. Vandaar westwaarts in kromme lijn, scheidende gezegde duinen van het hakhout voornoemd en een dito dennenbos van de erven Knijff onder Berendrecht tot tegen het dennenbos van Ansems, notaris te Stabroek liggende onder de gemeente Putte. Van hier door een sloot enz."

Daar dit proces-verbaal van 1825 als grondslag diende voor de samenstelling van de kadastrale plans, werden de gegevens van deze laatste op het terrein uitgezet. De uitslag van deze bewerking was niet bevredigend. Uit herhaalde metingen bleek dat de grens volgens de kadastrale kaarten, op een enkele uitzondering na, niet liep langs de voet der duinen, zoals in het proces-verbaal beschreven, maar dat die hoofdzakelijk zou lopen van één tot negen meter meer noordwaarts in de duinen. Nochtans werd vastgesteld dat de grensbeschrijving van 1825 volledig overeenstemde met die van 1843.

Men wist dus blijkbaar geen raad, doch een verklaring van schepen Peynen Van Berendrecht kwam de zaak tot oplossing brengen. Deze beweerde inderdaad dat aan een verlegging van de voet der duinen in zuidwaartse richting. Sedert 1825, niet moest gedacht worden, zodoende namen de afgevaardigde aan dat men niet beter kon doen dan deze voet, zoals hij zich in 1887 voordeed, als werkelijke grens aan te nemen, eraan toevoegend dat de kadastrale kaarten dus op dit punt een missing moesten behelzen.

De aangenomen grens werd dan vastgelegd door 26 punten, die door middel van ordinaten werden aangemeten en een stel van basislijnen, uitgezet tussen de paal Nr. 259 en een aangenomen punt A, in rechte lijn ongeveer 440 meter van elkaar verwijderd. Tijdens de bewerking werd ook bevonden dat de paal Nr. 259 niet juist geplaatst werd. Op 6 oktober 1888 wordt een aanvullend proces-verbaal opgesteld aangaande de plaatsing van de stenen hulppaaltjes en de verplaatsing van de ijzeren paal. De palen gemerkt 1 tot en met 25 zijn hardstenen palen van 25 X 25 cm doorsnede en 1 meter lengte. In het bovenvlak bevinden zich de ingehakte letters N (Nederland) en B (België) ,

gescheiden door een lijn, die de grens voorstelt. De paal in het punt A, einde van de meetbasis, is zwaarder en meet 40 X 40 cm in doorsnede.

De palen werden in België aangekocht tegen de 370 Fr. Per stuk; zij werden van Antwerpen per stoomtram naar Berendrecht vervoerd en ter plaatse gebracht door tussenkomst van landmeter Constant Snacken, tevens gemeentesecretaris van Berendrecht en door E Elemans, van het Nederlands kadaster, die tot de plaatsing overgingen. Dit bijkomend proces-verbaal werd mede ondertekend door de burgemeesters Jan van Mechelen, van Putte, Jan Jozef Peynen, van Berendrecht en Lodewijk Jozef van der Molen, van Stabroek.

Twee zaken komen ons bij de lezing van de aangehaalde documenten wel enigszins zonderling voor:

a) de foutieve plaats van de ijzeren paal Nr. 259, op 9 meter van zijn oorspronkelijke standplaats. Men vraagt zich af hoe deze paal, die toch, volgens het verdrag van 1843, op een flink gemetselde fundering werd opgesteld, zich 9 meter van zijn plaats kon bevinden. Was de oorspronkelijke opstelling foutief en heeft men dat slechts in 1888 bemerkt?

De verklaring van schepen Peynen van Berendrecht, die het niet mogelijk acht dat tussen 1825 en 1887 de voet der duinen zich over enkele meter zou hebben verplaatst, wanneer zulke verplaatsing een algemeen voorkomend verschijnsel is in duinterreinen en overigens, een tiental jaren geleden, door de technische dienst van het Antwerpen, die sedert de aanhechting van Berendrecht bij Antwerpen met de controle over de grenspalen is belast, waargenomen werd dat de meeste der 25 hulppaaltjes onder het zand bedolven zaten, sommige tot één meter, zodat men hun standplaats moest zichtbaar maken door er ijzeren staven met nummerplaatjes naast in de grond steken. Indien men de mogelijkheid van een zandverstuiving of afglijding aanneemt, wat logisch is, dan is niet uitgesloten dat de kadastrale grens toch de juiste was en dat men zich bij het aannemen van de voet der duinen, zoals hij zich voordeed in 1887, heeft vergist.

b) De verklaring van schepen Peynen van Berendrecht, die het niet mogelijk acht dat tussen 1825 en 1887 de voet der duinen zich over enkele meter zou hebben verplaatst, wanneer zulke verplaatsing een algemeen voorkomend verschijnsel is in duinterreinen en overigens, een tiental jaren geleden, door de technische dienst van het Antwerpen, die sedert de aanhechting van Berendrecht bij Antwerpen met de controle over de grenspalen is belast, waargenomen werd dat de meeste der 25 hulppaaltjes onder het zand bedolven zaten, sommige tot één meter, zodat men hun standplaats moest zichtbaar maken door er ijzeren staven met nummerplaatjes naast in de grond steken. Indien men de mogelijkheid van een zandverstuiving of afglijding aanneemt, wat logisch is, dan is niet uitgesloten dat de kadastrale grens toch de juiste was en dat men zich bij het aannemen van de voet der duinen, zoals hij zich voordeed in 1887, heeft vergist.

Bij het begin van de duintjes, op 100 meter vanaf GP 259, vinden we de eerste van de 26 tussenpaaltjes van Putte (zie opmerkingen). De nummering is omgekeerd aan de richting van de grenspaalnummering en daarom beginnen we met nr.25 tot aan de paal "A" aan het eind van dit traject.

Tussenpaal 25, op 100 meter vanaf GP 259.

IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 24, 10m. verder.

IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 23, 13m. verder.

IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 22, 13m. verder.
 IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 21, 16m. verder.
 IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 20, 25m. verder.
 IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 19, 11m. verder.
 IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 18, 10m. verder.
 IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 17, 13m. verder.

Tussenpaal 16, 25m. verder.

IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 15, 26m. verder.
 IJzeren hulpstang op de plaats van tussenpaal 14, 13m. verder.

Tussenpaal 13, 13m. verder.
 Tussenpaal 13 met close-up grensstreep in het midden en "N" en "B".
 Tussenpaal 12, 12m. verder.
 Tussenpaal 11, 10m. verder met zicht op de duinrand.

Verklikker van de standplaats van tussenpaal 10, geplaatst door Frans Meeus.
 Gedeeltelijk uitgegraven tussenpaal 10, 11m. verder.

Tussenpaal 9, 15m. verder met zicht op de duinrand.
 Tussenpaal 8, 22m. verder.
 Tussenpaal 7, 8m. verder.
 Tussenpaal 6, 20m. verder, hoogste positie boven het duinzand met details van het freinwerk in het arduin, bij de voet van het bovenstuk.
 Tussenpaal 5, 29m. verder met het bospad vanuit noordelijke richting, dat op dit punt de grens gaat volgen in westelijke richting.
 Tussenpaal 4, 34m. verder.
 Tussenpaal 3, 15m. verder.
 Tussenpaal 3 met details beschadigingen.
 Tussenpaal 2, 12m. verder.
 Achtergebleven gat, waar ooit tussenpaal 1 is uitgegraven, 8m. verder.
 Van deze paal is er een foto van Louis Minnebach.

Tussenpaal "A" aan het eind van het traject langs de duintjes, 22m. verder.
 Voor de vergelijking van paal "A" en "3" is een schroevendraaier gebruikt.
 Begin van de afrastering, waar in 1843 een sloot lag, die de grens vormde.
 Hollandsedreef, een 5-tal meters vanaf de grens op Nederlands grondgebied.

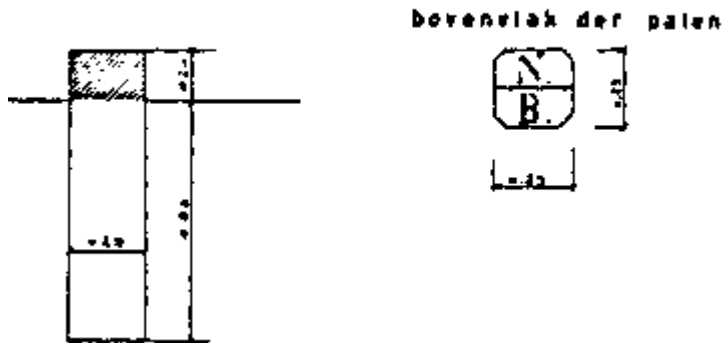
TUSSENPAALTJES PUTTE

Vanaf hier is de grens in 1888 langs de voet van de duintjes afgezet. De zandduinen ter plaatse verplaatsten zich langzaam in zuidelijke richting waardoor het juiste verloop van de grens moeilijk te volgen was. De stenen paaltjes zijn 1 meter lang, de zijdes 25 cm.

Op de kop werden de letters N (Nederland) en B (België) gebeiteld. De eerste werd gemerkt met een A, de overige werden genummerd van 1 tot 25. Toen ook sommige stenen paaltjes onder het zand verdwenen, werden in de jaren '60 ijzeren palen geplaatst met het nummer erop.

in hardsteen

Dit zijn metalen stangen die ongeveer 1.20m boven de grond uitsteken met bovenaan een schildje waar vroeger een nummering opgestaan heeft, soms nog vaag herkenbaar, nu is het een en al roest. (Eef Berns)
Voor meer details zie bijlagen.

Er is een tekening en beschrijving van 12-8-1863 van het herstel van deze paal, voor de totale kosten van fl.24,-. Het model is iets afwijkend: totale hoogte 135cm, grondvlak 50x50cm, op 50cm hoogte 40x40cm en het bovenvlak 23x23cm.

Op 28-9-1863 wordt gemeld dat de grenssteen tussen GP 259 en GP 260, door inwatering

en opvriezing van het bovenstuk, ernstig is beschadigd. In een kostenraming voor de reparatie van de afgebroken kop van 12-8-1863 staat vermeld dat "de kop met 2 ijzeren dooken bevestigd en deze met lood aangiet". Totale kosten waren toen 24 gulden.

De steenhouwer 5 gulden, smidswerk 80 cent, 10 pond lood a 35 cent, dus 3,50 gulden, huur van een kar 6 gulden, een sjouwerman 3 gulden en zegels en leges 5,70 gulden.

Verder is er een Proces Verbaal van 15/21-11-1911, waarin de hermeting van de grens en herplaatsing van de paal wordt beschreven.

In een Proces Verbaal van 24-6-1947 wordt gemeld dat een betonnen vervanger voor de beschadigde **GS 259b** op de juiste plek wordt geplaatst. Het model is iets afwijkend:

Totale hoogte 135cm, grondvlak 50x50cm, op 50cm hoogte 40x40cm en het bovenvlak 23x23cm. De oude arduinen grenssteen ligt er nog steeds als stille getuige.

Tussenpalen tussen GP 259 en GS 259a

Op 3-12-1887 is er een Proces Verbaal opgemaakt van de plaatsing van 26 tussenpaaltjes op de grens langs de duintjes vanaf GP 259. Bij nameting bleek de grens enkele meters (variërend tot 9m.) verder naar het noorden over de duinen te lopen. Er werd aangenomen dat de duintjes zich niet hadden verplaatst, derhalve zou de kadastrale kaart een miswijzing te zien geven. Hierna is de grens opnieuw vastgesteld langs de voet van de duintjes en ieder knikpunt is met meetgetallen vastgelegd. Tevens wordt gemeld dat GP 259 niet op de goede plaats staat, maar op 9 meter afstand in westelijke richting. Geadviseerd wordt om GP 259 te verplaatsen en 25 tussenpaaltjes te plaatsen.

Bijgevoegd is een Proces Verbaal voor de aanbesteding van de verplaatsing van GP 259 en de plaatsing van 26 tussenpalen, genummerd met "A" en 1 t/m 25. alle palen zullen

100cm lang zijn, paal A 40x40cm en de overige 25x25cm. Paal A geeft het uiteinde van de hoofdlijn aan, bij het begin van de grenssloot. Op het bovenzvlak komen de letters "B" en "N" en een dwarslijn die de richting van de grens aangeeft. Op een zijvlak worden de nummers geschilderd. Detailtekeningen van het gebied zijn toegevoegd.

Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat de arduinen tussenpaaltjes 15 t/m 20 niet meer te vinden zijn.

Op 10-6-1947 is er een Proces Verbaal van de schouwing tussen GP 259 en 260. Hierbij werd geconstateerd dat paaltjes 15, 17 en 18 diep waren onder gestoven. Verder waren paaltjes 19 en 20 kennelijk omgevallen en op een onjuiste plaats weer neergezet. Beide paaltjes werden opnieuw op de goede plaats gezet.

Op 24-5-1961 wordt bij de schouwing gemeld dat alle paaltjes "alle in goede staat zijn en op de plaats hunner bestemming, sommige diep onder het zand".

Op 11-5-1964 wordt bij de schouwing gemeld dat de paaltjes met de nummers 14, 15, 17, 18 en 19 t/m 24 werden voorzien van een ijzeren merkteken met nummer.

Op 15-9-1992 wordt bij de schouwing gemeld dat de 26 tussenpaaltjes aan de voet van de Putse Duinen in goede staat verkeren. De paaltjes 14, 15 en 17 t/m 24 werden voorzien van een ijzeren merkteken met nummer er op.

Bij **GS 259a** maakt de grens een haakse knik in noordelijke richting, aan het einde van de afrastering. We volgen de dreef vanaf GS 259a in noordelijke richting.

GS 259b ter hoogte van de Twaalfurendreef, op het knikpunt naar het westen, waar de beschadigde arduinen voorganger ligt, in de richting van de grens naar het westen.

GS 259b van beton op het knikpunt, is in 1947 geplaatst.

Arduinen GS 259b met beschadigde kop, met inscriptie "MCMXC, 1990" en een restant van gietlood voor de noodreparatie van 1863.

Daarna volgen we de Hollandse Dreef in westelijke richting vanaf GS 259b.

Bijna goed, maar net niet helemaal, GS 259b.

Op 12-8-1863 is een tekening en beschrijving van het herstel van deze paal, voor de totale kosten van fl.24,-. Het model is iets afwijkend: totale hoogte 135cm, grondvlak 50x50cm, op 50cm hoogte 40x40cm en het bovenzvlak 23x23cm.

Op 28-9-1863 wordt gemeld dat de grenssteen tussen GP 259 en GP 260, door inwatering en opvriezing van het bovenstuk, ernstig is beschadigd. In een kostenraming voor de reparatie van de afgebroken kop van 12-8-1863 staat vermeld dat "de kop met 2 ijzeren dooken bevestigd en deze met lood aangiet". Totale kosten waren toen 24 gulden. De steenhouwer 5 gulden, smidswerk 80 cent, 10 pond lood a 35 cent, dus 3,50 gulden, huur van een kar 6 gulden, een sjouwerman 3 gulden en zegels en leges 5,70 gulden.

Op 21-11-1911 is er een Proces Verbaal, waarin de hermeting van de grens en herplaatsing van de paal wordt beschreven.

Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat GS 259b op gelijke hoogte met de grond is afgebroken, terwijl de standplaats nog zichtbaar is.

Op 10-6-1947 is er een Proces Verbaal van de schouwing tussen GP 259 en 260. Hierbij werd geconstateerd dat GS 259b bij de grond was afgebroken, terwijl de verbrijzelde resten in het rond lagen. De steen zou vervangen worden door een betonnen exemplaar.

*In een Proces Verbaal van 24-6-1947 wordt gemeld dat een betonnen vervanger voor de beschadigde **GS 259b** op de juiste plek wordt geplaatst. Het model is iets afwijkend: Totale hoogte 135cm, grondvlak 50x50cm, op 50cm hoogte 40x40cm en het bovenvlak 23x23cm. De oude arduinen grenssteen ligt er nog steeds als stille getuige.*

Op 24-6-1947 wordt in een Proces Verbaal gemeld dat een betonnen vervanger voor de beschadigde GS 259b op de juiste plek wordt geplaatst. Het model is iets afwijkend: Totale hoogte 135cm, grondvlak 50x50cm, op 50cm hoogte 40x40cm en het bovenvlak 23x23cm. De oude arduinen grenssteen ligt er nog steeds als stille getuige.

Deze grenssteen was trouwens al eerder kapot geweest. In een kostenraming voor de reparatie van de afgebroken kop van 12-8-1863 staat vermeld dat “de kop met 2 ijzeren dooken bevestigd en deze met lood aangiet”. Totale kosten waren toen 24 guldens. De steenhouwer 5 gulden, smidswerk 80 cent, 10 pond lood a 35 cent, dus 3,50 gulden, huur van een kar 6 gulden, een sjouwerman 3 gulden en zegels en leges 5,70 gulden.

Dan naderen we **GP 260**, waar de grens de oude weg van Putte naar Zandvliet bereikt, nu de Scheidreef geheten en waar de grens een haakse knik maakt naar het noorden.

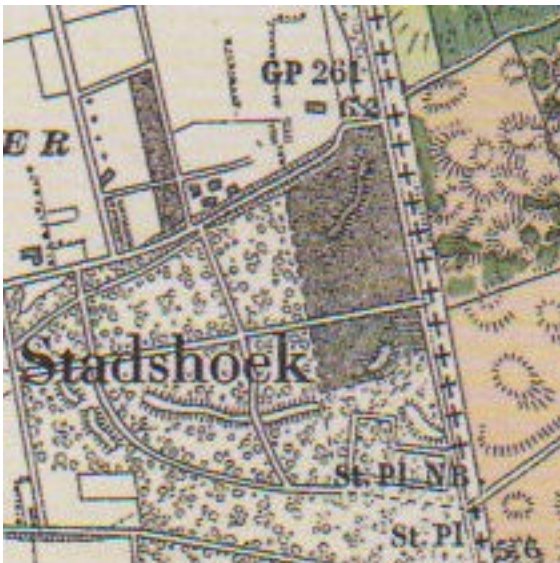
Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

ARTIKEL 109.

Grens tussen de gemeenten Zandvliet (België) en Putte (Nederland).

§ 1. Van de laatste grenspaal (No. 260) gaat de grens plotseling naar het noorden, volgt het midden van een droge sloot, gaat over een beek, genaamd De Rhyn en komt aan de weg van Zandvliet naar Putte.

*Op dit punt zal een **grenspaal (No.261)** worden geplaatst op de zuidwest hoek van het perceel 109 A van Putte. (790m.)*

Vanaf GP 260 loopt de grens noordwaarts langs de Scheidreef.

Terugkijkend zien we de Hollandsedreef in oostelijke richting, in noordelijke richting de Scheidreef. Aan de Belgische kant ligt een camping, waar wel eens mag worden opgeruimd.

Palen zetten gaat nog wel, maar ze goed zetten is nog wat anders rond GP 261.

Evenals bij de beroemde 25 tussenpaaltjes van Putte, was er ook tussen GP 260 en 261 onenigheid over het juiste verloop van de grens.

In een Proces Verbaal van 10-1-1894 wordt de verplaatsing van GP 261 naar de andere kant van de zandweg beschreven en het plaatsen van 2 arduinen tussenpalen
GS 260a en b. *Hiervan is het onderstuk 65 cm hoog, 35x35cm en het bovenstuk 50cm hoog, cilindrisch met een diameter van 30cm. Bovenop de kop staan de B en de N met een punt ertussen, om de juiste plaats aan te geven. Prachtig werk.....tot de volgende dag. Een exemplaar bleek scheef te staan, waarschijnlijk door baldadigheid, of omdat een boer eenvoudig het bestaan van de paal had genegeerd: vroeger was die er ook niet, dus waarom nu wel? Er werden inderhaast fundamenteen gemaakt van ieder 150 “goed gekalkte metselstenen” en het leed was weer geleden.*
Op 28-4-1993 zijn er metingen verricht tussen GP 260 en 261, waarin de 2 tussenpalen 260a en 260b zijn opgenomen.

De eerste hulppaal **GS 260a** staat op 100 meter afstand en heeft een beschadigde kop, maar de “N” is nog gedeeltelijk aanwezig.

De tweede hulppaal **GS 260b** vinden we 50 meter verder.
 Deze paal is kort voor 15-12-2005 moedwillig vernield, zodat van de kop slechts een restant is overgebleven. Zie artikel onderaan.
 In 1993 heb ik nog een dia gemaakt van de onbeschadigde paal.

Frans Meeus maakte een foto van de “gereconstrueerde” paal.
 De brokstukken zijn door Frans verzameld, maar reparatie bleek onmogelijk.
 Intussen (januari 2008), is er kennelijk een nieuw exemplaar gemaakt en het wachten is op de plaatsing (actie Frans Meeus bij de gemeente).
 Op 15-10-2008 is de nieuwe GS 260b herplaatst.
 Op 26-10-2008 heb ik zelf kunnen constateren dat de grenssteen er weer uit gereden was.
 Op 27-10-2008 is de paal met brokstukken van de auto een eindje het bos in gesleept.
 In juli 2015 is de paal herplaatst op een veilige plaats naast de dreef.

We naderen **GP 261** langs de Scheidreef waar de grens in 1843 de weg van Zandvliet naar Putte kruiste.

•Vandalisme aan grenspalen

Tijdens een van mijn grenspalenwandelingen, zoals gisteren, ontdekte ik tot mijn spijt dat grenssteen 260b sterk beschadigd was. Het gaat hier om een arduinen grenssteen die hier (samen met een tweede) in 1894 werden geplaatst om 2 flauwe knikken in de grens aan te duiden. Er bestaan van dit type palen maar 2 stuks op de gehele B-NL grens wat ze daarom zo uniek maakt. In eerste instantie dacht ik aan een auto-ongeval maar na een betere studie in de omgeving vond ik totaal 15 stukjes van de arduinen paal tot wel 5 meter in de omtrek. Bij een aanrijding kan de paal niet op deze manier zijn versplinterd, ik vermoed hier dan ook kwaad opzet. Ik zag ook geen bandensporen direct naast het paaltje, de zandweg waarlangs het paaltje staat is daar meer dan 5 meter breed dus moet men al het bos inrijden om de paal te reken. Let wel!! ik wil zeker nog niemand beschuldigen, ik heb ook geen enkel bewijs. Toevallige wandelaars, die ook regelmatig dit traject lopen wisten mij te vertellen dat het paaltje vorige week nog intact was. Ik heb de aanliggende gemeenten via e-mail op de hoogte gebracht, voor België is dit stad Antwerpen en voor Nederland de fusie gemeente Woensdrecht. Van Antwerpen kreeg ik reeds vandaag antwoord dat zij de districtsraad via e-mail op de hoogte hebben gesteld en dat deze de zaak zullen onderzoeken. In bijlage 2 foto's een voor en een na de beschadiging.

groeten, **Frans Meeus, 15-12-2005**

De grenssteen heeft een voetstuk van 35cm x 35cm x 65cm dat normaal in de grond zit en een cilindrisch bovenstuk met een diameter van 30cm en een lengte van 50cm. Het cilindrisch stuk steent normaal boven het maaiveld uit. Op de kop staat een B en een N gekapt en in het midden is een Punt dat de grens aanduidt. Het gewicht van zo'n paal is plusminus 315kg.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 2. Van daar gaat de grens in de zelfde richting verder langs de westelijke zijde van het hiervoor genoemde perceel 109, tot aan **de plek, genaamd Aschberg**.
Op dit punt, waar de gemeenten Zandvliet (België), Putte en Ossendrecht (Nederland) elkaar raken, zal een **grenspaal (No. 262)** zal worden geplaatst. (710m.)

Vanaf **GP 261** loopt de grens in noordelijke richting verder langs de Scheidreef. De paal staat op de kruising met de voormalige weg naar Zandvliet.

De toorts is van de paal geroofd en alleen de schroefdraad resteert.

Direct na de grenspaal kruist de grens de verlegde en gekanaliseerde beek De Rhijn. We zien de beek vanuit het oosten komen en naar het westen verder stromen. Tot slot bereiken we **GP 262**, waar in 1843 de Aschberg lag.

情
試

Op 18-7-1929 wordt na de schouwing gemeld dat er in GP 261 een groot gat is waargenomen. Als reparatie met een ijzeren plaat voldoende is, zijn de kosten 5 gulden.
Op 15-1-1930 wordt deze reparatie door de Provincie goedgekeurd.
Op 11-11-1933 ontstaat er weer discussie over de juiste plaats van **GP 261**, omdat er iemand was die zich herinnerde dat de paal eerst aan de oostkant van de zandweg had gestaan. Er werd een Proces Verbaal van 1-6-1917 opgedoken, dat bevestigde dat de paal nu goed stond, dus aan de westzijde van de zandweg. De erg beschadigde paal wordt vervolgens volgestort met beton, omdat 3 van de 8 zijvlakken van het onderstuk ontbraken. Verder ontbrak een deel van de kop.
Op 29-1-1946 wordt voorgesteld om GP 261, die ernstig is beschadigd, te vernieuwen.
Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat GP 261 dermate beschadigd is, dat vervanging noodzakelijk is.
Op 1-5-1948 wordt gemeld dat het gat een doorsnede heeft van ca.20cm
Op 1-5-1949 wordt geconstateerd dat bij GP 261 in het onderstuk een gat zit van ca.20cm en bovendien dat het kopstuk deels is verwijderd.
Op 17-5-1955 wordt voorgesteld om GP 261 geheel te vernieuwen. Tevens wordt geconstateerd dat de kopstukken van GP 254, 256 en 257 ontbreken.
Op 15-9-1992 wordt bij de schouwing gemeld dat GP 261 is opgeborgen in de gemeentelijke opslagplaats van de gemeente Putte.

*Op 28-4-1993 is er een kostenraming voor herplaatsing, in een bedje van beton, voor een bedrag van fl.1586,50.
In 2004 zat het kopstuk er nog op, in 2005 was die alweer verdwenen en restte slechts een stuk draadeind.*

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

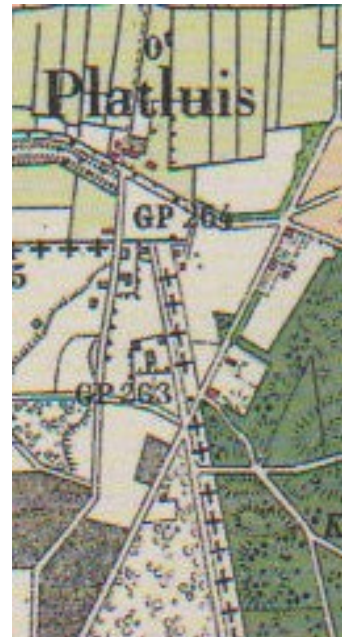
ARTIKEL 110. (tot provinciegrens tussen GP 267 en 268, 4740 m.)

Grens tussen de gemeenten Zandvliet (België) en Ossendrecht (Nederland).

§ 1. De grens, die steeds in de zelfde richting verder gaat, volgt een rechte lijn, die aan een kruispunt komt, gevormd door de **samenkomst van de weg van Ossendrecht naar Putte en die van Zandvliet naar Ossendrecht.**

Op dit punt zal een **grenspaal (No. 263)** worden geplaatst op de zuidwest hoek van het perceel 293 E van Ossendrecht. (590m.)

Vanaf GP 262 loopt de grens in noordelijke richting verder.

Deze grenspaal heeft 2 kogelgaten naast elkaar, vlak bij het wapen.

Bij nadering van GP 263 komen we het naambordje "Scheidreef" tegen, waarna we GP 263 naderen, waar de voormalige weg van Ossendrecht naar Putte en die van Zandvliet naar Ossendrecht samenkomen.

Op 15-6-1990 wordt bij de schouwing gemeld dat GP 262 een gat vertoont, waarschijnlijk veroorzaakt door een granaatscherf in 1944.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 2. Van daar blijft de grens de zelfde rechte lijn volgen, laat aan België de percelen 410 en 386 B van Zandvliet, en aan Nederland de percelen 292, 107 en 108 E van Ossendrecht en komt aan de beek, genaamd Kabeljauw beek.

Er zal een **grenspaal (No. 264)** worden geplaatst op de bijna rechte hoek, gevormd door de hiervoor omschreven lijn en de genoemde beek; hij zal worden geplaatst op het

Nederlandse perceel 110.

(250m.)

Vanaf **GP 263** loopt de grens in dezelfde richting verder, langs het huis dat tot Zandvliet(B) behoort. Hier eindigt de Scheidreef en hier vandaan loopt de Antwerpsebaan naar het zuidwesten en de Zandvlietsebaan naar het noordoosten.

Rond 23 april 2007 is deze paal omver gereden (primeur Frans Meeus).

Binnen 3 weken was de paal weer rechtgezet, terwijl een nieuw kopstuk is besteld.

De grens loopt in noordelijke richting verder tot GP 264, waar de grens een haakse hoek naar het westen maakt.

Van de Kabeljauwbeek, die in 1843 wordt genoemd is hier geen spoor meer te vinden.

13

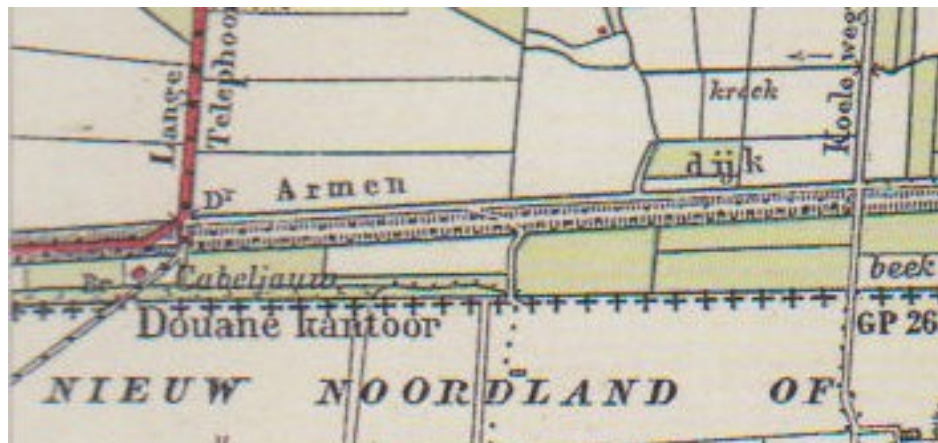

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 3. Van dit punt gaat de grens naar het westen, volgt het midden van de beek, genaamd Kabeljauw beek en komt aan de weg, genaamd Koeleweg, waar aan de kant een grenspaal (No. 265) zal worden geplaatst op de weide 380 B van Zandvliet. (390m.)

Vanaf GP 264 loopt de grens in een lange rechte lijn naar het westen tot in de thalweg van de Schelde, ca. 6 km naar het westen. GP 264 staat verborgen achter afgedankte machines en voertuigen van een aannemersbedrijf bij Plaatsluis.

In 1993 heb ik een dia gemaakt toen het nog een gewoon boerenbedrijf was.

Vervolgens kruist de grens 100 meter verder een wegje van Plaatsluis(N) naar Hoek onder Zandvliet(B), De Weeltjens, waar het wegdek een grensovergang verraadt. Nog 300 meter verder bereiken we de voormalige Koeleweg bij GP 265, waarvandaan de grens het midden van de Kabeljauwbeek volgt.

Schouwingen GP 265 t/m 269

Op 1-5-1947 wordt geconstateerd dat GP 268 en GP 269 "ten halve zijn onder geslibd".

Op 26-10-1959 wordt gemeld dat GP 266 en GP 267 overhellen en moeten worden rechtgezet.

Op 14-12-1960 is er een voorstel om de grenssteen tussen GP 266 en GP 267 opnieuw te plaatsen, daar "waar de Papebeek in de Kabeljauwbeek stroomt".

Op 12-4-1961 is er een Proces Verbaal van vaststelling van de juiste plaats van de grenspalen 265 t/m 267, en herplaatsing van GP 266

Op 6-5-1966 is er een voorstel om GP 265 vast te zetten door ommetseling en verzwaring van het voetstuk.

Op 8-5-1968 wordt voorgesteld om de GP 266 onbereikbaar te maken voor het rondlopende vee, door omrastering met palen en draad. Tevens dienden de dukdalven van GP 268 en GP 269 vernieuwd te worden. Deze dukdalven dienden om de palen tegen ijsgang op de slikken rond de Schelde te beschermen. Tot slot wordt er op aangedrongen om de vuilstort op Belgisch grondgebied, nabij GP 269 te sluiten.

Hiervan is veel in bijlagen terug te vinden.

In 1993 is GP 265 omver gereden en opgeborgen in een opslagplaats te Antwerpen.

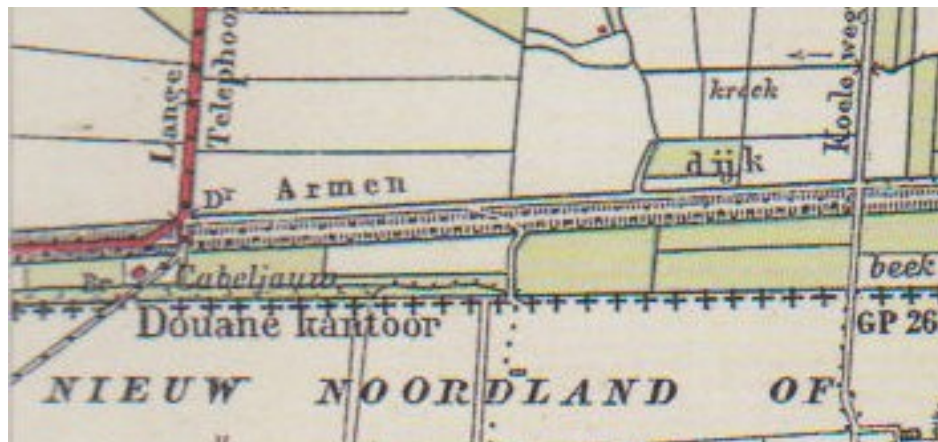
Op 16-11-2001 is een Proces Verbaal opgemaakt van de herplaatsing van GP 265.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 4. Vandaar gaat de grens de genoemde weg over, blijft in een rechte lijn **het midden van de beek en ook van de plas, genaamd Kabeljauw volgen, tot aan de dijk, genaamd Kabeljauw dijk.** Er zal een **grenspaal (No. 266)** op het midden van de dijk worden geplaatst en **een hulpsteen op de punt waar de beek, genaamd Papenbeek, in de beek, genaamd Kabeljauw beek stroomt, op de noordwest hoek van het perceel 377 B van Zandvliet.** (1610m.)

☞

GP 265 staat op het punt waar 2 waterlopen, vanuit het zuiden en het noorden, bij elkaar komen en als de Kabeljauwbeek naar het westen verder stroomt. Vanuit de beek is mooi zicht op de betonfundering van de grenspaal.

☞ Paaltje even niet gezien.....GP 265

Op 8-10-1993 wordt gerapporteerd dat GP 265 ter hoogte van de Koeleweg is omgereden en in de sloot gevallen. De dader is onbekend. Opmeting zal op 5-11-1993 gebeuren.

Op 3-5-1994 is bij de schouwing vermeld dat GP 265 opgeslagen is bij de gemeentelijke opslagplaats te Berendrecht en dus nog niet herplaatst.

Op 23-10-2000 is er een brief van de Commissaris van de Koningin betreffende de herplaatsing van GP 265. Deze paal is feitelijk al eind augustus herplaatst.

Op 16-11-2001 is er een Proces Verbaal van herplaatsing. Reeds enkele jaren was de paal opgeslagen in de gemeenteloods van Berendrecht. De paal is enigszins verplaatst en staat nu beter in de grenslijn tussen GP 264 en 266. Coördinaten 81321.82 / 377021.70 Het overkwam ook b.v. GP 263. Even paaltje niet gezien, zeg maar van 2 metertjes hoog.

Op 3-5-1994 wordt in een Proces Verbaal melding gemaakt van het feit dat **GP 265** omgereden is en deze wordt voorlopig opgeslagen in een loods van de stad Antwerpen, district Berendrecht. Later werd deze paal weer herplaatst.

Op 16-11-2001 is de paal herplaatst, nadat deze een tijd opgeslagen is geweest in de gemeenteloods van Berendrecht.

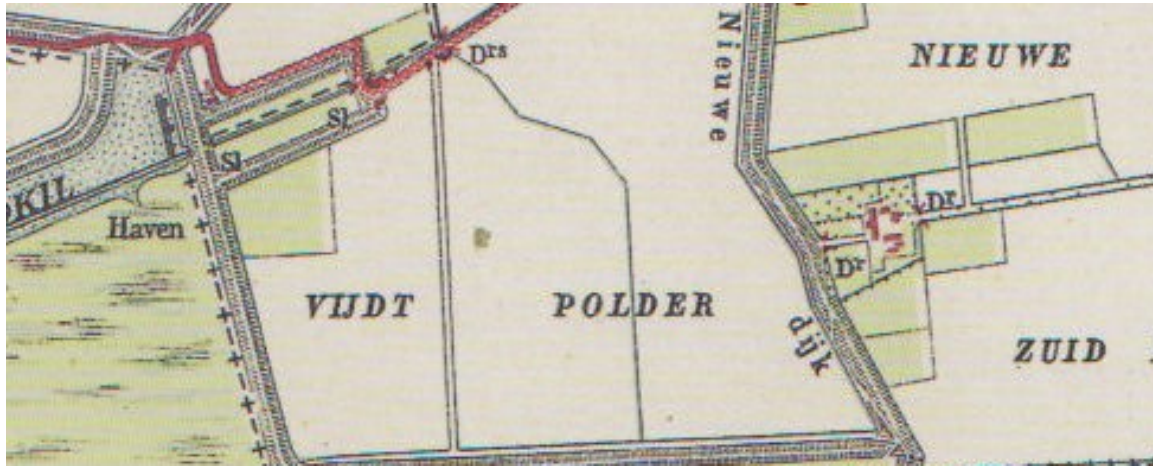
Op 550 meter verder naar het westen stroomt de Papenbeek in de Kabeljauwbeek.
GS 265a ligt hier onder water, op de zuidoostelijke hoek van de Papenkreek (links op de foto). Na een lange droge periode is de steen beter waar te nemen.

De Kabeljauwbeek stroomt verder in westelijke richting.

Vervolgens kruist de grens de Langeweg. Langs de brug, op Nederlands grondgebied is een witgeschilderde arduinen steen geplaatst. Dit is geen officiële rijksgrenssteen, maar zou een grenspaal van de v.m. Tramlijn kunnen zijn, die hier de grens over ging.

Tot slot de Kabeljauwbeek in westelijke richting.

De grens volgt nog steeds het midden van deze beek en komt bij een boerenbedrijf met weegbrug, waar de Kabeljauwbeek via een sluisje onder de Kabeljauwdijk gaat.

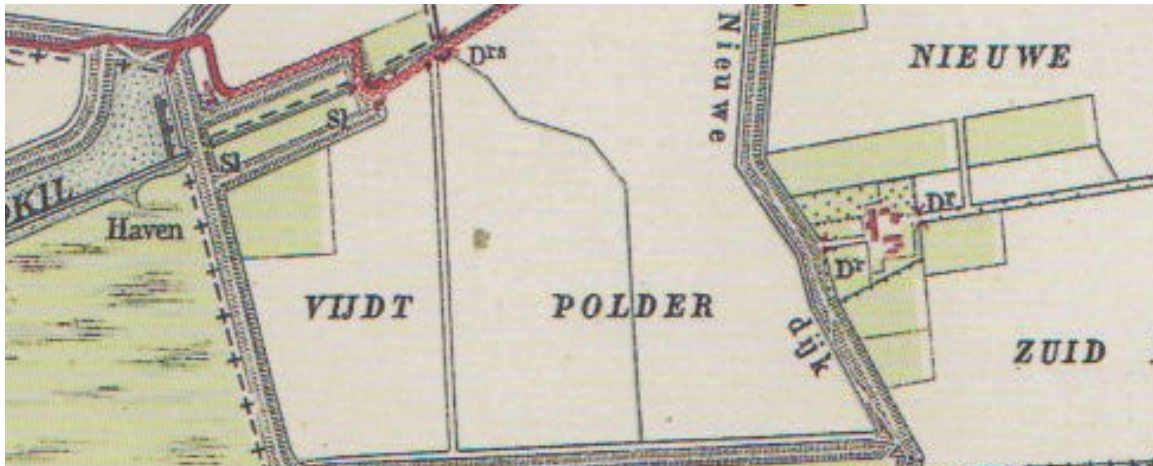

Vlakbij **GP 266** staat nog een verbodsbord uit lang vervlogen tijd, terwijl het hek precies op de grens staat.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267). 27.880m.

§ 5. Van deze grenspaal gaat de grens in een rechte lijn verder, gaat over de genoemde dijk, scheidt de akker 108 A van Zandvliet, van het perceel 49 C van Ossendrecht en herneemt in de zelfde richting het midden van de beek, genaamd Kabeljauw beek, die ze volgt tot aan de dijk, genaamd Nieuwe Dijk, waarop grenspaal (No. 267) zal worden geplaatst.
(880m.)

GP 266 staat aan de Kabeljauwdijk, waar vroeger een tramweg de grens over ging.

De grens volgt de Kabeljauwbeek verder in westelijke richting, waarbij ze de autoweg A4 schuin kruist, waarna ze in rechte lijn verder loopt tot bij GP 267, die op Nieuwedijk staat.

Op 29-6-1961 is er een Proces Verbaal van opmeting van de rijksgrens tussen GP 266 en 267. er is een lijst met coördinaten opgesteld.

Gemeente Woensdrecht (GP 244 t/m 267sub). 27.290m.

*§ 6. Van daar gaat de grens over de genoemde dijk en gaat verder in een rechte lijn, en in de zelfde richting **midden door de schorren, via de as van het kanaal genaamd Kabeljauw, tot aan de komst aan de waterloop, genaamd Ossendrechtse Gat.***

*Op dit punt zal een **grenspaal (No. 268)** worden geplaatst. (2470m.)*

Ⓛ GP 267 (267-1, 78.82-376.95) staat op de Nieuwedijk.

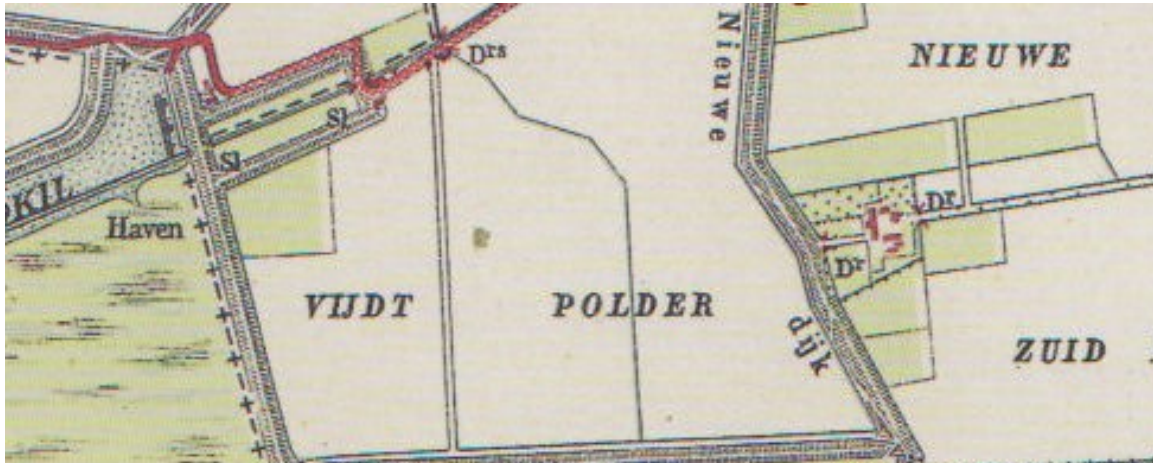
Ⓛ

Ⓛ Vanaf GP 267 volgt de grens nog steeds het midden van de Kabeljauwbeek in westelijke richting (267-2) tot aan de komst van een dijk (267-3/4, 77.73-376.91). Hier bevinden we ons op het punt waar Zeeland, Noord-Brabant en de provincie Antwerpen bij elkaar komen (1530m.), zie ook een aparte reportage van de grens tussen Zeeland en Noord-Brabant.

Gemeente Reimerswaal (GP 267sub t/m 269). 2.290 m.

Grenswijziging tussen de provincies Noord Brabant en Zeeland (1985).

Op 12 december 1985 wordt een grenscorrectie tussen de provincies Zuid Holland, Noord Brabant en Zeeland van kracht. Hierin wordt een lijst van coördinaten gegeven, volgens de Rijks Driehoeks Meting. Hierdoor gaan de grenspalen 268 en 269 over van Noord-Brabant naar Zeeland.

We zijn op dit provinciegrenspunt nog 600m. verwijderd vanaf GP268.

Even voor **GP 268** wordt de beek door een betonnen bak geleid.

Dan bereiken we GP 268, die sinds 1999 (zie intermezzo) aan de noordoever van het Schelde-Rijnkanaal staat. Tot die tijd stond deze paal in de schorren op enige afstand van het kanaal, waar hij vanaf het kanaal niet te zien was. Bovendien was de paal erg ver weggezakt in de grond en werd overkoepeld door een dukdalf (zie intermezzo). Vanaf hier loopt de grens schuin door het Schelde-Rijnkanaal.

Over de vernieuwing van deze dukdalven, veiligheidsmantels of ijsbrekers(!) is er een bestek en voorwaarden in bijlage opgenomen.

Gemeente Reimerswaal (GP 268 t/m 268A). 490 m.

§ 7. Van deze grenspaal blijft de grens in de zelfde richting, in een rechte lijn en door de schorren tot aan het midden van de waterloop, genaamd de Agger, gaan, waar ze komt aan het contactpunt van de gemeenten Zandvliet (België), Ossendrecht en Woensdrecht (Nederland). Tegenover dit punt en aan de oostelijke zijde van de Agger zal een **grenspaal (No. 269)** worden geplaatst. (490+1350=1840m.)

Grenspalen 268 en 269

Op 9-4-1852 doet de Commissaris der Koningin van Noord-Brabant (verder CvK) een oproep om de grenspalen tussen de provincies Noord-Brabant en Antwerpen te schouwen en waar nodig te verven. Hij waarschuwt dat (her)plaatsing alleen mag met medewerking van het Kadaster. Kosten worden gedeeld met België.

Op 17-3-1853 meldt de CvK dat de grenspalen 268 en 269 kunnen worden herplaatst. Hiertoe zullen op 11 april de benodigde heipalen worden ingeheid, waarop de beide grenspalen zullen worden bevestigd. Bijgevoegd is een schetskaartje van het grensverloop tussen GP 267, staande op de Nieuwendijk en 269, staande aan de Agger of Ossendrechtsegat.

Op 10-11-1861 meldt de Gouverneur van Antwerpen dat grenspaal 269 in de Schelde is onder gespoeld en dat de steunpalen tegen de dijk zijn gedreven. Intussen heeft de burgemeester van Zandvliet actie ondernomen om nieuwe steunpalen te laten maken.

Op 25-11-1861 adviseert de CvK om een onderzoek te laten doen door Waterstaat om tot een duurzamer oplossing voor instandhouding van deze grenspalen te komen. Verder is de vraag of de standplaats opnieuw moet worden opgemeten.

Van onbekende datum, waarschijnlijk na 1861, is er een gedetailleerd en gedrukt "bestek en voorwaarden" voor de plaatsing van veiligheidsmantels rond deze grenspalen.

Op 14-8-1946 wordt de oorlogsschade opgenomen en wordt vermeld dat de GP'n 268 en 269 "ten halve zijn ondergeslibd"

Op 3-3-1960 wordt bij de schouwing door de gemeente Rilland-Bath gemeld dat de dukdalven nog wel aanwezig zijn, maar dat die van GP 269 ernstig zijn beschadigd. De begrootte kosten voor herstel bedragen fl.852,-.

Op 29-6-1961 wordt in een Proces Verbaal de herplaatsing van de scheefgezakte grenspalen 266 t/m 269 gemeld. Er is een uitgebreid bestek en voorwaarden voor het vernieuwen van de eikenhouten veiligheidsmantels of ijsbrekers (!) rond GP 268 en 269.

We zien voor GP 268 balken van 25x25cm met een lengte van 7 meter. Voor GP 269 zijn er balken nodig van 28x28cm met een lengte van 8 meter. Vast niet van de Gamma. De palen moesten tot 1.5 meter boven de kop van de grenspaal worden ingeheid en werden met dwarsbalken en schroefbouten (van ca. 30cm lang en 2 cm diameter) aan elkaar vastgezet en zo moesten ze weer even een najaarsstormpje en ijsgang in de winter op de Schelde trotseren. Er is een gedetailleerde grensbeschrijving van het verloop in de Schelde met een bijgevoegde kaart. Ook worden de coördinaten van de grenspalen 267 tot 269A gegeven. Zie bij Zeeuws Vlaanderen onder GP 269A.

Op 8-5-1968 wordt bij de schouwing door de gemeente Rilland-Bath gemeld dat de dukdalf van GP 268 verzakt is en vernieuwd moet worden. Die van GP 269 moet opnieuw gecoat worden. De kosten worden begroot op 9742 Bfr. Verder wordt de situatie rond GP 269 vuurgevaarlijk genoemd, omdat hier veel fabrieksvuil wordt gestort, waar constant brandjes ontstaan.

Op 10-4-1969 is er een afrekening van de werkzaamheden van totaal 19.483 Bfr. (ca. fl.1420,-). Een werkmans uur kost dan 7 gulden per uur en arbeid is daarmee de grootste kostenpost geworden. De materiaalkosten zijn dan totaal 520 gulden.

Op 16-6-1977 wordt gemeld dat GP 268 is opgehaald tot het voorgeschreven niveau en dat beide palen zijn geschilderd.

Op 17-2-1999 is er een brief van de Commissaris van de Koningin van Noord Brabant, waarin een onderzoek wordt voorgesteld tot het plaatsen van een 2 extra palen tussen GP 268 en 269, aan de oevers van het Rijn-Scheldekanaal. Vermeld wordt dat er een houten gietmal aanwezig is bij fa. Decloedt-Decov in Veldegem(B).

Op 9-11-1999 volgt een voorstel van de Provincie Zeeland, dat inhoudt: GP 268 over een afstand van 74 meter verplaatsen naar de oostelijke kanaaldijk een nieuwe GP 268A plaatsen op de westelijke kanaaldijk GP 269 verplaatsen naar de zeedijk aan de Schelde.

Op 1-7-2000 is er een Proces Verbaal opgemaakt van de plaatsing van de nieuwe GP 268A en verplaatsing van GP 269 naar de Scheldekanaaldijk. Grenspaal 268A wordt uitgevoerd met het jaartal 2000.

1

GP 268 staat aan de noordzijde van het Schelde-Rijnkanaal, waar we zicht hebben op GP 268A, die net tussen het rechtse paaltje en het einde van de bomerij staat, aan de zuidzijde van het kanaal. Op deze lijn stond GP 268 midden in de schorren totdat deze verplaatst werd in de richting van het kanaal.

Op 9-11-1999 wordt er een voorstel gedaan om GP268 over een afstand van 74 meter te verplaatsen naar de oostelijke kanaaldijk van het Rijn-Scheldekanaal.

Op 12-11-1999 geeft Waterschap Zeeuwse Eilanden toestemming en belooft medewerking aan de verplaatsing naar de kanaaldijk.

Op 1-7-2000 is er een Proces Verbaal van (her)plaatsing van de 3 palen. Tevens worden de 6 meetpunten in de Schelde aangegeven met de bijbehorende coördinaten.

Om aan de andere oever te komen, moeten we een eind omrijden, door Zandvliet, via de Noordlandbrug en langs de Scheldelaan, die langs de BASF loopt. Na ettelijke kilometers staan we dan uiteindelijk aan de zuidkant van het Rijn-Scheldekanaal bij GP268A, hemelsbreed 490 meter van GP 268.

Gemeente Reimerswaal (GP 268A t/m 269). 1350 m.

§ 7. Van deze grenspaal blijft de grens in de zelfde richting, in een rechte lijn en door de schorren tot aan het midden van de waterloop, genaamd de Agger, gaan, waar ze komt aan het contactpunt van de gemeenten Zandvliet (België), Ossendrecht en Woensdrecht (Nederland). Tegenover dit punt en aan de oostelijke zijde van de Agger zal een **grenspaal (No. 269)** worden geplaatst. (490+1350=1840m.)

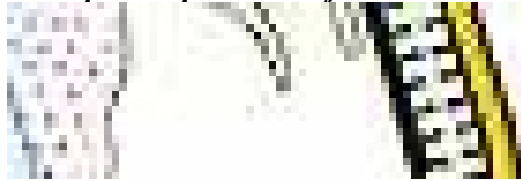
GP 268A is pas op 4 mei 2000 geplaatst, om op het kanaal nauwkeurig vast te kunnen stellen, welk van beide landen hulp moet gaan bieden, ingeval van een ongeluk. Aanleiding was een ongeluk op het kanaal, waarbij enige containers in het water terecht kwamen. Deze paal heeft dan ook het jaartal 2000 en heeft een gietmerk "RW" terwijl een oud verkeersbord de toegang ontzegt.

- Op 16-2-1999 vraagt de CvdK een offerte van Fa. De Cloedt voor de levering van 2 grenspalen 268A en 268B met het jaartal 1999 of 2000, nog af te spreken.
- Op 19-2-1999 is de offerte binnen: 2 grenspalen voor 34.241 Bfr./st. en 2 koppen voor 4390 Bfr./st.
- Op 9-11-1999 is er een voorstel om een nieuwe grenspaal 268A te plaatsen op een hoogte aan de westkant van het kanaal en de GP269 te verplaatsen naar de Scheldedijk.
- Op 12-11-1999 geeft Waterschap Zeeuwse Eilanden toestemming en medewerking voor de plaatsing van de 2 grenspalen op beide oevers van het kanaal.
- Op 15-11-1999 wordt een bestelling geplaatst voor 5 koppen en 2 grenspalen, waarbij in een later stadium jaartal en nummer kunnen worden opgezet.

*Op 17-11-2000 is er een rekening van Fa. De Cloedt voor een grenspaal 268A voor een bedrag van fl.2110,36 en voor het nieuwe jaartal (2000) een bedrag van fl.229,44.
Op 25-11-1999 worden 5 koppen en 2 grenspalen besteld, 268A met jaartal 2000 en GP285 met jaartal 1843.
Op 21-1-2002 is het topstuk verdwenen en wordt een nieuwe geleverd voor 108,83 euro.*

Grenspalen op oevers Rijnkanaal BN/DeStem - donderdag 4 maart 1999

BERGEN OP ZOOM - De provincie Zeeland wil samen met de provincie Antwerpen grenspalen plaatsen op de oevers van het Schelde-Rijnkanaal. De palen zijn nodig om beter te kunnen bepalen aan welke zijde van de grens hulpverlenende diensten in geval van een calamiteit moeten worden gealarmeerd.

De grens tussen Nederland en België loopt pal over het Schelde-Rijnkanaal, maar de bestaande grenspalen staan verder van de waterloop af en zijn vanaf het kanaal niet te zien. Deze grenspalen zijn al in 1843 geplaatst. Zie foto van voor 1999 (GP 268).

Het plaatsen van de grenspalen pal langs het kanaal gebeurt op verzoek van de directie Zeeland van Rijkswaterstaat, die ze nodig vindt om de precieze plaats van een eventuele calamiteit beter te kunnen bepalen.

De provincie Zeeland heeft de gouverneur van Antwerpen om medewerking verzocht. Zeeland wil overigens exact dezelfde palen plaatsen zoals die er in de negentiende eeuw stonden. Dat is mogelijk, omdat in het verleden elders in de provincie een grenspaal moest worden vervangen. Toen is er een houten mal gemaakt om de paal in originele vorm te kunnen gieten. Inmiddels is een bedrijf verzocht een offerte uit te brengen.

De grens volgt verder een vaag restant van de Kabeljauwbeek, die feitelijk haar functie hier heeft verloren, door de onderbreking van het Rijn-Scheldekanaal. Hiervandaan hebben we nog een blik op GP 268 aan de overkant. De grens volgt verder de greppel, die een restant is van de Kabeljauwbeek, tot een zandweg, die met wat bochten richting GP

269 doorloopt.

We komen bij de oude plaats van GP 269, ca 400 meter naar het oosten vanaf de huidige plaats. In 1993 heb ik een dia gemaakt van de oude GP 269 op deze plek. We passeren

een leidingenstraat en een hoogspanningsleiding. Tot slot bereiken we langs een afrastering de Scheldedijk, waarop **GP 269** staat.

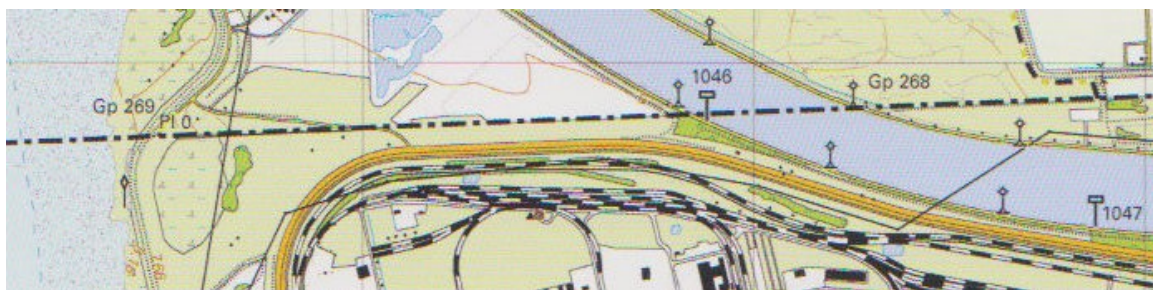
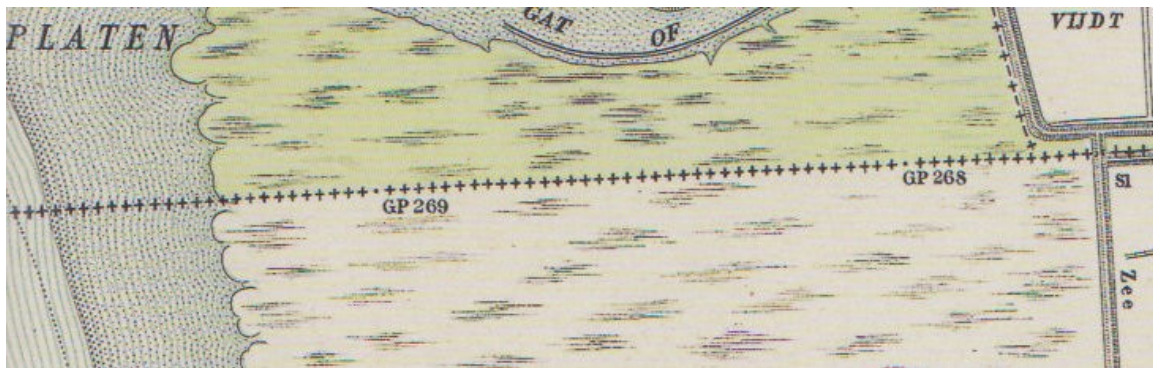
ARTIKEL 111.**(1.840 m.)*****Grens tussen de gemeenten Zandvliet (België) en Woensdrecht (Nld).***

Van deze grens paal (No. 269) blijft de grens in de zelfde richting de rechte lijn volgen, gaat door de uiterwaarden of schorren en komt in de thalweg van de Schelde.

GP 269 staat op de dijk aan de rechteroever van de Schelde, samen met een dijkpaal "0" en een schandpaal. De kop is kennelijk als schietschijf gebruikt.

Er staat een schandpaal met de tekst "hier vreet de dood", wat niets aan duidelijkheid te wensen overlaat, gezien de oprukkende industrie van Antwerpen.

Op deze schandpaal is een vastgespijkerde gulden te vinden aan de Nederlandse kant. Het Belgische 20-franc-stuk is inmiddels verdwenen. Hiervandaan loopt de grens in rechte lijn verder de Schelde in tot boei 54, juist achter de achtersteven van het passerende zeeschip te zien.

Op 9-11-1999 is er een voorstel om GP269 te verplaatsen naar de Scheldedijk.

verplaatsing van grenspaal 269

BN/De Stem 07-03-2003

BATH - De grens tussen België en Nederland op de dijk langs de Schelde wordt, behalve door een officiële grenspaal, ook nog gemarkeerd door een schandpaal. Tenminste, we denken dat de meerpaal die daar ooit is neergezet zo bedoeld is. Daar getuigt ook de tekst van die er, lang geleden, met rode verf is ingekerfd: 'schandaal, hier vreet de dood'.

Een datum van plaatsing is niet te bekennen. Evenmin is op de paal iets te vinden over de identiteit van de mensen die de paal geplaatst hebben. De schorren onder aan de dijk worden aan Nederlandse kant van de grens gepacht door J. Poppink uit Ossendrecht. Die meent zich te herinneren dat de paal, 'tien jaar of langer geleden' geplaatst is door een actiegroep. Poppink vermoedt uit protest tegen een milieuschandaal, maar het fijne weet hij er niet van. Van recentere datum is dat aan Nederlandse kant van de grens een gulden op de paal gespijkerd is en aan Belgische kant een twintig frankstuk. Dat zal ongetwijfeld ook een bedoeling hebben. Misschien een protest tegen de invoering van de euro.

Vanaf GP 269 loopt de grens verder door het buitendijkse schor, naar de thalweg van de Schelde, waar boei 54 de scherpe knik naar het zuiden aangeeft, net achter de achterboeg van het zeeschip te zien.